

Vakblad voor
museummedewerkers in
Vlaanderen en Nederland

museum peil

nummer 27

voorjaar 2007

Samenwerking

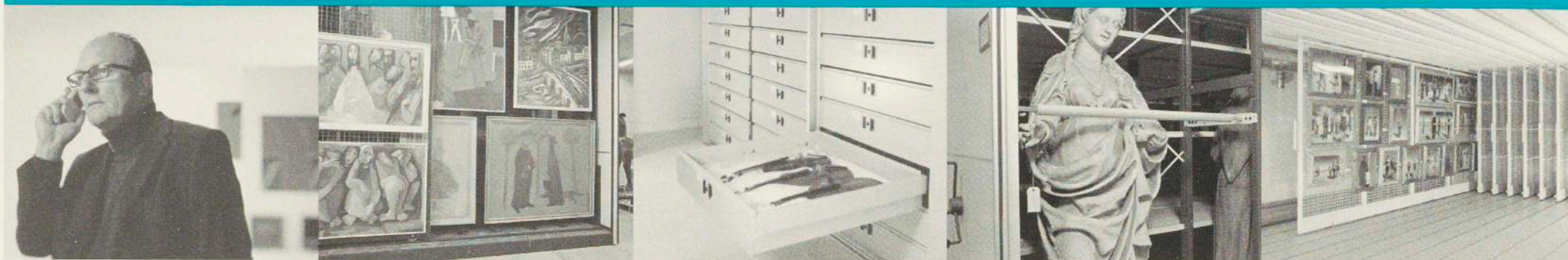
SPECTRUM

**2x2 daagse
Vlaanderen
Nederland**

**Strategische
Allianties**

Opslaan is ook een kunst

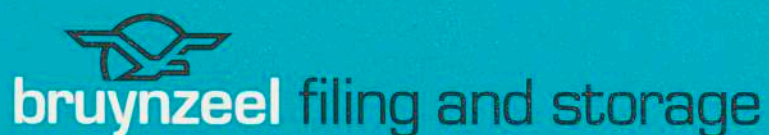

Het belangrijkste criterium bij depotopslag in musea is de zekerheid van een perfect behoud van de unieke collectie. Bovendien dient de collectie altijd bereikbaar te zijn en te blijven.

Veilig en Bereikbaar

Bruynzeel filing and storage heeft een ruime ervaring in het op maat inrichten van museumdepots. Ongeacht welk opslag systeem het beste aansluit bij uw eisen en wensen, met Bruynzeel kiest u altijd voor een belangrijke meerwaarde: kwaliteit. Onze adviseurs helpen u graag de beste oplossing voor uw museum te ontwikkelen.

**Laat u inspireren, vraag de nieuwe museum cd-rom aan,
kijk op www.bruynzeel.org of neem contact op met +31 (077) 306 90 00.**

bruynzeel filing and storage

FOCUS ON CUSTOMER SATISFACTION

Bruynzeel Storage Systems BV • Industrieterrein 7 • Postbus 7118 • 5980 AC Panningen - Nederland
Tel.: +31 (0)77 306 90 00 • Fax: +31 (0)77 307 81 33 • www.bruynzeel.org

Samenwerking in Erfgoedland

Het lijkt een toverwoord in de huidige tijd, waarin zelfs ministeries zich niet meer willen beperken tot enkel het eigen beleidsterrein: door samenwerking met anderen moeten bepaalde doelstellingen sneller en efficiënter bereikt worden, zegt de nieuwe Nederlandse regeringsverklaring.

Samenwerking verrijkt! Partners in samenwerkingsverbanden blijven leren van elkaar en kunnen zo sneller de eigen organisatie nog beter doen functioneren in relatie tot hun publiek. *Samenwerking verrijkt!* Door samen te werken komen nieuwe producten tot stand die een organisatie op zijn eentje minder goed of in het geheel niet in de markt kan zetten.

Samenwerking moet! Meer en meer wordt het ook door subsidiegevers van onze musea en erfgoedinstellingen gevraagd, in de verwachting van efficiënter werken en meer rendement.

Samenwerking moet! Musea merken zelf dat hun publiek van hen een bredere visie verwacht dan alleen het focussen op de eigen collectie. Bezoekers willen méér en aan die wens voldoen, kan beter met complementaire externe partners.

Samenwerking kan! Of het nu tussen gelijksoortige of ongelijksoortige organisaties tot stand kwam, of het op het niveau van beleidsmakers werd bedacht of op de werkvloer zelf ontstond: concrete resultaten van allerlei verschillende vormen van samenwerking tussen musea vindt u in dit nummer van Museumpeil.

Rebecca Schoeters

Elly Pouwels

Inhoud

3 Voorwoord	25 In één grote klap een grote koepel
<i>Jan Sparreboom</i>	37 Stadsdepot Dordrecht
<i>Elly Pouwels</i>
4 Wat we elkaar zoal te bieden hebben
<i>Judith Tegelaers en Tine Verhaert</i>	28 Strategische allianties
<i>Jacobus Trijsburg</i>	40 Museumpeil-peiling: uw oordeel
<i>Rebecca Schoeters</i>
5 Samenwerking
<i>Reinoud Van Acker</i>	30 Platform Literaire Erfgoed-beheerders in Vlaanderen
<i>Nathalie Fransen en An Labis</i>	41 Nieuws uit Nederland en Vlaanderen
9 Nederlandse provincies: Naar voren!
<i>Andries Ponsteen</i>	32 Over vergeten en herontdekken	43 Adressen
12 Statistisch bekeken
<i>Jacobus Trijsburg</i>	33 Het Guido Gezelle museum te Brugge
<i>Willy Le Loup</i>	
15 Samenwerken bij marketing
<i>Doriene Stijkel</i>	34 Van AMVC tot Betje Wolff
<i>Tom Naepels</i>	
17 Vlaamse Kunstcollectie
<i>Geert Souvereyns</i>	35 Magie van de Veluwezoom verbindt
<i>Jacobus Trijsburg</i>	
20 Het Mechels Model
<i>Nico Wouters</i>	36 Leer eerst dansen voordat je je aan de tango waagt
<i>Rebecca Schoeters</i>	
23 Ontdek de andere kleuren van Delft
<i>Jacobus Trijsburg</i>		

Colofon

Museumpeil nummer 27
voorjaar 2007
Museumpeil informeert museummedewerkers in Nederland en Vlaanderen over landelijke en provinciale ontwikkelingen in de museumsector vanuit een praktijkgericht perspectief. Museumpeil is een uitgave van de Stichting Landelijk Contact van Museumconsulenten in samenwerking met de bureaus van de provinciale museumconsulenten en Culturele Biografie Vlaanderen vzw. Museumpeil verschijnt tweemaal per jaar en wordt gratis verspreid onder de relaties van museumconsulenten en Culturele Biografie Vlaanderen vzw.

Redactie
Elly Pouwels
Rebecca Schoeters
Leon Smets
Jan Sparreboom
Jacobus Trijsburg
Liesbeth Bijlmakers (secretaris)
Herro Brinks (eindredacteur)

Inhoudelijke redactie
Elly Pouwels
Rebecca Schoeters

Redactieadres
Bureau Landelijk Contact van Museumconsulenten,
Parade 18, 's-Hertogenbosch
Postbus 1325,
5200 BJ 's-Hertogenbosch
T (+31) 073 615 62 73
E LCM@erfgoedbrabant.nl

Abonnementen
Een jaarabonnement kost € 12,-.
Opgave voor Nederland bij het redactieadres, voor België bij Culturele Biografie Vlaanderen vzw, Generaal Van Merlenstraat 30, 2600 Berchem
Abonnementen lopen per kalenderjaar en dienen voor het einde van het jaar te worden opgezegd.

Losse nummers
Losse nummers kosten € 7,- (excl. verzendkosten).

Advertenties
Van Kruijsbergen Project
Media v.o.f.
Will A.G. van Kruijsbergen
Anna Blamanlaan 4
6532 SP Nijmegen
T (+31) 024 350 22 27
F (+31) 024 350 22 29
E wakruijs@worldonline.nl

Vormgeving en drukwerk
Drukkerij Olijdam, Enschede

Oplage
2600 exemplaren
ISSN 1381-1088

Foto omslag:
Op 2 maart ondertekenden Pim Witteveen, voorzitter LCM en Nick Poole, directeur MDA in de gerestaureerde bibliotheek van het Rijksmuseum de Nederlandstalige versie van MDA's SPECTRUM
foto: Johannes Abeling

© Museumpeil 's-Hertogenbosch 2007
Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor de schade, van welke aard ook, die het direct of indirect gevolg is van handelingen of beslissingen die gebaseerd zijn op informatie uit dit blad.

Wat we elkaar zoal te bieden hebben...

Vlaams-Nederlandse samenwerking

Judith Tegelaers,
algemeen museum-
consulent en
afdelingshoofd
Erfgoedhuis
Zuid-Holland
en
Tine Verhaert,
consulent musea
Culturele Biografie
Vlaanderen vzw

'Met z'n tweeën kan je meer dan alleen!' Het is een levenswijsheid die ook erfgoedwerkers bekend in de oren klinkt. Samenwerking en netwerking zijn niet meer weg te denken in de hedendaagse erfgoedzorg. Hoog tijd dus voor de museumconsulenten om de handen in elkaar te slaan en het thema samenwerking onder de loep te nemen!

De Vlaamse en Nederlandse consulenten hebben elkaar natuurlijk al langer gevonden. De toevallige ontmoetingen 10 jaar geleden zijn geleidelijk aan uitgroeid tot een structureel overleg en verschillende vormen van samenwerking.

Een eerste samenwerkingsdomein is het vormingsaanbod: er worden ervaringen uitgewisseld, bestaande cursussen worden in overleg bijgestuurd en nieuwe initiatieven worden ontwikkeld. Hierdoor kunt u als museummedewerker nu zowel op het aanbod van Vlaanderen als op dat van Nederland inpijken.

Misschien wel het meest concrete resultaat van de samenwerking tussen de Vlaamse en Nederlandse museumconsulenten is dit vakblad, *Museumpeil*. Sinds twee jaar is het blad geëvolueerd naar een Nederlands-Vlaamse co-redactie. Het is een win-win situatie.

In Vlaanderen wordt een jarenlange lacune van een museumvakblad opgevuld. En de inhoud van *Museumpeil* is er alleen maar rijker door geworden. Nederland maakt kennis met de Vlaamse musea en Vlaanderen krijgt inzage in het Nederlandse museumleven.

Maar als museumconsulenten brengen wij museummedewerkers niet alleen op papier bij elkaar, we organiseren ook ontmoetingsdagen over de grenzen heen onder de naam 2x2-daagse Vlaanderen-Nederland. Vlaanderen gaat twee dagen op bezoek in Nederland en Nederland is twee dagen te gast in Vlaamse musea en erfgoedinstellingen. Tijdens deze plaatsbezoeken krijgen deelnemers praktijkverhalen van collega's rond specifieke actuele thema's te horen. Dergelijke plaatsbezoeken beklijven, stimuleren, inspireren en zetten aan tot persoonlijke contacten. In 2006 kwam het thema samenwerking aan de beurt.

De keuze hiervoor lag voor de hand: samenwerking tussen professionele erfgoedorganisaties, particulieren en vrijwilligers, maar eveneens samenwerking met organisaties en personen buiten de erfgoedsector zijn vandaag schering en inslag. Er komen heel wat vragen in verband met samenwerking bij de museumconsulenten terecht. 'Waarom zouden we samenwerken?

Waar moet je op letten als je met anderen in zee gaat? Wat zijn mogelijke knelpunten?' Ook door de verschillende overheden wordt de nadruk gelegd op samenwerking.

Op 23 en 24 maart 2006 bezocht een vijftigtal museummedewerkers en museumconsulenten verschillende Vlaamse samenwerkingsverbanden. Op 12 en 13 oktober gingen diezelfde museummensen een kijkje nemen bij het erfgoedhuis Zuid-Holland en maakte men kennis met een selectie van Nederlandse praktijkvoorbeelden. Eén van de blijvende resultaten van deze ontmoetingsdagen is de onderliggende editie van *Museumpeil*. Sommige praktijkverhalen leenden zich uitermate om er een artikel over te schrijven, dus vroegen we onze gastheren en gastvrouwen iets op papier te zetten. Het materiaal van de ontmoetingsdagen wordt aangevuld met andere boeiende voorbeelden.

Bij het lezen zult u het merken: samenwerking gaat over het delen van creativiteit en inspiratie, van werkplezier, van vaardigheden en kennis, van waarden en attitudes, maar ook van verantwoordelijkheid. Het kan u wederzijds begrip, vooruitgang en evolutie voor alle partners, professionalisering van medewerkers en vooral nog meer werkplezier opleveren.

Veel leesplezier!

Samenwerking

Dekt de vlag de lading?

De laatste jaren is het woord niet meer uit de lucht geweest in de museumwereld en in de erfgoedsector. Iedereen heeft er zijn mond van vol, elke consulent goochelt ermee, geen beleidsplan of geen wervende promotiecampagne zonder: **SAMENWERKING**. Maar wat verstaan we nu precies onder samenwerking? Volstaat het als we een bruikleen toestaan? Of pas als we een gezamenlijke folder uitgeven? Of als we de handen in elkaar leggen om samen een depot uit te bouwen? Eén ding is duidelijk: het woord samenwerking dekt vele verschillende ladingen!

Overheid geeft impuls tot samenwerking

Ook de overheden doen er nog een schepje bovenop. Het Vlaamse museumdecreet gaf in 1996 een stevige voorzet door een gezamenlijke erkenning van musea mogelijk te maken, weliswaar onder één centraal beheersorgaan. De verdienstelijke poging om het versnipperde museum-landschap te reorganiseren en kleinschalige musea op basis van kwaliteitsnormen te laten fuseren, was experimenteel en vrij nieuw te noemen. De provinciebesturen volgden met financiële stimulansen voor samenwerking. Sindsdien zijn er meerdere projectsubsidies mogelijk voor allerlei museale of erfgoedprojecten in samenwerkingsverband. Sterker nog: samenwerking is een beoordelingscriterium geworden waarvan het al dan niet toekennen van subsidie soms afhangt. De eens zo introverte en in zichzelf gekeerde musea worden hierdoor met zachte dwang geloodst naar netwerking, worden met aandrang verzocht om buiten hun veilige museummuren te breken, onbekende paden te betreden en bruggen te bouwen naar nieuwe partners. Het minste wat je kan zeggen is dat er vanwege de overheid de druk wordt gevoeld om samen te werken, zowel moreel, organisatorisch als financieel.

Kijken we naar het jongste 'broertje' in het Vlaamse erfgoedland, met name het *erfgoedconvenant*, dan merken we dat deze bij gratie van samenwerking bestaat: integrale en geïntegreerde werking van diverse erfgoedfactoren in een stad of – recenter – een streek. Het is de formule bij uitstek om binnen stadsverband uiteenlopende erfgoedbeheerders die van elkaars werking nauwelijks op de hoogte zijn, samen te brengen, met elkaar te laten kennis maken en de weg te tonen naar allerlei vormen van samenwerking en netwerking. Het fenomeen grijpt intussen sterker om zich heen met het zogenaamde 'streekconvenant' voor erfgoed: een samenwerkingsverband van meerdere gemeenten.

Op de tweedaagse in Vlaanderen konden we een mooi voorbeeld bezoeken: het kersverse erfgoedconvenant van het Waasland, het eerste erkende 'streek'convenant. Het Waasse erfgoedconvenant is een samenwerking van

8 gemeenten in noordelijk Oost-Vlaanderen. Met een beleidsplan opgemaakt door ambtenaren uit verschillende gemeenten, kan je gerust stellen dat dit al een ver gevorderd stadium van samenwerken is. Samenwerking is voor hen trouwens een belangrijk gegeven om hun projecten nog meer weerklank te doen vinden. De interactie die hieruit ontstaat tussen de vele partners, doet op zijn beurt nog meer synergie ontstaan en betekent dus een duidelijke meerwaarde.

In Nederland kende men al eerder een gelijkaardig clusteringsfenomeen, namelijk dat van de erfgoedhuizen. Diverse erfgoeddiensten uit een stad of regio (archeologen, monumentenzorgers, museumconsulenten, historici, erfgoededucatoren), die voorheen elk apart functioneerden, worden samengebracht onder één koepelorganisatie. Dit schept duidelijkheid want het aanbod voor de erfgoedsector is nu terug te vinden op één aanspreekpunt. Tijdens de tweedaagse in Nederland waren we te gast bij een van de pioniers, het Erfgoedhuis Zuid-Holland. Niet alleen is het Erfgoedhuis Zuid-Holland een voorbeeld van de trend tot toenemende clustering van erfgoeddiensten, tegelijk is het een verzamel- en distributiecentrum van kennis en expertise rond erfgoed. Daarnaast wil het een meerwaarde betekenen door erfgoedbeleving toe te voegen aan wat er al is, de kwaliteit van erfgoedbeheer te verhogen en allerlei zaken te faciliteren. Door de krachten te bundelen wordt met ongeveer eenzelfde aantal mensen en dezelfde middelen gewoon meer mogelijk. Toegegeven, er zullen ook organisatorische en financiële redenen meegespeeld hebben: één centrale huisvesting, één personeelsteam, gebundelde overheadkosten. Maar tegelijk is er meer afstemming mogelijk, kennen de medewerkers elkaars werking, publiek en aanbod beter, zijn meer onderlinge afspraken en gezamenlijke projecten mogelijk, dus meer ... samenwerking.

Je kunt je de vraag stellen of de bekommernis van de overheden om meer samenwerking tussen musea en andere erfgoedactoren vanuit een ethisch of deontologisch oogpunt ontstaan is, dan wel vanuit kosten-

Reinoud Van Acker,
museumconsulent
provincie West-
Vlaanderen.

- besparende maatregelen of een rationalisering van de sector. Er schuilt ongetwijfeld een rationele motivatie achter, waarbij de overheid terecht aandringt op een efficiënter gebruik van de middelen. Middelen die – zoals iedereen weet – altijd te beperkt zijn, zeker in de cultuursector en de museumwereld. Het komt erop aan die zo efficiënt mogelijk aan te wenden en er zoveel mogelijk uit te halen. Het is niet haalbaar om iedereen aan de kassa van de overheid te laten passeren.
- Op zich is er geen bezwaar tegen: als de overheid een efficiënt beleid wil voeren en de middelen correct wil beheeren zonder verspilling, dan kan de burger dat toch alleen maar toejuichen? Alleen... waar ligt de grens, hoever moeten musea gaan in samenwerking?

Van alles tot niets

- Betekent dit dat je als museum willens en wetens moet samenwerken, zelfs als je daar – op het eerste gezicht – geen behoefte aan hebt? Mag je dan niet gewoon verder werken zoals je al jaren bezig bent? Het loopt zo toch ook vlot zonder dat je al die pottenkijkers of ingewikkelde situaties moet dulden? Want als er één nadeel is aan samenwerken, dan toch wel dat alles veel complexer en ingewikkelder wordt.

- Je hoort de verzuchting soms, maar het lijkt nu toch wel een vaststaand feit: de tijd van *splendid isolation* is definitief voorbij! Een museum kan zich niet isoleren binnen een constant evoluerende samenleving en heeft een maatschappelijke opdracht te vervullen. Daarom is openheid voor andere en verschillende partners een basisattitude waar ook musea niet meer omheen kunnen. Het komt erop aan een manier te vinden om te (over)leven in een steeds complexere samenleving met steeds meer spelers en actoren.

- En toch, het bestaat nog: een museum dat een stolp creëert en koestert, zich maximaal afsluit van de buitenwereld, bezoekers slechts bij mondjesmaat toelaat en zich zeker niet inlaat met samenwerking. Met enige zin voor een schokeffect namen de organisatoren van de tweedaagse in Nederland het Museum Bisdom Van Vliet uit Haastrecht in het programma op als voorbeeld van een museum dat helemaal geen behoefte heeft aan samenwerking. Deze grote herenwoning – quasi onaangetroffen sinds de 19de eeuw – wordt beheerd door een stichting die haar middelen dankt aan een legaat van de eigenares. Het legaat is zo royaal dat er bijvoorbeeld enkele medewerkers betaald kunnen worden. Het enthousiasme van de betrokkenen is groot. Bezoekers die dit huis mogen betreden, zijn wis en waarachtig bevoorrecht, objecten en interieurs zijn tot relikwieën verheven. Anderzijds creëert de gunstige financiële situatie een klimaat van – schijnbare – volledige zelfredzaamheid, waardoor de werking volledig naar binnen is gekeerd. Heeft dit bestaansrecht? Natuurlijk wel.
- Maar steun van buitenaf blijkt soms toch nodig. Voor een kwalitatief registratie- en conserveringsbeleid was een helpende hand nodig en die kwam er van... het Erfgoedhuis. Of je dit nu samenwerking noemt of gewoon dienstverlening, het geeft aan dat je het niet altijd redt in je eentje.

- Voor andere musea is samenwerking dan weer een tweede natuur, ze kunnen en willen niet zonder. Zo bijvoorbeeld het Gentse Museum Dokter Guislain dat

het hele spectrum van samenwerking tot in al zijn geleidingen bespeelt. Het programmeren van een bezoek aan dit museum tijdens de tweedaagse in Vlaanderen was bijna een evidentie. Reeds bij het binnenkomen van het museum merk je hoe doordrongen het museum is van samenwerking: achter de ontvangstbalie bevindt zich een grote ruimte waar alle medewerkers hun werkplaats hebben en zelfs samen lunchen. Openheid troef.

De samenstelling van de museumploeg gebeurde bijvoorbeeld via allerlei begeleidings- en tewerkstellingsprojecten. Een belangrijke hoofdpartner is de psychiatrische instelling die op dezelfde campus is gehuisvest en waarmee het museum gebouwen, lokalen en diensten deelt. Door te werken in een dynamiek van een nog actief zorgverstreckende instelling, blijft de band van het museum met de huidige psychiatrie heel levendig en actueel. Samenwerking beperkt zich niet tot de campus, maar strekt zich uit tot de buurt en verder. Er is bijna geen stadsdienst of culturele instelling waar het museum geen contacten mee heeft, het slaat de handen in elkaar op provinciaal (registratie en restauratie), nationaal (met kunstenaars en verzamelaars) en internationaal vlak (met bijvoorbeeld outsider-collecties en tentoonstellingen). Samenwerking is hier vooral het gevolg van een beleid van grote openheid en sterke netwerking.

Van toeval tot fusie

Er blijken dus veel gradaties van samenwerking te bestaan. Naar aanleiding van de organisatie van de tweedaagse in Vlaanderen en Nederland hebben de museumconsulenten een globaal overzicht gemaakt van soorten samenwerkingsverbanden in beide landen, zonder echter volledig te willen zijn. Bij het opstellen kwam een grote heterogeniteit aan vormen, structuren en projecten naar voor. Het is niet evident hierin een lijn te trekken, maar er is toch een poging gedaan om de uiteenlopende vormen van samenwerking te structureren en te ordenen van minimaal tot maximaal. Algemeen kunnen er vijf grote gradaties van samenwerking onderscheiden worden:

De bijna-samenwerking:

Dit is een grensgeval namelijk een vaak eenmalige, bijna toevallig tot stand gekomen situatie waarbij twee of meer instellingen door omstandigheden met elkaar in contact komen omdat zij een bepaald product of dienst nodig hebben en hiervoor 'samenwerken'. Sommige musea halen bijvoorbeeld een bruikleen al aan als een vorm van samenwerking, hoewel dit eerder een courante museale praktijk kan genoemd worden.

Een tentoonstelling inhuren van een collega-instelling vergt vaak al iets meer afspraken en overleg en wordt misschien daarom door vele musea beschouwd als een – zij het heel minimale – vorm van samenwerking. Maar aangezien de 'samenwerking' vooral voortkomt uit een organisatorische noodzaak en in het bijzonder één initiatiefnemer vanuit een eenzijdige behoefte noodgedwongen partners zoekt om zijn doel te kunnen bereiken, zien wij het als een minimale vorm van samenwerking.

De projectmatige samenwerking:

Dit is een meer grondige vorm van samenwerken, weliswaar beperkt tot een bepaald project, een actie of acti-

viteit rond een bepaald onderwerp of thema. De partners hebben elk evenveel belang bij het project en streven in min of meer gelijke mate en met een vaak vergelijkbare inzet tot hetzelfde doel en eenzelfde opbrengst. De intensiteit van samenwerking ligt hoger en er is een sterke mate van overleg en afstemming vereist. Van bij de aanvang is de samenwerking beperkt in tijd en opzet, hoewel het gebeurt dat er tussen de partners een bepaalde verstandhouding groeit die de basis legt voor nieuwe samenwerkingsprojecten. Een mooi voorbeeld is het project 'Broedertwist' van het Stedelijk Museum Vander Kelen-Mertens in Leuven en het Noordbrabants Museum in 's Hertogenbosch. Beide 'zuster musea' uit het voormalige hertogdom Brabant hebben een gezamenlijke tentoonstelling opgezet rond het thema van de Belgische onafhankelijkheid in 1830 waarbij het hertogdom definitief gesplitst werd. Zonder de kennismaking tijdens een vroeger grensoverschrijdend project (dat o.a. resulteerde in de dubbeltentoonstelling De Vier Jaargetijden en de ontdekking van onvermoede onderlinge verbanden tijdens het gezamenlijke onderzoek, was dit boeiende Broedertwistverhaal er wellicht nooit gekomen. Projectmatige samenwerking rond een concreet thema, heeft per definitie een eindpunt, maar dit sluit de start van een ander, nieuw project met dezelfde partners niet uit.

Het platform en het netwerk:

Dit is een overlegstructuur van verschillende (museale) partners met een bepaalde gemeenschappelijke band (zoals eenzelfde regio, verwante collecties, gelijkaardige problematiek) die allerlei afspraken maken rond hun werking zonder dit expliciet juridisch te bekrachtigen. De onderlinge afspraken omvatten dikwijls gezamenlijke communicatie en promotievoering, maar ook afstemming in programmering en eigen werking. Meestal is deze vorm van samenwerking niet vooraf beperkt in de tijd.

Een goed voorbeeld vind je in Antwerpen waar de provinciale en stedelijke musea, alle in dezelfde grote stad gelegen, hun werking op elkaar hebben afgestemd vanuit de redenering dat de bezoeker geen boodschap heeft aan hun verschillen in statuut of bestuur. Onder impuls van de directeurs en beleidsvoerders van beide overheidsniveaus streeft men naar een uniforme bewegwijzering, een gezamenlijke website, afstemming van openingsuren en toegangsprijzen enz. Intussen hebben de musea ook samen promotiemiddelen in een gezamenlijke huisstijl, komen ze met één jaarprogramma naar buiten en leveren ze een gezamenlijk jaarverslag af.

De samenwerking rond calamiteiten en rampenplannen, waarbij niet alleen musea en erfgoedinstellingen maar ook hulpdiensten belangrijke partners vormen, is van een heel andere orde maar is een even mooi voorbeeld van een netwerkstructuur. Mechelen volgde hierin intussen het Antwerpse voorbeeld.

Vooraankondiging

Beste lezer van Museumpeil,

Er is de redactie van Museumpeil veel aan gelegen u als lezer tijdig op de hoogte te brengen van komende thema's voor ons vakblad. Uit het recent gehouden lezersonderzoek blijkt dat u dat op prijs stelt. Het thema voor het najaarsnummer 2007 zal Veiligheidszorg zijn; in het voorjaar 2008 willen wij het nummer wijden aan Publieksonderzoek. Mocht u een bijdrage willen leveren aan een van de komende nummers, dan verzoeken wij u contact op te nemen met de redactie. Praktische gegevens vindt u in het colofon. Hierbij zij echter opgemerkt dat de redactie zich het recht voorbehoudt kopij in zijn geheel niet ofwel in aangepaste of verkorte vorm te plaatsen; uiteraard in overleg met de auteur. Fijn als u in de gelegenheid bent te reageren.

Redactie Museumpeil

Netwerking of platformwerking beperkt zich niet tot steden maar komt ook dikwijls voor op regionaal vlak. Hierbij vinden musea van soms erg uiteenlopende aard elkaar. Niet zelden zien zij hierin een kans om als kleinere instelling wat meer slagkracht te krijgen. De regionale of territoriale afbakening kan de bindende factor zijn, maar even vaak kan er een inhoudelijk of thematisch verband zijn tussen de partners. Dikwijls zijn collectieve marketing en promotie vanuit de eigen regio de drijfveer, niet zelden gekoppeld aan toeristische meerwaarden.

Voorbeelden zijn legio, zowel in Vlaanderen als in Nederland. Tijdens de tweedaagse in Nederland kwamen 2 Gelderse projecten aan bod: 14 musea in het Veluweproject (op initiatief van de provincie zelf) en 10 erfgoedinstellingen in de regio Maas & Waal. In Vlaanderen zijn er o.a. het Netwerk van musea van de Leiestreek (provinciegrensoverschrijdend en overlappend met een toerismeregio), het Netwerk van Musea van de Zuiderkempen, de Biografische musea alsook het Platform van Literaire musea en Schrijvershuizen in Vlaanderen.

Een koepelstructuur:

Hier groeperen diverse partners zich onder een gemeenschappelijke juridische structuur om bepaalde afspraken rond de museale werking uit te voeren waarbij elke partner blijvende zelfstandigheid en eigenheid behoudt. Omdat het groeien naar een juridische structuur een grote stap betekent, komt deze vorm veel minder voor dan een aangestuurd netwerk of platform van musea. Dikwijls wordt verwacht dat het engagement door de partners op substantieel financiële wijze hard wordt gemaakt, wat de drempel gevoelig verhoogt. Normaal gezien wordt uitgegaan van een juridisch verankerde samenwerking voor onbepaalde duur. De doelstellingen

- van een dergelijke koepelstructuur kunnen van uiteenlopende aard zijn maar situeren zich toch voornamelijk op fundamentele museale taken en gaan dieper dan een gezamenlijke promotievoering. Een mooi voorbeeld hiervan is de vzw Vlaamse Kunstcollectie die drie grote kunstmusea uit Brugge en Gent en Antwerpen verenigt. Musea, andere erfgoedactoren en overheden die de krachten bundelen om een gezamenlijk depot op te richten en te exploiteren onder een aparte juridische beheersvorm zijn een maar niet ondenkbaar voorbeeld van koepelstructuren.

Een structurele samenwerking of fusie:

- Dit kan misschien de 'hoogste' vorm van samenwerking genoemd worden aangezien hierbij diverse musea en erfgoed-partners opgaan in één nieuwe organisatie. Het is een gecombineerde aanpak van de museale functies onder één juridische werkvorm waarbij de individuele eigenheid van de partners in principe niet meer kan onderscheiden worden. Als resultaat van een doorgedreven samenwerking komt men tot een nieuwe organisatie, waardoor er finaal eigenlijk geen sprake meer is van samenwerking, maar 'werking'. Voor de betrokken partners is het resultaat dus zeer ingrijpend wat ook de zeldzaamheid van deze vorm verklaart. Niet zelden spelen financiële, organisatorische, politieke en zelfs economische redenen een rol.
- In zekere zin kunnen de Nederlandse erfgoedhuizen in deze categorie ondergebracht worden, hoewel de individuele partners toch nog duidelijk zichtbaar zijn in de nieuwe structuur. Omwille van de complexiteit valt zo'n structuur wel eens terug op een lokaal stedelijk niveau waar de bindende kracht vaak op zijn sterkst is. Zo is de strategie om zich te scharen onder de vleugels van de stedelijke overheid voor vijf musea in Ieper met verschillend statuut (een VZW, het OCMW, de stad, een Koninklijke Academie, een universitaire collectie) zeer lonend gebleken. Het resulteerde onder andere in een landelijke erkenning met het In Flanders Fieldsmuseum als voortrekker, maar ook met een Onderwijsmuseum van landelijk niveau. Ook het Bruggemuseum is een mooi voorbeeld: hier zijn zeven museale locaties samengebracht in één coherente structuur met een compleet nieuw (en verjongd) museumteam. Weliswaar hadden de individuele Brugse musea vooraf al een stedelijk statuut, maar de ingreep naar een zichtbare en werkbare eenheid op het terrein en in alle geledingen was toch niet evident en blijft ook nu nog een grote uitdaging.

Van klein naar groot...

- Zo zie je maar dat de vlag 'samenwerking' heel wat ladingen kan dekken en het samenwerkingsverhaal niet altijd eenduidig te vertellen is.
- Zo beschouwde het grote Maritiem Museum uit Rotterdam tijdens de tweedaagse, samenwerking als 'eten en drinken', maar stelde het evengoed dat 'samenwerking enkel zin heeft als je er zelf belang bij hebt, want wederzijds belang is absoluut nodig'. Natuurlijk is de behoefte tot samenwerking bij grote musea een stuk lager en vooral van een andere orde dan bij kleinschalige musea. Want de schaalgrootte van een instelling speelt ook een rol in hoe je samenwerking moet interpreteren.

Voor grote musea speelt samenwerking zich meer af op nationaal en internationaal vlak en op een vaak dusdanig niveau dat het gros van de middelgrote tot kleine Vlaamse en Nederlandse musea er weinig inspiratie uit haalt. Door de waarde van de collectie, omvang van de budgetten, personele inzet en dergelijke, krijgen zij soms ten onrechte de indruk dat samenwerking voor hen te hoog gegrepen is.

Gelukkig zijn er ook tal van samenwerkingsvormen die door hun creativiteit en kleinschaligheid charmeren en hierdoor inspireren. Het Gemaal de Hooge Boezem in Haastrecht is hier bij uitstek een voorbeeld van. Deze erfgoedorganisatie van een veertigtal vrijwilligers heeft een goed geolied systeem van taakverdeling uitgebouwd, waarbij de expertise en interesse van elk individu gericht ingezet wordt (zoals onthaal, onderzoek, gidsen, onderhoud, educatie en bestuur). Men blijkt er uitermate creatief te zijn in netwerking wat resulteert in samenwerking met allerlei organisaties die van ver of dichtbij een ondersteuning kunnen betekenen voor hun erfgoedproject, gaande van polders en waterschappen voor cofinanciering tot scholen, VV's en vriendenverenigingen.

Hoe het ook moge zijn, samenwerking in welke vorm dan ook is niet meer weg te denken in de erfgoed- en museumsector en biedt ondanks de complexiteit die ermee gepaard gaat – gelukkig – toch ook heel wat voordelen. Bij wijze van afsluiting volgen hieronder enkele voorbeelden van de meerwaarde die uit samenwerking kan voortvloeien: kennismaking en uitwisseling, schaalvergroting, afspraken en taakverdeling, projecten en activiteiten afstemmen op elkaar, inhoudelijke afstemming en profilering, samen meer middelen genereren met subsidies en sponsoring, een sterkere promotievoering, een breder maatschappelijk draagvlak, personeel delen met elkaar en specialismen uitwisselen en met een collectief educatief aanbod naar het onderwijs toetappen.

Wie vindt er in deze lading zijn gading niet?

Nederlandse provincies: Naar voren!

Over het nut van provinciaal museumbeleid en andere provinciale ontwikkelingen

De Nederlandse provincies spelen bij het cultuur- en erfgoedbeleid een rol in de achterhoede. Het Rijk en de gemeenten zetten de toon en vormen voorhoede en middenveld van het team van beleidsbepalers. De provincie als middenbestuur opereert in de verdediging. Dat zou anders kunnen en moeten.

Andries Ponsteen,
directeur Erfgoedhuis
Zuid-Holland
en voorzitter van
OPEN

De provincie laat het spel dus op zich afkomen en dicht de gaten die anderen laten vallen. (Omdat de provincie een 'zij' is, dringt zich de vergelijking met damesvoetbal op. Toeval, maar niettemin: een sport die sterk in opkomst is.) Die opstelling vloeit niet voort uit de taakverdeling tussen de drie overheden, zoals die omstreeks de jaren '80 is vastgesteld en nu in essentie nog vigeert. Provincies kregen daarbij een belangrijke rol op het middenveld: als spelverdeler, regisseur. Maar bijna alle Nederlandse provincies hebben zich laten terugzakken in de verdediging; ze zijn terughoudend als het gaat om cultuur- en erfgoedbeleid.

Gezien hun mogelijkheden en spelkwaliteiten zouden ze echter een rol op het middenveld moeten ambiëren.

Vier rollen

Globaal gesproken vervullen de provincies bij het erfgoedbeleid vier rollen, die ik gemakshalve omschrijf als: werktuigkundige, controleur, exploitant en installateur.

Werktuigkundige

Praktisch alle provincies onderhouden als werktuigkundige de infrastructuur van hun erfgoed. Zij zorgen ervoor dat deze goed functioneert en aan kwaliteitsnormen voldoet. Zij maken het mogelijk dat erfgoedinstanties en erfgoedbeheerders (professionals en vrijwilligers) hun werk goed, het liefst: beter kunnen doen.

Provincies kunnen dat niet zonder hulpmotoren: particuliere dienstverlenende instellingen zoals museum-

Andries Ponsteen
©Erfgoedhuis Zuid-holland

- consulentenschappen, Monumentenwachten, Steunpunten Monumentenzorg en Archeologie, Erfgoedhuizen en zo meer.
- Het oliën van 'gans het raderwerk' doet de provincie zelf, door geld te pompen in incidentele erfgoedprojecten.
- Smeermiddelen die deels worden aangereikt door het Rijk, bijvoorbeeld gelden van het Actieprogramma Cultuurbe-reik of voor cultuureducatie.

• **Controleur**

- De provincie is uitvoerder van wettelijke regelingen, meestal als toezichthouder zoals bij de uitvoering van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg of het toezicht op archieven. Het is een relatief bescheiden rol: weinig provinciaal erfgoedbeleid vloeit voort uit wettelijke taken.

• **Exploitant**

- De provincie is erfgoed-exploitant, als eigenaar of beheerder van een provinciale erfgoedinstelling, bijvoorbeeld een provinciaal museum of archief. Deze rol wordt niet in alle provincies vervuld.

• **Installateur**

- Dit is een nieuwe rol: de provincie die gevestigde beleids-terreinen versterkt door er erfgoed in te 'installeren'. Bijvoorbeeld in ruimtelijke planprocessen (culturele planologie), of economisch beleid (cultuurtoerisme). Zulke invoegingen vragen minder legitimatie dan een autonoom erfgoedbeleid. Erfgoed wordt als 'smaakversterker' geaccepteerd, geeft cachet aan 'harde' beleidsvelden.

• **Fear Factor?**

• **Worden deze rollen overtuigend gespeeld?**

- In 2005 liet het Interprovinciaal Overleg (IPO) een nota verschijnen: 'Kiezen in Cultuurbeleid'. Een nieuw, want zelfbewust geluid: provincies hebben zelfstandige rollen op het gebied van cultuur. Sleutelwoorden daarbij: regionale identiteit, ruimtelijke ontwikkeling, infrastructuur.
- Maar deze woorden zijn nog geen daden geworden. Het geringe culturele zelfbeeld blijkt hardnekkig. Ontwikkelingen als regionalisering, 'Randstad' en 'Europa' maken hen onzeker. Provinciale verkiezingen versterken dat gevoel. Want dan is er weer de vraag naar de legitimatie: 'Waarvoor is een middenbestuur eigenlijk nodig?'
- Velen in provinciehuizen slaan het antwoord hierop liever over en roepen: 'We moeten zichtbaarder worden voor de burger!'. En daarbij zetten zij andere wapens in dan provinciaal cultuur- en erfgoedbeleid.

• **Het resultaat telt**

- Net als in de sport telt alleen het resultaat. En qua erfgoedbeleid hoeven de provincies zich niet te schamen.
- Want door hun werktuigkundige rol is overal een standaardpakket aan vaak unieke dienstverlening ontstaan. Museumconsulentenschappen zijn daarvan mooie exponenten. Maar ook: onderhoudsadvies aan monumentenbeheerders (Monumentenwachten), erfgoededucatie op school, 'erfgoedbijstand' aan gemeenten (steunpunten), draagvlak voor regionale geschiedenis (regionaal historische centra), ontsluiting van cultuurhistorie door provinciale websites en databanken. Of – dankzij een gedreven 'installatietechniek' – erfgoed als erkende factor van planologie en cultuurtoerisme.

Dat zijn prima uitslagen, ook internationaal gezien. Maar we lezen of horen te weinig over de provinciale prijzenkast.

Partners: museumconsulentenschappen, erfgoedhuizen en andere poldermodellen

De werktuigkundige taken van de provincie worden steeds meer verzorgd door samenwerkingsverbanden van erfgoedorganisaties, zoals museumconsulentenschappen. Daarbij kunnen we grofweg drie modellen onderscheiden. Zo zijn er 'erfgoedhuizen', niet altijd zo geheten, maar in essentie instellingen die zoveel mogelijk erfgoeddisciplines vanaf één plek willen bedienen. Voorbeelden van dit model zijn of komen er in Zeeland, Zuid-Holland, Noord-Holland, Flevoland, Brabant en Utrecht. De tweede soort zoekt de samenwerking stapsgewijs: eerst twee of drie disciplines samen, bijvoorbeeld een museumconsulentenschap plus geschiedbeoefening. Daarna misschien meer en verder, zoals in Gelderland.

De laatste categorie sluit grensoverschrijdende allianties met beleidsvelden die inhoudelijke of strategische raakvlakken bieden: kunst, welstand, bibliotheekwezen en natuurbeheer. Zie Overijssel, Limburg, Drenthe, Groningen en Utrecht (nieuwe situatie). Soms fungeren meer modellen naast of door elkaar.

De meeste museumconsulentenschappen zijn inmiddels onderdeel van zo'n grotere provinciale culturele dienstverlener. Ook Steunpunten Monumentenzorg/Archeologie en Monumentenwachten sluiten zich steeds meer aan bij deze concentraties.

OPEN verenigt dienstverleners voor erfgoed

Gebleken is dat de voordelen van samenwerking meestal opwegen tegen de nadelen, kansen overschaduwden bedreigingen. De bijna in afzondering werkende klantengroepen van weleer worden brede erfgoedbeheerders, die integrale dienstverlening wensen vanuit één punt. Zo ontstaat een echelon van krachtige provinciale dienstverleners voor het erfgoed. Zij hebben in 2005 de vereniging OPEN opgericht: 'Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland'.

In alle provincies zijn één of meer organisaties lid, inclusief de meeste museumconsulentenschappen. OPEN wisselt informatie uit en wil de rol van provinciale erfgoedinstellingen versterken. En die van de provincies!

OPEN heeft inmiddels een positie verworven. Zij participeert in landelijke processen, neemt deel aan activiteiten en publicaties, opent een website. Overal draagt zij uit dat provinciale ondersteuning van erfgoed onmisbaar is. Merkwaardigerwijs kost het meer moeite de eigen broodheren, de Nederlandse provincies, daarvan te overtuigen, dan andere partijen.

Teamgenoten, geen tegenspelers

De collectieve provincies zijn zich onvoldoende bewust van hun kwaliteiten en potentieel op het gebied van erfgoed. Te weinig wordt beseft dat provinciale erfgoedinstellingen als museumconsulentenschappen ook uitvloeisels en uitvoerders zijn van het provinciaal beleid. Geen tegenspelers, maar teamgenoten. Ook de instellingen interpreteren het spel nog niet goed. Dat scheiding van beleid en uitvoering wenselijk is, wil niet zeggen dat deze geen verband houden. Instellingen moeten meer oog hebben voor

het zichtbaar maken van de provinciale hand in hun werk. Ook al zijn zij nog te verkokerd, monumentenwachten, steunpunten, museumconsulenten en erfgoedhuizen hebben teveel oog voor de eigen werksoort. Langzamerhand roept een hoger belang: dat van het samen met de provincies versterken en uitbreiden van erfgoedtaken op middenniveau. Gezamenlijk kunnen zij de werktuigkundige rol uitdragen. Die biedt grote mogelijkheden, want met relatief weinig middelen wordt erfgoed (veel) beter behouden, benut en beleefd.

Ook de overige rollen verdienen meer gevoel van eigenwaarde en minder passiviteit. Zij zijn niet wezenlijk minder dan andere taken die provincies wél met verve communiceren.

Museumconsulentschappen: ervaren spelers

In 11 provincies zijn museumconsulentschappen gevestigd. Zij hebben een lange en veelzijdige ervaring. De structuur waarin zij zijn opgenomen, is van minder belang, het gaat om hun werkzaamheden. Die vormen een mooi voorbeeld van de werktuigkundige rol van de provincies. Museumconsulenten zijn de hoeders van het museumbestel. Met hun consultancy en andere activiteiten helpen zij daar waar geen geld, tijd, kennis en menskracht zijn. Als voorposten zetten zij nieuwe landelijke ontwikkelingen (MUSIP, Museumregistratie, Veiligheidszorg) uit in het veld.

De ontwikkeling van dienstverlening aan andere erfgoedinstellingen is deels gebaseerd op de traditie van de museumconsulentschappen.

Provincies moeten de werktuigkundige rol van de museumconsulentschappen koesteren, zeker nu de landelijke overheid deze functie minder prioriteit geeft.

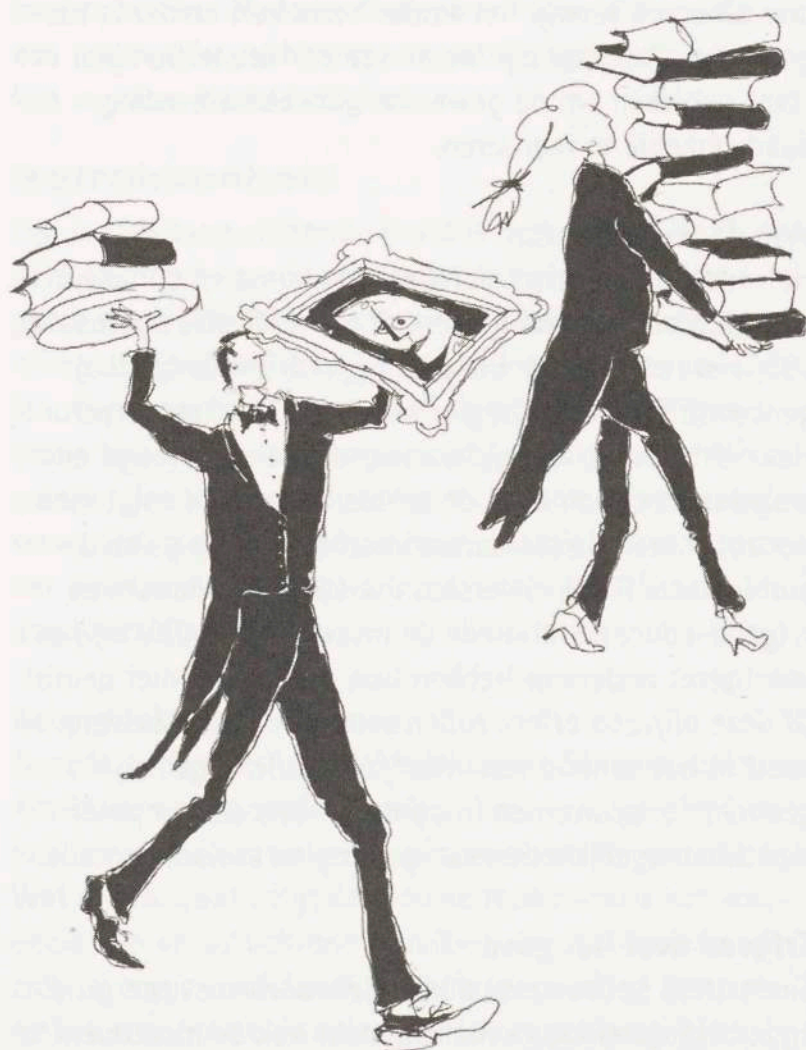
Provincies (en instellingen): naar voren!

De huidige erfgoedrollen van de provincie verdienen een betere positie. Vooral de werktuigkundige functie legitimeert autonoom provinciaal erfgoedbeleid. Ook de andere rollen zijn van groot belang. Dus provincies: speel ze met overtuiging! Formuleer collectief een erfgoedbeleid (IPO), trek één (erfgoed)lijn. Kom eens als eerste het veld op, met initiatieven. Laat anderen dan maar eens volgen. Verwar zichtbaarheid van beleid niet met die van de uitvoering. Een oplossing is niet het aanbrengen van provinciale wapenschilden op de gevels van provinciale erfgoedinstellingen. Want beleid en uitvoering moeten gescheiden blijven. Zo komen de krachten van het particuliere initiatief het best tot ontplooiing.

Resultaten en rollen kunnen wél zichtbaar worden gemaakt. Provincies en hun erfgoedinstellingen zouden dat meer en gezamenlijk moeten doen. Nieuwe beeldvorming is noodzakelijk. De provincie niet meer als 'laatste man/vrouw', maar als culturele middenvelder. Niet afwachtend, aanvullend en (te) bescheiden. Maar proactief ('vrijlopend'), spelbepalend en zelfbewust. Anderen zullen de provincies dan meer gaan aanspelen. Denk aan het mogelijke 'neer-' of 'opschalen' van rijks- en gemeentetaken voor erfgoed. Nieuwe (wettelijke?) taken, rollen: waarom niet?

Het middenbestuur hoort met zijn erfgoedbeleid op het middenveld. Naar voren dus!

Dit artikel is een bewerking van een presentatie die de auteur hield op 12 oktober 2006, tijdens de Museum-tweedaagse Vlaanderen-Nederland te Delft.

INGRESSUS

vakbekwaam toegankelijk maken van uw collectie

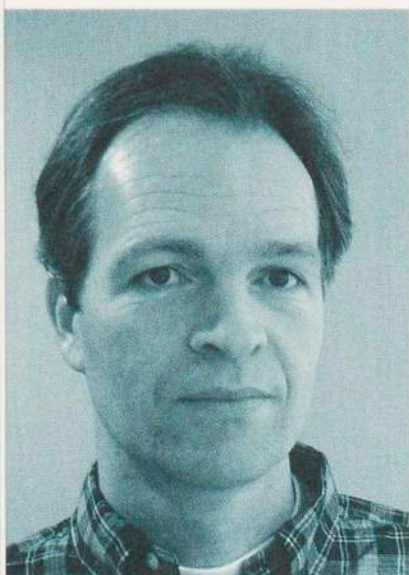
Ontsluiting fysieke collecties, Ontsluiting digitale collecties
Kwaliteitszorg, Ondersteuning, Digitale diensten

www.ingressus.nl

Statistisch bekeken

Recente ontwikkelingen bij erfgoed, toerisme en vrije tijd

Jacobus Trijsburg,
directeur
Gelders Erfgoed

prof. dr. Jos de Haan

Niemand is ooit tegen samenwerking. Ook prof. dr. Jos de Haan, verbonden aan het Sociaal en Cultureel Planbureau en aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, is er voorstander van. Maar voor een socioloog is samenwerken met Vlaanderen best lastig, vindt hij. Veel vergelijkingen zijn moeilijk te maken door verschillende vraagstellingen in de landelijke enquêtes. Bovendien zijn uiteenlopende resultaten lastig te interpreteren door onder meer verschillen in cultureel aanbod, cultuurbeleid en culturele tradities.

Vergeleken met andere landen in Europa blijkt Nederland wat het museumbezoek betreft in de voorhoede te zitten. Nederland doet het goed en komt na Zweden, Denemarken en Luxemburg op de vierde plaats. Opvallend vaak bezoeken onze landgenoten musea in het buitenland, een favoriete bezigheid tijdens vakanties, typisch Nederlands, stelt Jos de Haan vast. Tijdens de Vlaams-Nederlandse tweedaagse in Delft hield hij een presentatie waarin cultureel erfgoed in het algemeen en musea in het bijzonder werden gepositioneerd binnen toerisme en vrijetijdsbesteding. Zijn conclusies zijn te tellen op de vingers van een hand:

- stijgende belangstelling;
- Nederland doet het goed in Europa;
- vergrijzing als kans en bedreiging;
- sociale context belangrijk;
- digitalisering als uitdaging.

Gestegen interesse museumbezoek

Sinds 1995 is een groeiende belangstelling voor museumbezoek te constateren. Daarbij lopen vier categorieën publieksgroepen voorop. In de eerste plaats jongere ouderen van 50-64 jaar en ook 65 plussers zijn in opkomst. De zilveren stroom telt relatief veel vutters met veel vrije tijd, geld en culturele belangstelling. Kinderen en scholieren zitten ook bij de stijgers; daar is de overheid met stimuleringsbeleid op het gebied van kunst- en erfgoededucatie in hoofdzaak debet aan. Overigens leert een vergelijking met Vlaanderen dat Nederland hier eigenlijk nog wel een inhaalslag te maken heeft. Vergelijkend onderzoek van Letty Ranshuysen spreekt wat dit betreft boekdelen.¹

Belangstelling onder jong en oud

De derde categorie wordt gevormd door de hoger opgeleiden en de vierde door vrouwen (bij bezoek) en mannen (bij actieve deelname).

Nagenoeg gelijkblijvend is de belangstelling onder 35 tot 49-jarigen. Vrij laag en bovendien dalend is de categorie van 20-34 jaar. Voor beide categorieën zal de toename van tweeverdieners ten opzichte van gezinnen met een kostwinner een rol spelen. Bij de categorie van 20-34 speelt ook een ander patroon van vrijetijdsbesteding een rol.

Op langere termijn kan die generatie voor een stevige dip zorgen.

Verdergaande analyse van de aantallen bezoeken aan musea, leert dat het aantal bezoeken per persoon per jaar afneemt, terwijl het aantal bezoekers verder is toegenomen. Blijkbaar zijn de musea de laatste tien jaar in staat gebleken om de gewenste publieksverbreding daadwerkelijk te realiseren.

Wie de jeugd heeft...

Het oude, socialistische streven om kunst en cultuur in te zetten om het volk te verheffen, heeft plaatsgemaakt voor een realistischer benadering, publieksverbreding genoemd. Dat beleid begint nu vruchten af te werpen. Het richt zich op kansrijke doelgroepen zoals jeugd en jongeren, met name via de scholen. Landelijk volgt men het zogeheten Amsterdamse voorbeeld: jong geleerd = oud gedaan. Provinciale steunfuncties voor kunst- en erfgoed-educatie, alsmede de invoering van CKV bij het voortgezet onderwijs hebben hun uitwerking niet gemist. Of deze blijvend effect zullen sorteren, valt te bezien, want in het aanbod van vrijetijdsvoorzieningen zijn geduchte concurrenten in opmars, zoals de computer met alle mogelijkheden van gaming en sociaal contact.

Erfgoed doet het goed

Sinds 1995 hebben niet alleen de musea met een groeiende belangstelling te maken, maar ook de monumenten en de archeologie. De belangstelling voor archeologie stijgt het meest spectaculair. Buiten beeld in onderzoek tot dusver blijft evenwel de giga-belangstelling voor de digitale toegang tot data, gebaseerd op de doop-, trouw en begraafregisters en andere historische bronnen.

Vervolgonderzoek zou ons inzicht moeten verschaffen in succes of falen van het bereik van dit soort erfgoed, dat via de digitale snelweg het publiek wordt aangeboden.

Aanbodzijde erfgoed

Kijken we naar de aanbodzijde, dan valt op dat het aantal musea daalt als gevolg van samenvoeging. Dat het thema samenwerking voor de Vlaamse-Nederlandse 2x2 daagse voor museummedewerkers is gekozen, mag geen wonder heten. Fuseren is een onmiskenbare tendens in de samenleving. Musea krijgen daar vroeg of laat ook mee te maken.

Intussen worden steeds meer gebouwen als monument erkend. Nederland telt 50.000 rijksmonumenten en 37.000 gemeentelijke monumenten. Hekensluiters zijn wat dit betreft de provincies: slechts een beperkt aantal provincies kent lijsten van gebouwd erfgoed, met welgeteld 2.500 monumenten.

Dat Nederland voortdurend wordt omgewoeld, bewijst het groeiend aantal archeologische sites; de teller staat nu op 11.000 geregistreerde vindplaatsen: erfgoed onder het maaiveld, dat daar veilig moet kunnen blijven liggen. De archieven beschikken over 645 strekkende km archiefmateriaal, maar het aantal instellingen is drastisch gedaald door schaalvergroting. Thans zijn 329 archiefinstellingen met de zorg voor ons geschreven erfgoed belast.

Immaterieel erfgoed ontbreekt

Het immaterieel erfgoed is ook buiten beeld gebleven. De Unesco doet pogingen om ook in Nederland relevante verschijnselen en de dragers ervan op te sporen, te registreren en voor een vorm van aandacht, bescherming of iets van dien aard in aanmerking te laten komen. In ons land speelt het Nederlands Centrum voor Volkscultuur een belangrijke rol bij het in kaart brengen en onderzoeken van immaterieel erfgoed.

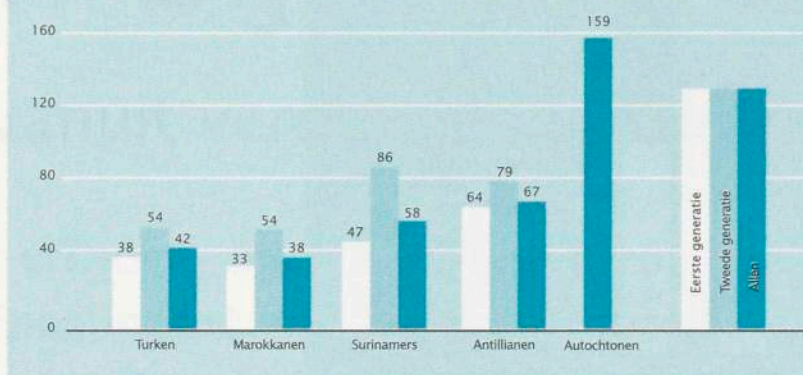
Betrokkenheid

Een heel belangwekkende trend is de persoonlijke betrokkenheid van de verschillende generaties bij erfgoed, zoals lidmaatschap van een historische vereniging of iets dergelijks. Die blijkt voor alle generaties vanaf 50 jaar fors gegroeid tussen 1995 en 2003. De leeftijdsgroep tussen 35-49 is even groot gebleven, maar bij de groepen jonger dan die categorie, liep de betrokkenheid terug. Dat moet ons zorgen baren, tenzij bij het klimmen der jaren mensen 'vanzelf' meer betrokkenheid aan de dag gaan leggen.

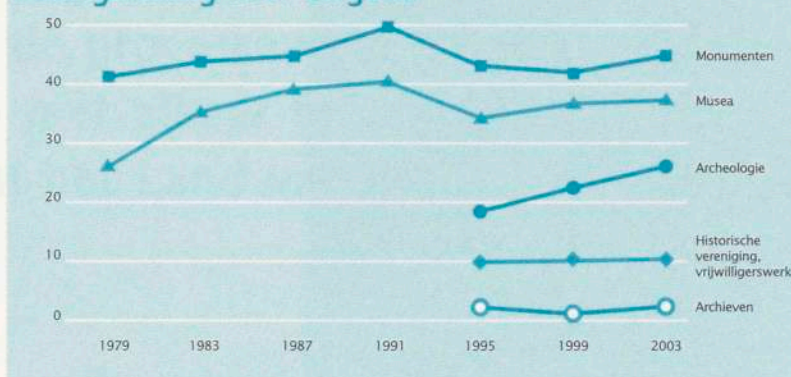
Belangstelling allochtonen

Tweede generatie Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen blijken allemaal fors meer belangstelling te hebben voor cultureel erfgoed dan de eerste generatie. Wat dit aangaat volgt de nieuwe Nederlander het voorbeeld van de autochtone bevolking. Jos de Haan haast zich te zeggen dat de stijgende belangstelling daarmee gelijke tred houdt. Er zit om zo te zeggen geen extra tendens in. Het klopt ook helemaal met het algemene beeld. Procentueel is de tweede generatie Surinamers koploper, gevolgd door de Antillianen, daarna de Turken en tenslotte de Marokkanen.

Belangstelling onder allochtonen

Belangstelling voor erfgoed

Alleen of samen

Monumenten bezoeken en bekijken je het liefst samen met anderen. De partner is super favoriet, gevolgd door familie, dan de vrienden en tot slot de kinderen. De positie van 'samen met kind(eren)' staat op gelijke hoogte met 'alleen'. Daarna komen clubgenoten en collega's, ook ongeveer gelijk. In het onderzoek ontbreekt helaas de schoolklas: die gegevens bleken niet goed te verwerken. Het kan haast niet anders of die categorie was er in positieve zin fors uitgesprongen.

Tijdgebrek

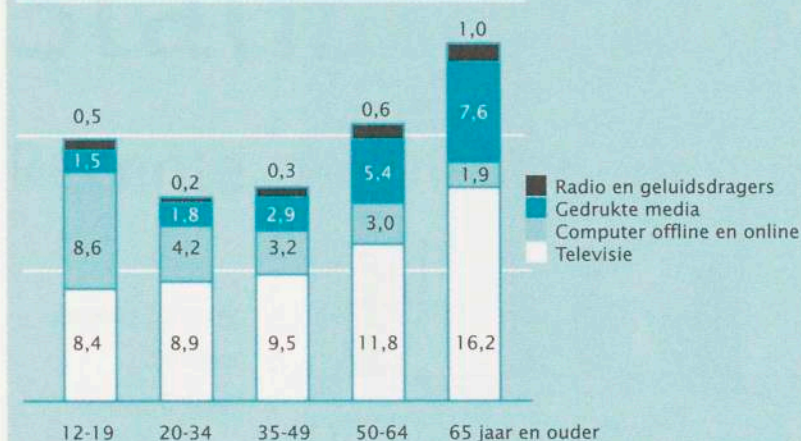
Bepaald zorgwekkend is de extreme daling aan vrije tijd. Er is verschil gemaakt tussen verplichtingen en vrijetijdsbesteding. In 1975 hadden Nederlanders 47 uur vrije tijd per week en besteedden zij 43 uur aan verplichtingen. In 1995 was deze verdeling met 46 uur, fifty-fifty. In 2005 blijkt er meer tijd aan verplichtingen kwijt te zijn, namelijk 48 uur, dan dat er vrije tijd beschikbaar is (42 uur). Bij deze berekening zijn 65-plussers niet meegenomen. De tendens zou overigens niet anders zijn geweest, vertelt Jos de Haan, alleen iets minder extreem.

Je kunt je afvragen welke vormen van vrijetijdsbesteding het meest te lijden hebben van de krimpende hoeveelheid vrije tijd. Dat blijken lezen, sociale contacten en hobby's te zijn. Maatschappelijke participatie (o.a. vrijwilligerswerk) en uitgaan zijn gelijk gebleven. In de plus stond aanvankelijk het televisiekijken, maar sinds 2000 wordt er minder gekeken en is men meer bezig met PC en internet.

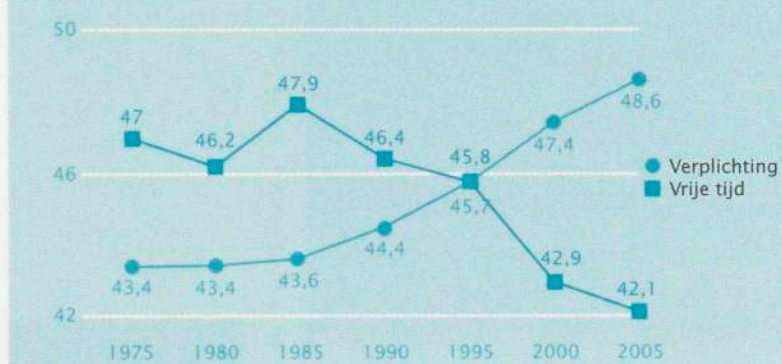
Wat leeftijd betreft zijn er opvallende verschillen in het mediagebruik. Bij de jeugd van 12-19 jaar is het tijdsbeslag voor TV en PC/internet even groot, maar naarmate men ouder is, wordt meer TV gekeken en minder gebruik gemaakt van PC/internet.

Als we weten dat radio en gedrukte media bij de jeugd nauwelijks nog in tel zijn, maar juist wel bij de oudste generatie, dan kunnen PR&Marketing mensen wel nagaan welke publieksgroep met welk medium het beste kan worden benaderd.

Veranderend

Veranderend

Digitaal erfgoed

- Zo'n 36% van de bevolking bezoekt musea. Interessant is het om kennis te nemen van hun interesse in digitaal aangeboden informatie. Want digitaal aanbod kan wel een bedreiging zijn als publieksgroepen het digitaal aanbod als vervanger voor confrontatie met het authentieke materiaal gaan zien. Maar de kans is ook groot dat gebruikers daardoor iets nieuws gaan ontdekken en dat absoluut willen zien en beleven. Om daar grip op te krijgen, ontwikkelden Frank Huysmans en Henrieke Wubs in het SCP rapport 'Klik naar het verleden' specifieke gebruikersprofielen en kozen daar typerende benamingen voor: allrounders, kunstminnaars, verenigingsleden, verzamelaars en snuffelaars.
- Die behoren dus allemaal tot de gebruikers van erfgoed in welke vorm dan ook. De niet-gebruikers bestaan uit kinderen tijdens een gezinsuitje, dagjesmensen, lezers en nonactieven.

Per groep is een gebruikersprofiel opgesteld. Het voert te ver om ze allemaal te bespreken, maar een paar interessante lichten wij er even uit. De all-rounders (4,1%) en kunstminnaars (7,7%) hebben nauwelijks aandacht nodig. Die komen vanzelf, weten altijd waar ze relevante informatie vandaan kunnen krijgen, ook digitaal. Verenigingsleden (5,6%) en verzamelaars (8,2%) gebruiken zo goed als geen digitale informatie. De snuffelaars (9%) daarentegen zijn dol op digitale informatie.

Culturele interesse

Op mijn vraag of museumpubliek interesse heeft in andere vormen van cultuur, zegt Jos de Haan op grond van eerder onderzoek, dat in verhouding veel museumbezoekers ook van concertgang houden en omgekeerd.² 'Museumbezoekers blijken niet alleen regelmatige bezoekers van klassieke concerten, maar zijn ook meer dan gemiddeld aan te treffen in natuurgebieden. Musea en ook monumenten lenen zich er goed voor om in een dagje uit opgenomen te worden. Ook wordt hierbij meer en meer een "natuurlijk" ommetje gemaakt. In een cultureel landschap dat is aangewezen op samenwerking om bezoekers te blijven trekken, kunnen musea er hun voordeel mee doen om mogelijkheden tot samenwerking met natuurorganisaties aan te gaan of te versterken'.

- 1 Onzichtbare drempels. Museumpubliek en non-publiek in Nederland. 2005
- 2 SCP-rapport 'Het bereik van de kunsten'

- Stoffering van wanden en plafonds, voor kussens, gordijnen, verduistering, spandoeken en ga zo maar door. In legio kwaliteiten. In alle kleuren van het spectrum, op alle locaties in binnen- en buitenland. Voor feesten en evenementen, tentoonstellingen en beurzen.
- Banieren onder andere van Drop-/Signpaper inclusief bedrukking
- Alle gewenste atelierwerkzaamheden
- Textielgroothandel
- Het brandwerend impregneren van textiel
- Full colour groot formaat bedrukking tot 5 meter breedte, naadloos

TETOS BV

- experts
- met optimale
- mogelijkheden
- en maximale
- ervaring

Tentoonstellingsstofferingen
Sterrebaan 4, 3542 DK Utrecht
Tel. 030-2414122, Fax 030-2411724
E-mail info@tetos.nl
Website www.tetos.nl

Samenwerken bij marketing

Twée Gelderse voorbeelden vanuit verschillende startposities

Gelders Erfgoed, consultantschap voor erfgoed, musea en geschiedbeoefening, biedt onder meer marketingsupport aan de aangesloten erfgoedinstellingen. Hiervoor is nodig dat de waarneming binnen Gelders Erfgoed ten aanzien van haar eigen rol in dit geheel wordt verscherpt. Dit kan bijvoorbeeld door de processen van twee regionale samenwerkingsprojecten systematisch met elkaar te vergelijken; een project op de Noord-Veluwe en een in het Land van Maas en Waal.

Dorine Stijkel,
consulent Marketing
en PR, Gelders Erfgoed

Overeenkomstig in beide projecten is het doel, namelijk publieksverbreding en -toename door het ontwikkelen van gemeenschappelijke producten en activiteiten en een collectieve promotie hiervan. Dit geschiedt vanuit het besef dat regionale samenwerking vooral voor kleine en middelgrote organisaties kansen biedt. Bij beide projecten gaat het om het in beeld brengen van de eigen regionale cultuur, met name voor doelgroepen binnen de eigen regio, zowel bewoners als toeristen.

Beide voorbeelden verschillen echter op elementaire punten. Het project dat zich afspeelt op de Noord-Veluwe is een provinciaal initiatief vanuit het Gebiedsgericht Cultuurbeleid. Een top-down project dus, waarbij de rol van het Gelders Erfgoed die van projectleider is. Het tweede project in het Land van Maas en Waal is echter op gang gebracht door een groep enthousiaste erfgoedinstellingen. Dat wil zeggen: een bottom-up project waarbij de rol van Gelders Erfgoed uitsluitend adviserend is.

Noord-Veluwe: Top-down

Ten eerste het project op de Noord-Veluwe, dat een pilot is van het Gebiedsgericht Cultuurbeleid van de Provincie Gelderland.

Uitgangspunt van dit beleid is het geven van een extra impuls aan het culturele klimaat, door samenwerking te bevorderen tussen de Provincie en gemeenten in een regio. Een en ander geschiedt op deelterreinen, zoals beeldende en podiumkunsten, erfgoed en musea, cultuurtoerisme en educatie. De Provincie stelt middelen ter beschikking om het publieksbereik door een verbeterd aanbod op deze deelterreinen te vergroten. Op termijn zal de Provincie zich terugtrekken vanuit het streven dat de gemeenten deze stimulerende rol gaan overnemen.

Het project wordt gekenmerkt door een ambtelijke en gelaagde structuur. Deze vergt veel tijd voor overleg en terugkoppeling. Het Gelders Erfgoed is in deze structuur intermediair tussen de musea en een complex apparaat van ambtelijke sturing.

In 2004 werd een samenwerkingsverband van 14 Noord-Veluwse musea tot stand gebracht. Hierbij gaat het om

een rijke schakering in collecties, omvang en professionaliteit. Deze samenwerking kwam aarzelend op gang. Enerzijds omdat men van elkaar concurrentie vreesde. Anderzijds vermoedde men dat onderlinge samenwerking voor- namelijk een verzwaring van het takenpakket zou betekenen.

Naarmate de samenwerking resulteerde in het realiseren van concrete gemeenschappelijke producten, nam het onderlinge vertrouwen toe. Zo werden een gemeenschappelijke folder, website en een kinderactiviteitenprogramma ontwikkeld. Wat met name bindend heeft gewerkt, was het creëren van een draagvlak door het gezamenlijk formuleren van activiteiten en het aanpakken van de publiciteit vanuit een gemeenschappelijke merknaam 'Verborgen Schatten'.

Onderdeel van de aanpak van Gelders Erfgoed was het inbedden van een bewustwordings- of leertraject in de productontwikkeling, zoals het meten van resultaten.

Rol van Gelders Erfgoed

Het Gelders Erfgoed zorgt binnen dit projectkader voor de coördinatie, voor het project- en communicatieplan, voor de subsidieaanvraag, voor de uitvoering door een projectmedewerker en voor de evaluatie en afrekening. In dit stadium van het project signaleren wij de volgende knelpunten:

- Het commitment blijkt bij alle partners niet even groot. Omvang en mate van professionaliteit kunnen daarbij meespelen. Zo schiet bijvoorbeeld de instructie aan het personeel tekort, die nodig is om consequente publieksmeting te doen. En dit heeft gevolgen voor de projectrapportage van het Gelders Erfgoed naar de Provincie toe.

- Door sommige musea wordt het samenwerkingsverband nog steeds als een druk ervaren. De inzet hiervoor komt bovenop de reguliere activiteiten.
- Van bovenaf wordt van de musea in toenemende mate een financiële bijdrage verlangd, waaraan sommige musea niet kunnen voldoen. Dit kan er op termijn toe leiden dat musea afvallen.

Erfgoed Maas en Waal: Bottom-up

- Het tweede voorbeeld, in het Land van Maas en Waal, is ontstaan uit de behoefte van een individueel museum: Streekmuseum Tweestromenland in Beneden Leeuwen, dat een probleem had met de gemeente rond de verlenging van zijn huurcontract.
- Het museum nodigde erfgoedinstellingen uit vijf belendende gemeenten uit voor een gesprek. De insteek was het delen van problemen rondom huisvesting en exploitatie. Als gemeenschappelijk probleem werd verder ervaren de desinteresse van de politiek in de regionale cultuur. Opvallend is de uiteenlopende samenstelling van deze groep van instellingen.
- Om deze regionale cultuur onder de aandacht te brengen, organiseerden de instellingen in 2005 een gezamenlijke presentatie waarin allerlei aspecten van het Maas- en Waalse erfgoed aan bod kwamen, met als doel de gemeenten te doordringen van de variëteit van de regionale cultuur en het belang van het leren kennen van de eigen geschiedenis. Deze samenwerking beviel goed. Middels een intentieverklaring werd het samenwerkingsverband minder vrijblijvend gemaakt. Ook hier was aanvankelijk enige terughoudendheid omdat men

bang was de eigen identiteit en eigen manier van werken te verliezen. In het najaar van 2005 werd advies gevraagd aan Gelders Erfgoed, waarbij het ging om te formuleren wat men gezamenlijk zou gaan doen. Het voorbeeld van het Gebiedsgericht Cultuurbeleid op de Noord-Veluwe was aantrekkelijk.

De doelstelling is het onder de aandacht brengen van het regionale cultureel erfgoed. En dat door gezamenlijke publiciteit, activiteiten, educatieve programma's, toeristische arrangementen en fondsenwerving. Ook hier was het eerste

- product een gemeenschappelijke folder onder de naam Erfgoed Maas en Waal. Hiervoor werd van de provincie Gelderland een subsidie ontvangen. De folder werd in augustus 2006 gepresenteerd.

Een verrassende min of meer gelijktijdige ontwikkeling in deze regio was de oprichting in 2006 van het Platform Gastvrij Land van Maas en Waal, waarin het samenwerkingsverband als belangrijke partner participeert naast de vijf gemeenten, de Kamer van Koophandel, de regionale bureaus voor toerisme en ondernemers in de horeca, verblijfsaccommodaties en fruitpromotie, met als speerpunten: marketing, collectieve promotie en productontwikkeling. Juist omdat deze erfgoedinstellingen zich al hadden georganiseerd, zijn zij nu in staat te participeren binnen een krachtig netwerk.

Rol van Gelders Erfgoed

De rol van Gelders Erfgoed was adviserend en betrof met name:

- meedenken over vormen van samenwerking en producten;
- ondersteuning bij het opstellen van een projectplan en de subsidieaanvraag voor de folder;
- plaatsen van een artikel over de samenwerkende erfgoedinstellingen in de Museum Kijkwijzer.

Het samenwerkingsverband is inmiddels zelfstandig.

Kans op succes

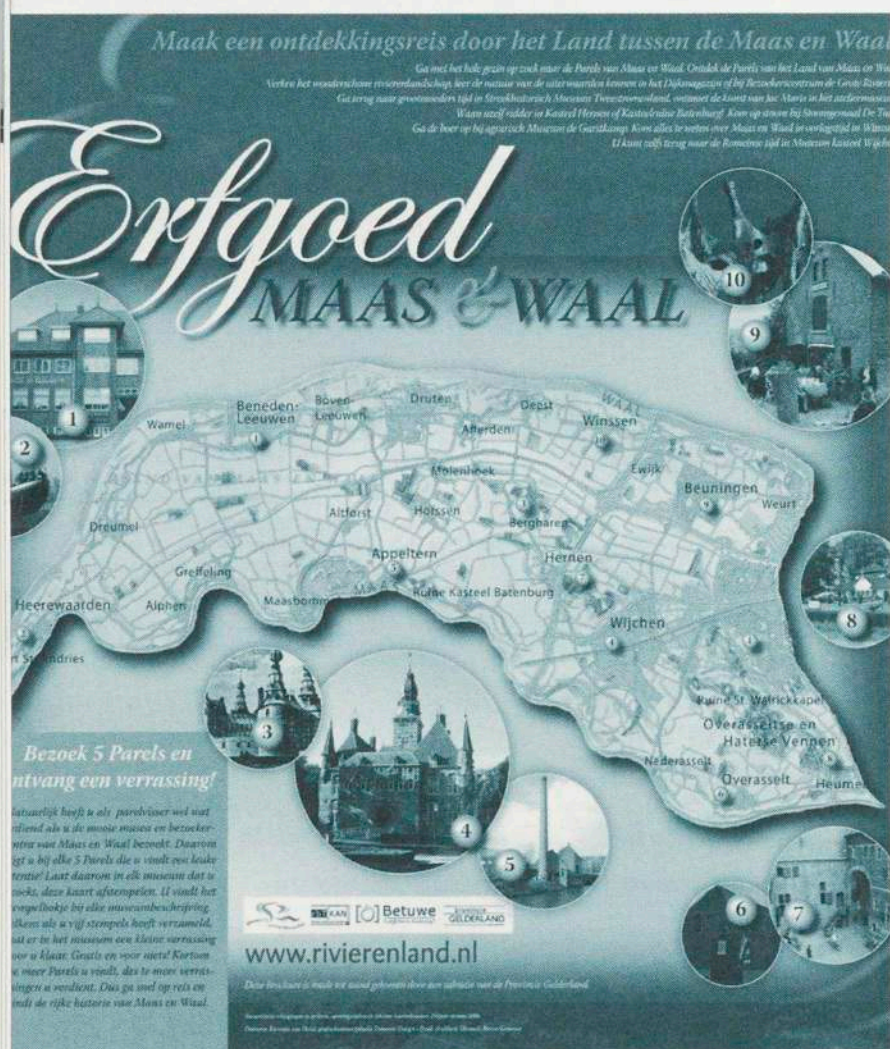
Hierboven zijn twee verschillende invalshoeken geschetst van waaruit samenwerking tussen musea op het gebied van marketing tot stand kan worden gebracht. Essentieel hierbij is dat deze samenwerking op termijn duurzaam wordt. En ook dat de musea in toenemende mate zelf verantwoordelijkheid dragen. Welke mogelijkheden bieden beide modellen?

Enerzijds gaat het om het genereren van draagvlak, anderzijds om het inbedden binnen grotere structuren. Het zelfsturende bottom-up model van Maas en Waal blijkt hiertoe veel kansen te bieden. Hier wordt immers zelf gezorgd voor de coördinatie, het geld en de uitvoering van de eigen projecten. Advies wordt gevraagd wanneer men dit nodig heeft. Bovendien heeft men zelf gezorgd voor inbedding in een groter geheel wat de kans op succes aanmerkelijk vergroot. Omgekeerd kan het top-down model Noord Veluwe vanuit een langdurige ondersteuning door overheid en consultants aan de kant van de musea een structurele afhankelijkheid veroorzaken.

In het streven naar zelfsturing bij de erfgoedinstellingen zal de top-down aanpak nodig blijven. Hierbij gaat het om een optimaal afstemmen op de behoeften vanuit het veld. Ook dient gezocht te worden naar mogelijkheden om bottom-up initiatieven meer ontstaans- en ontwikkelingskansen te bieden.

In beide processen speelt het Gelders Erfgoed als intermediair tussen overheid en erfgoedinstellingen een katalyserende rol.

Door het monitoren en spiegelen van projectcases als deze ten opzichte van elkaar, ontstaan leerpunten die de expertise van Gelders Erfgoed vergroten. Uiteindelijk zal dit zijn weerslag hebben op de kwaliteit van de rollen die het Gelders Erfgoed als begeleider van dergelijke processen kan vervullen.

Vlaamse Kunstcollectie

Drie kunsthistorische musea in Vlaanderen bundelen de krachten

Eind 2001 kozen drie kunsthistorische musea van Vlaanderen – het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA), het Museum voor Schone Kunsten Gent (MSKG) en het Groeningemuseum Brugge – voor een structurele samenwerking. Het overkoepelende initiatief droeg aanvankelijk de benaming 'Koepel van Vlaamse Kunsthistorische Musea'. Vanaf 2004 werd het de Vlaamse Kunstcollectie. Die naamswijziging illustreert heel treffend de evolutie die het samenwerkingsverband heeft ondergaan. Niet langer de instellingen maar de collectie staat centraal.

Geert Souvereyns,
coördinator Vlaamse
Kunstcollectie vzw

Aanloop

De eerste informele gesprekken over samenwerking vonden plaats in 1997 tussen Robert Hoozee, conservator van het MSKG, en Paul Huvenne, algemeen directeur van het KMSKA. Beiden waren ervan overtuigd dat de kunsthistorische musea in Vlaanderen onvoldoende hun internationaal potentieel benutten. Toptentoonstellingen zoals *Parijs-Brussel/Brussel-Parijs* (MSKG, 1997) of *Van Dyck* (KMSKA, 1999) wekten wel veel internationale belangstelling, maar met de permanente collecties slaagden de musea er veel minder in om het grote binnen- en buitenlandse publiek te bereiken. Ook stelden de museumdirecteurs van Gent en Antwerpen vast dat toonaangevende studies over Vlaamse kunst vooral in het buitenland werden gepubliceerd. Wilden de Vlaamse musea internationaal meetellen en zich als onderzoekscentra laten opmerken, dan was samenwerking de enige optie.

Het klimaat voor samenwerking was gunstig. Het museumdecreet van 1996 had meer orde gebracht in het versnipperde museumlandschap door de indeling van musea op lokaal, regionaal en landelijk niveau. Ook stimuleerde het decreet nadrukkelijk samenwerkingsverbanden. De informele gesprekken tussen het MSKG en het KMSKA kregen een meer officieel karakter in 2000 toen de directies van beide musea een aantal vergaderingen hadden met het Vlaamse ministerie van Cultuur, waarin grondig werd nagedacht over de wenselijke en mogelijke (juridische) vorm van de samenwerking, alsook over de functies en opdrachten die onder de samenwerking zouden kunnen vallen. De Vlaamse overheid zag in de samenwerking vooral een manier om binnen de beperkte budgettaire middelen het hoofd te bieden aan nieuwe verwachtingen zoals digitalisering, toenemende internationalisering en verhoogde normen op vlak van erfgoedzorg. Al gauw werd ook het Groeningemuseum Brugge betrokken bij de plannen tot samenwerking. De drie museumcollecties vullen elkaar perfect aan: samen bieden ze een uniek en representatief overzicht van de beeldende kunst in de Zuidelijke Nederlanden en België van de 15de tot de 20ste eeuw.

Van 2001 tot 2006 ondersteunde de Vlaamse Gemeenschap de samenwerking door middel van jaarlijkse projectsubsidies. Dankzij deze subsidies kon een aantal gezamenlijke projecten worden gerealiseerd, die de musea met eigen middelen nooit hadden kunnen realiseren. Eén van de kernprojecten was de gemeenschappelijke collectie online, die het mogelijk maakt om via internet te grasduinen in het patrimonium van de drie musea (www.vlaamsekunstcollectie.be). De online collectiecatalogus draagt in belangrijke mate bij tot het toegankelijk maken van het Vlaamse Kunstpatrimonium. 90% van de collecties van de grote Vlaamse musea bevindt zich immers in depots en wordt slechts sporadisch aan het publiek getoond. De collectie online biedt het publiek nu een blik in de schatkamers van de musea.

Groeningemuseum,
Brugge

Naar een structurele samenwerking

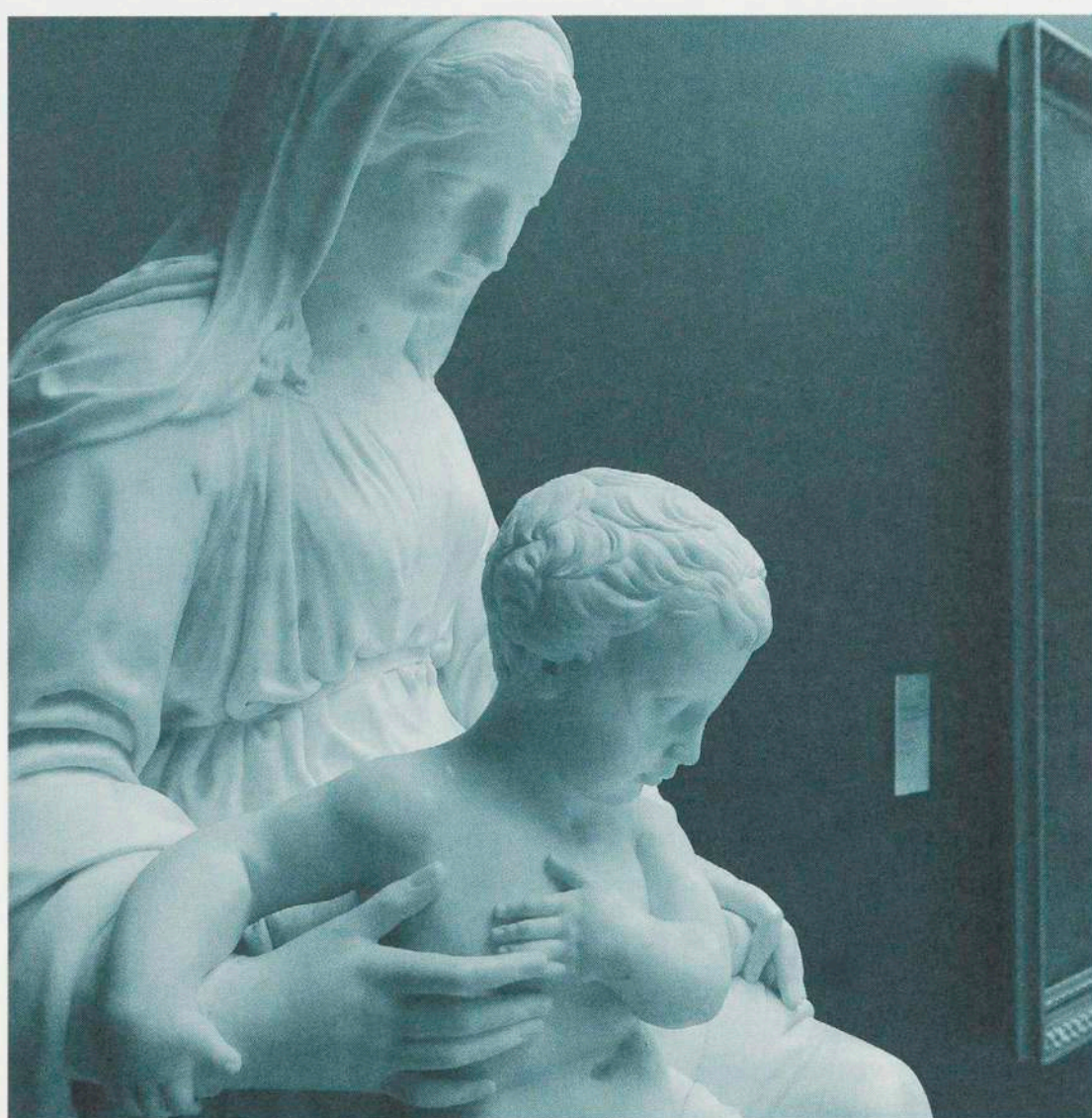
Van meet af aan hadden de drie museumdirecties een structurele samenwerking voor ogen. In principe kan er samengewerkt worden op elk denkbaar domein, als het maar een meerwaarde oplevert voor elke partner. Op

Koninklijk Museum
voor Schone Kunsten
Antwerpen

- vlak van internationale promotie ligt die meerwaarde voor de hand: de musea bevinden zich in drie nabijgelegen kunststeden, spreken een zelfde doelgroep aan en voeren promotie via dezelfde kanalen. Via samenwerking kunnen de middelen voor promotie veel efficiënter worden aangewend. In marketingtermen beschikken de Vlaamse kunstmusea over een sterk product: de Vlaamse schilderkunst is wereldberoemd en bepaalt sterk het beeld van Vlaanderen als een cultuurrijke regio.
- Vanuit die optiek ontstond in 2005 een partnership met Toerisme Vlaanderen en de stedelijke diensten voor toerisme van Antwerpen, Brugge en Gent. De musea en de toeristische partners legden een gezamenlijk budget van € 300.000 bijeen om de drie kunstmusea en -steden gedurende twee jaar (2006-2007) te promoten in Nederland, Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.

Groeningemuseum,
Brugge

Ook op het vlak van collectiebeleid kan samenwerking een meerwaarde bieden. *Ensor tot Bosch*, een eerste gezamenlijke tentoonstelling van de Vlaamse Kunstcollectie (Paleis voor Schone Kunsten Brussel, 2005), bracht het verhaal van de ontstaans- en verzamelgeschiedenis van de kunsthistorische musea van Antwerpen, Brugge en Gent in beeld. De bezoekers konden er vaststellen dat de collectievorming van de drie musea verrassend parallel liep. Ook toonde de tentoonstelling dat de museumcollecties niet alleen het resultaat zijn van een weldoordacht verzamelbeleid, maar ook van revoluties, confiscaties, schenkingen en aankopen. De collecties weer- spiegelen de wisselende smaak, mode en mentaliteit van verzamelaars, vriendenkringen, conservators en overheden. De uitdaging voor elk museum is om met deze gevarieerde erfenis toch een coherent verhaal te vertellen aan het publiek. Collectie-uitwisseling kan dit inhoudelijke verhaal en het collectieprofiel van de musea versterken. Of anders gezegd: werken die in het depot van het ene museum liggen, kunnen een verrijking betekenen voor de collectiepresentatie van het andere museum. Ook willen de musea komen tot een op elkaar afgestemd aankoopbeleid. Aankopen zijn daarbij niet alleen gericht op het wegwerken van lacunes in de eigen museumverzameling, maar worden ook steeds afgewogen in het licht van het aanwezige kunstpatrimonium in Vlaamse en Belgische musea. Momenteel maken de musea werk van een collectieplan dat de zwaartepunten en lacunes in de museumcollecties in kaart moet brengen.

Het gaat niet alleen om uitwisseling van collecties, maar ook van kennis en expertise. De drie musea hebben gelijkaardige collecties beeldende kunsten en worden bijgevolg geconfronteerd met dezelfde problemen. Een netwerk is een ideale omgeving om ideeën uit te wisselen en te ontwikkelen om die problemen aan te pakken. Om dit te stimuleren, zijn er verschillende werkgroepen opgericht van medewerkers uit de drie musea, die ervaring of kennis hebben binnen een bepaald expertisedomein. De werkgroep behoud & beheer heeft in 2006 werk gemaakt van 'basisnormen voor het hanteren, presenteren en vervoeren van kunstwerken'. Deze basisnormen zijn opgevat als kwaliteitsstandaarden die de partnermusea in de komende jaren willen nastreven. Op die manier willen de musea de kwaliteit van het collectiebeheer optillen om te voldoen aan de internationale normen voor erfgoedzorg.

Obstakels

Geen zinnig mens kan bezwaar hebben tegen een samenwerking tussen musea, zoals hierboven beschreven. Toch verloopt de samenwerking niet altijd van een leien dakje. Er zijn tal van institutionele, juridische, organisatorische en psychologische obstakels die de samenwerking minder vanzelfsprekend maken dan op het eerste zicht lijkt.

Allereerst is er het verschillende statuut van de musea. Het MSKG en het Groeningemuseum Brugge zijn stedelijke musea, terwijl het KMSKA een wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Gemeenschap is. Als samenwerkingsmodel kozen de musea voor een koepelstructuur met eigen personeel en financiële middelen. Dit vereist

een eigen rechtspersoonlijkheid. In de juridische situatie van 2001 was het echter onmogelijk dat twee steden en de Vlaamse Gemeenschap zich zouden verenigen in een vereniging zonder winstoogmerk. Om toch van start te kunnen gaan werd een tussenoplossing bedacht. De Vlaamse Kunstcollectie werd ondergebracht bij de vzw de Vrienden van het MSKG, die optrad als rechtspersoon voor het samenwerkingsverband.

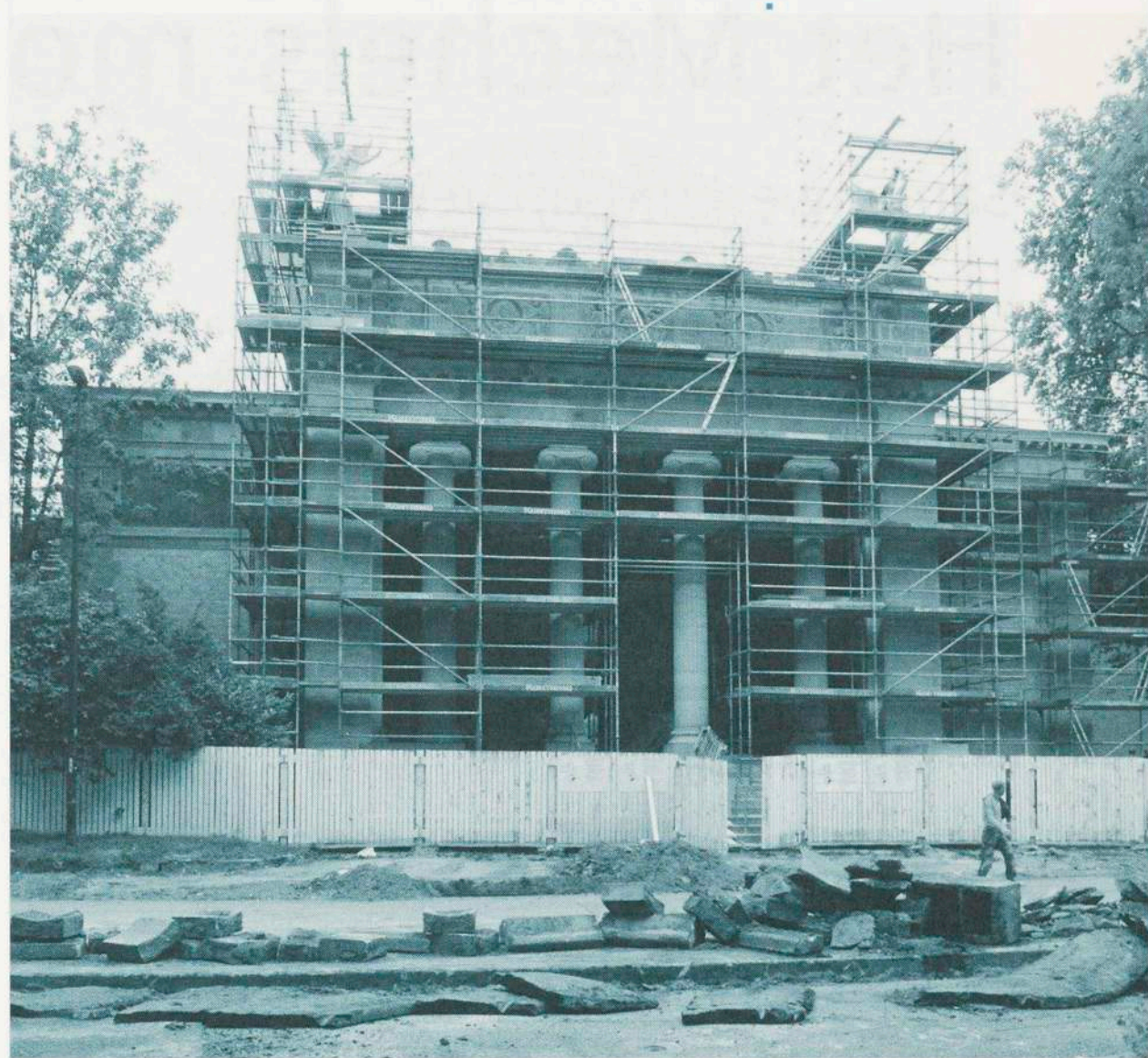
Een tweede obstakel bestaat uit de schaalverschillen tussen de drie musea: zowel op vlak van personeel als op vlak van financiële middelen. Het KMSKA telt bijvoorbeeld viermaal meer personeelsleden dan het MSKG. De vergelijking met het Groeningemuseum is moeilijker, omdat dit museum deel uitmaakt van de Brugse museumgroep en in dat verband een groot aantal functies deelt met de andere stedelijke musea. Dit alles maakt dat de inspanningen voor de samenwerking niet altijd evenwichtig verdeeld kunnen worden. Bovendien is het organiseren van een permanent overleg tussen museummedewerkers van drie verschillende steden geen sine-cure.

Een derde obstakel heeft te maken met verschillende belangen en prioriteiten. Elk museum heeft zijn eigen cultuur of legt eigen accenten in zijn werking. De Vlaamse overheid verwacht van een erkend museum dat het de vier opdrachten die ICOM voorschrijft (verwerven, behouden, onderzoeken en presenteren), met evenveel aandacht en zorg uitvoert. Maar in de realiteit moeten de musea voortdurend afwegingen maken waaraan zij hun schaarse middelen willen besteden. En bij die afwegingen spelen verschillende belangen mee. De musea dienen bovendien rekening te houden met hun historisch gegroeide lokale verankering en hun nauwe band met de stad en de omliggende gemeenten.

Een vierde obstakel is meer psychologisch van aard. We komen uit een tijd waarin de voornaamste overlevingsstrategie eruit bestond om je kennis en ervaring zoveel mogelijk voor jezelf te houden: dat was zowel goed voor je persoonlijke carrière (zo kon niemand je job afnemen) als voor je instelling (want de musea moesten elkaar beconcurreren voor subsidies). Daarin is nu verandering gekomen. Zowel de overheid als de musea zijn er zich van bewust dat je met samenwerking meer kan bereiken. Maar oude gewoontes verander je niet zomaar. Samenwerking vraagt een heel andere attitude, met name openheid en bereidheid om sterktes en zwaktes te delen. In een netwerkverband zijn de verantwoordelijkheden ook minder strikt afgebakend dan in de hiërarchische structuur van een museum. Dit geeft soms aanleiding tot conflicten over wie voor wat bevoegd is of kan bij sommige medewerkers het gevoel oproepen dat zij een deel van hun beslissingsbevoegdheid verliezen. Het is belangrijk om dit menselijke aspect niet uit het oog te verliezen. Samenwerking staat of valt met de betrokkenheid en het engagement van de medewerkers. Een opgelegde samenwerking is immers een *contradictio in terminis*.

vzw Vlaamse Kunstcollectie

Met het Erfgoeddecreet van 7 mei 2004 kwam een einde aan de juridisch en financieel onzekere situatie van de Vlaamse Kunstcollectie. Volgens een speciaal artikel kan

het Antwerpse museum participeren in een samenwerkingsverband van erkende musea. Het Erfgoeddecreet maakt het bovendien mogelijk dat dergelijke samenwerkingsverbanden op structurele basis kunnen worden gesubsidieerd. Sinds 18 december 2006 is de vzw Vlaamse Kunstcollectie een feit. De Vlaamse minister van Cultuur heeft bovendien een werkingssubsidie toegekend voor de periode 2007-2010. De oprichting van een vzw is meer dan een noodzakelijke formaliteit, maar een instrument om het draagvlak van de samenwerking te vergroten. Alleen het engagement van de museummedewerkers en directies is immers niet voldoende om te komen tot een meer gecoördineerd collectiebeleid en grotere internationale uitstraling van de musea en hun collecties. Dit kan alleen maar bereikt worden met de gezamenlijke inspanning van de musea, de Vlaamse en stedelijke overheden, de universiteiten en de culturele en toeristische sector. In het bijeenbrengen van deze verschillende 'stakeholders' speelt de vzw Vlaamse Kunstcollectie een grote rol. De leden van de algemene vergadering zijn welbewust gekozen uit zo breed mogelijke segmenten van de samenleving: personen die actief zijn als academicus, als politicus, als museumconservator, als culturele of toeristische beleidsmaker of als schrijver. Gezamenlijk willen zij een verantwoordelijkheid dragen over het openbaar kunstbezit in Vlaanderen en komen tot een collectiebeleid die het lokale en regionale overstijgt.

■ Museum voor Schone
■ Kunsten, Gent

Het Mechels model

Samenwerking op vele sporen

Nico Wouters,
Afdelingshoofd
Erfgoedontwikkeling/
Verantwoordelijke
Lamot, stad Mechelen

In mei 2004 zette de Vlaamse overheid een ambitieus erfgoedbeleid op de sporen door o.a. het museumdecreet uit 1996 te integreren in een nieuwe Vlaams erfgoeddecreet. Erkende musea werden aldus een integraal onderdeel van het culturele erfgoedbeleid.

De voormalige
brouwerij Lanot

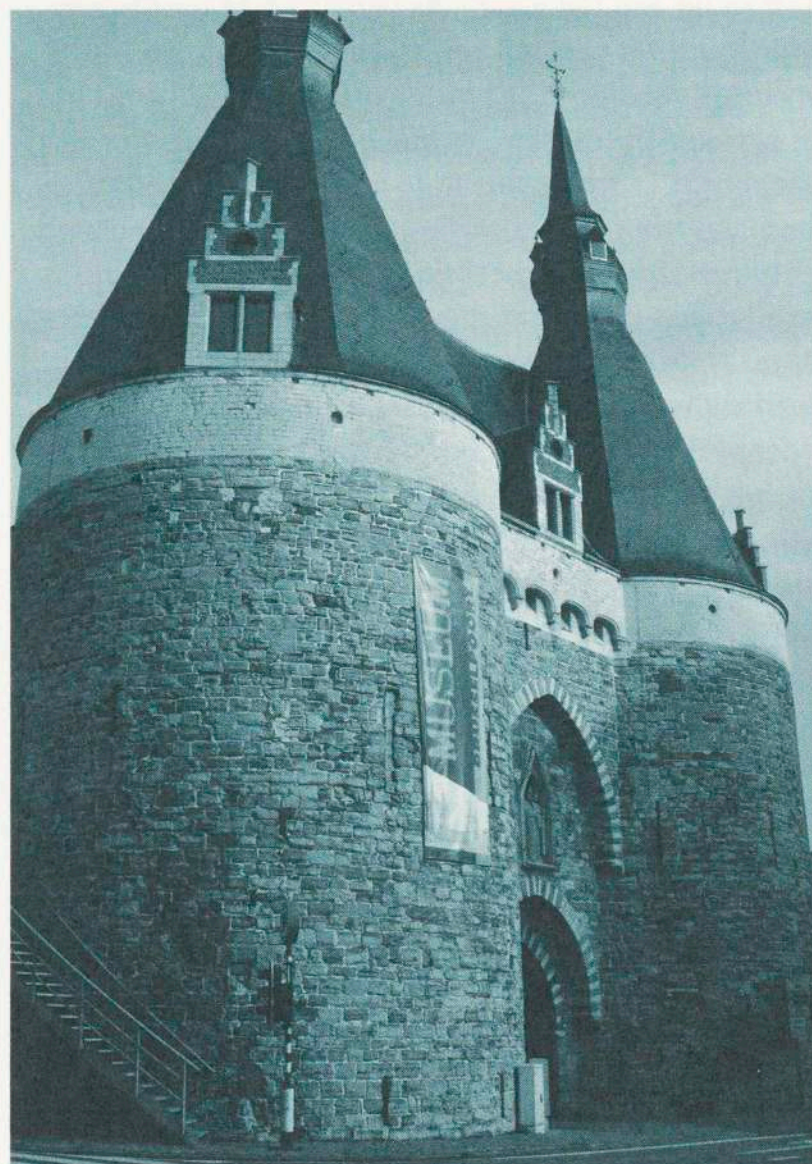
- Waar de spelers in Vlaanderen voordien vooral apart opereerden, zit samenwerking er sindsdien eigenlijk decretaal ingebakken. Zo moeten bijvoorbeeld, zowel bij een aanvraag van musea tot erkenning of subsidies als bij het afsluiten van een erfgoedconvenant door een stad of regio, de beleidsplannen van erkende musea afgestemd worden op het cultuurbeleidsplan.
- De situatie in de stad Mechelen vormt een uitgelezen praktijkvoorbeeld van de wijze waarop zo'n samenwerking tussen verschillende spelers vorm kan krijgen.

Stadsmusea en erfgoed

- Het Vlaamse erfgoedbeleid kent sinds 2004 een ongekende bloei. Deze ontwikkeling is enkel mogelijk in een politiek-maatschappelijke context waarin groot belang wordt gehecht aan de rol die het verleden kan spelen in de vraagstelling rond bepaalde actuele maatschappelijke kwesties. Dit is met name in de stedelijke leefomgeving relevant. In steden past de erfgoedwerking binnen een nieuwe 'stedelijke renaissance', waarin herwaardering van bepaalde stadsbuurten en hernieuwde aantrekkelijkheid kernwoorden zijn.
- Vaststelling hierbij is dat (oude en nieuwe) stedelijke musea razendsnel heruitgevonden worden als keyplayers binnen het stedelijke erfgoedbeleid. De herwaardering van het concept 'stadsmusea' – het STAM (Stadsmuseum in Gent) en het MAS (Museum aan de Stroom in Antwerpen) zijn twee voor de hand liggende voorbeelden – is een belangrijke recente evolutie in Vlaanderen bin-

Brusselpoort

nen het globale erfgoedbeleid. In de grotere Vlaamse steden worden stadsmusea cruciale vormgevers van de historische stedelijke identiteit voor een ruimer publiek. Ook in de stad Mechelen wordt een gelijkaardig spoor gevolgd, zij het uniek in haar uitvoering. Het begrip samenwerking neemt daarbij zonder overdrijven een sleutelpositie in. Reeds eind jaren '90 als concept gelanceerd, bestaat de Museumas in Mechelen sinds mei 2002 uit de drie erkende stedelijke musea die conceptueel en chronologisch een eenheid vormen. Het museum Brusselpoort, gevestigd in de enige overblijvende 13de eeuwse stadspoort, vormt letterlijk de toegang tot de Museumas en presenteert de fysieke stedelijke evolutie. Het Museum Schepenhuis, het eerste stadhuis van Mechelen (1270-1380), focust op de Bourgondische en Habsburgse periode en toont o.a. de topstukken uit de collectie van de Mechelse kunstambachten. De derde pijler bevindt zich in de vroeg-renaissance residentie Hof van Busleyden. Hierin worden diverse stedelijke bestuurlijke, juridische en religieuze thema's uitgewerkt, vooral voor de periode na 1550. Inhoudelijk en chronologisch vormen deze drie pijlers een museale eenheid. Het feit dat de drie stedelijke musea fysiek uit elkaar liggen en

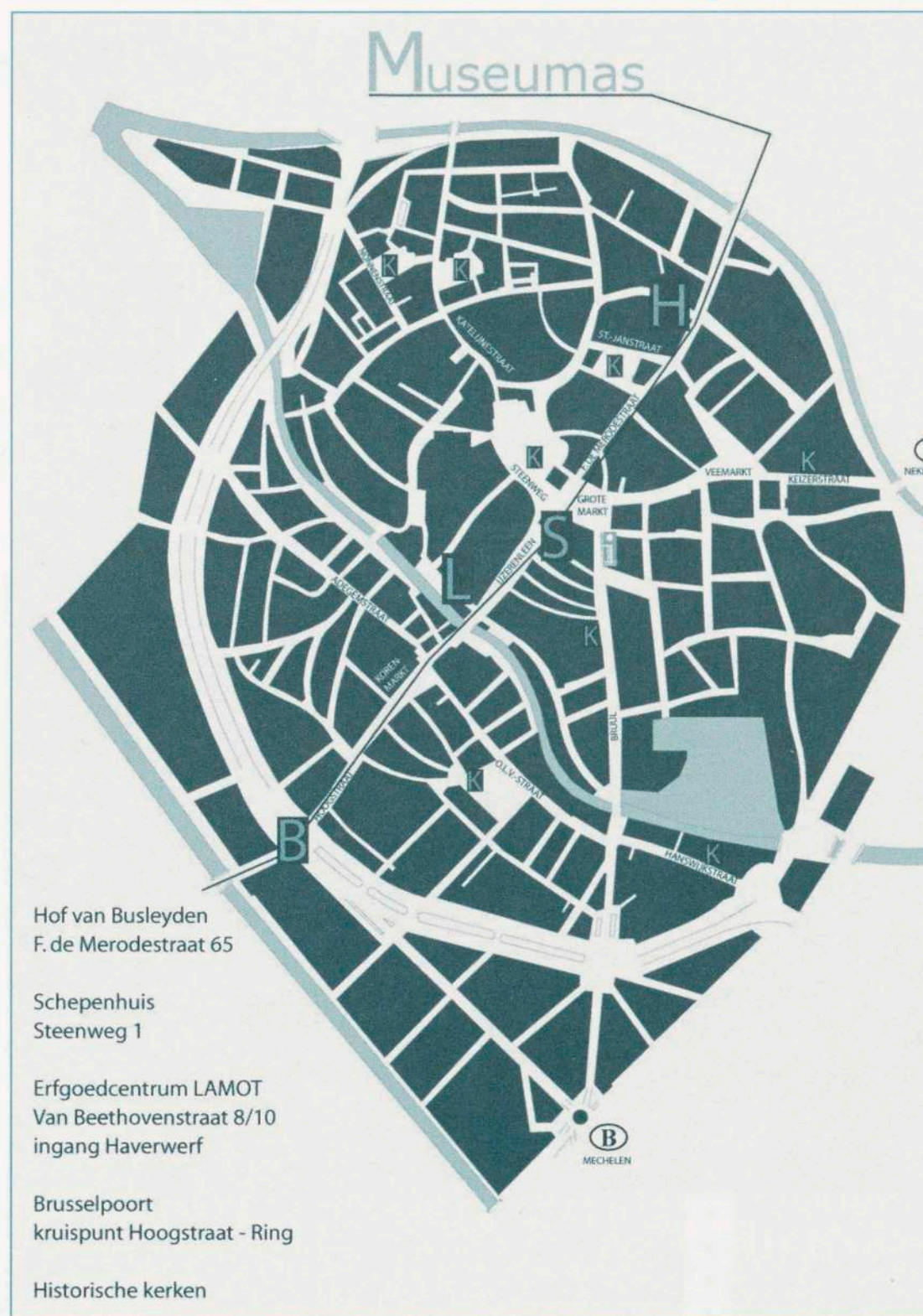
de gevormde as hierdoor de historische stadskern doorkruist, vormt een grote meerwaarde. Via een wandeling van museum tot museum beleeft de bezoeker meteen de fysieke historische stedelijke ruimte.

Na 2002 kwam de verdere uitwerking van deze Museum-as in de explosieve snelstroom van het Vlaamse erfgoedbeleid. Na Antwerpen, Brugge en Gent in 2000 sloot Mechelen al in 2002 een erfgoedconvenant met de Vlaamse Gemeenschap. Zoals in de andere Vlaamse steden, financierde dit convenant de werking van de stedelijke erfgoedcel. Maar de stad Mechelen ging een stap verder. Met bijkomende financiële steun van de stad en van de provincie Antwerpen werd gedacht en gewerkt aan een ruimere regionale erfgoedwerking waarbij ook de omliggende gemeenten betrokken worden. Hiervoor waren uiteraard ook welbepaalde faciliteiten nodig. In 2005 was het zo ver en opende een heus Erfgoedcentrum haar deuren. Evenals bij de drie stedelijke musea werd gekozen voor een locatie met een sterke historische verankering in Mechelen, namelijk de site van de voormalige bierbrouwerij Lamot. Zowel de omgeving rond het gebouw als de voormalige bierbrouwerij maakten deel uit van een ambitieus stadsvernieuwingsproject waarbij radicale bouwkundige ingrepen voor een opvallend doch harmonieus en respectvol resultaat hebben gezorgd. Na de metamorfose biedt het Lamotgebouw onderdak aan diverse multifunctionele vergader- en voordrachtruimtes, twee tentoonstellingszalen, een als documentatiecentrum ingericht onthaal met tentoonstellingsruimte en als blikvanger een grote evenementenruimte (waar in november 2006 bijvoorbeeld de officiële opening van de Week van de Smaak plaatsvond).

Een samenwerking op drie sporen

Het Erfgoedcentrum Lamot stelt zich vanaf het begin tot doel om erfgoed op een laagdrempelige en een vernieuwende manier aan een groot publiek te presenteren. De uitvoering van deze opdracht kwam terecht bij de Mechelse erfgoedcel, die in eerste instantie inhoudelijk aan de slag ging met de prioriteiten die het Vlaamse erfgoedbeleid had uitgezet.

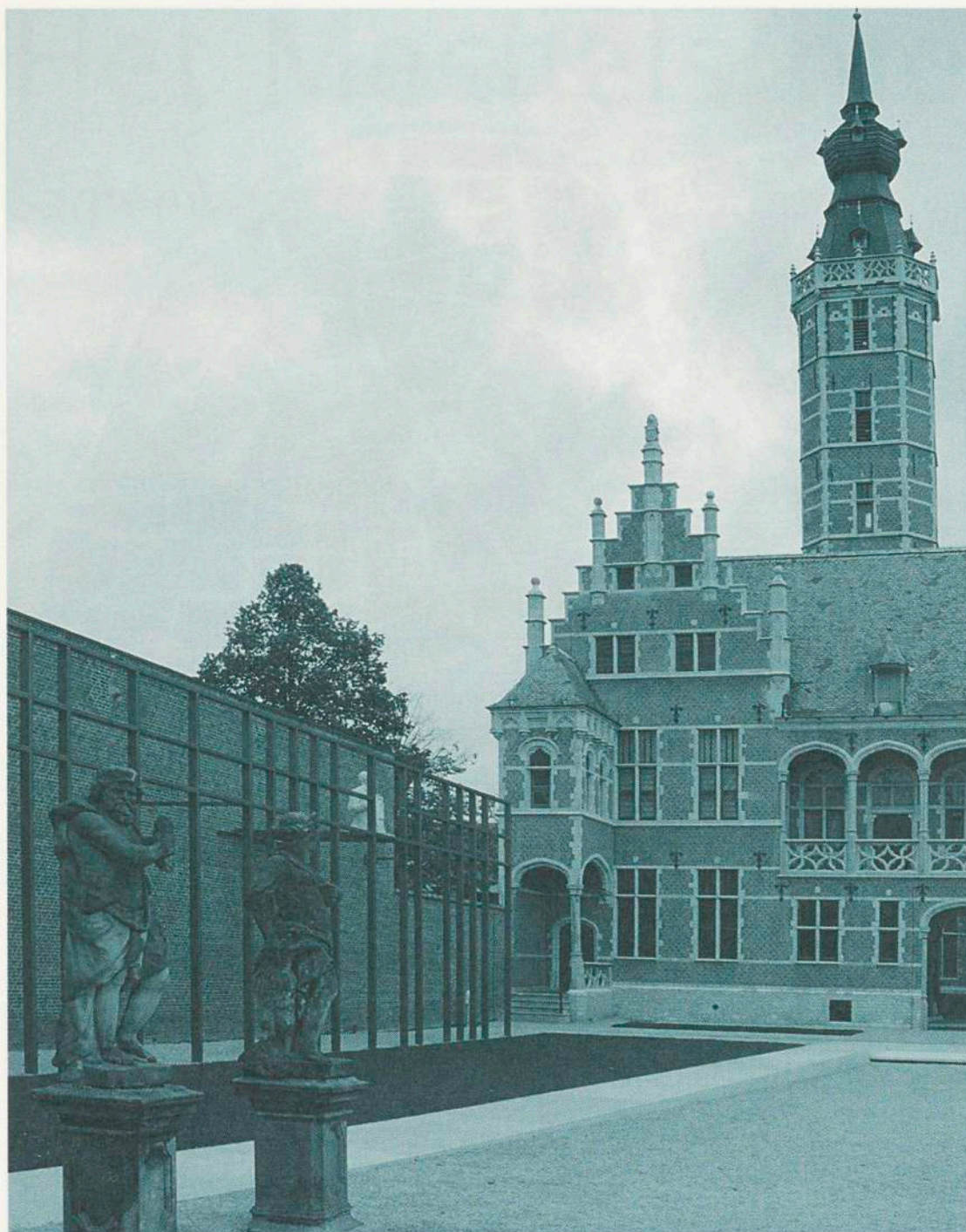
De Lamot-site omvat echter meer opdrachten en spelers. Een eerste spoor dat meteen diende uitgeklaard, was een (noodgedwongen) samenwerking met de twee commerciële partners die het gebouw en de faciliteiten delen met het Erfgoedcentrum, namelijk een brasserie/restaurant en een congrespartner die de zalen en faciliteiten van het Lamotgebouw verhuurt voor overwegend zakencongressen. Bij de aanvang was in deze samenwerkingsconstructie sprake van een zeker spanningsveld. Niet zo verwonderlijk: het congrescentrum heeft een louter commerciële logica terwijl de erfgoedpartner daar enkel 'zachte', minder instrumentele argumenten tegenover kan stellen. Een wederzijds begrip van elkaars verschillende – soms tegengestelde – uitgangspunten was de noodzakelijke voorwaarde voor de goede samenwerking. Beide partners zijn hier geleidelijk naartoe gegroeid. Het blijft vooral de kunst om erfgoedwerking relevant te maken voor die specifieke (bedrijfs-)doelgroep én om steeds sterk aanwezig te blijven in het gebouw, zodat de erfgoedwerking stand houdt in de commerciële congreslogica. Dit heeft wel het grote voordeel dat 'dynamisme' binnen het Mechels Erfgoedcentrum geen leeg begrip blijft.

Een tweede samenwerkingstraject dat op de rails werd gezet, had te maken met de Mechelse Museumas. Deze samenwerking tussen het Erfgoedcentrum en de erfgoedcel enerzijds en de dienst stedelijke musea (verantwoordelijke voor de Museumas) anderzijds kwam meteen op gang. In tegenstelling tot veel andere erfgoedcellen in Vlaamse steden heeft de Mechelse erfgoedwereld in de Lamot-site een grote fysieke ruimte ter beschikking, ruimte die een ambitieuze invulling verdiende. Dit was zowel een luxe als een probleem. Het Erfgoedcentrum in Lamot is immers geen museum en beschikt niet over een eigen collectie, noch over 'klassieke' museumfaciliteiten. Ook heeft de Mechelse erfgoedcel naast de invulling van het Erfgoedcentrum nog haar reguliere werking op de agenda staan.

Hoe dit alles met elkaar verzoenen? De erfgoedcel besloot projecten te ondersteunen en bouwde intussen een permanente werking uit rond het zogenaamde Erfgoedlabo en de Schatkamer. Dit zijn twee permanente erfgoedruimtes waar laagdrempelige en vernieuwende erfgoedwerking centraal staan. Daarnaast kreeg de erfgoedwerking in het gebouw gestalte door de deuren open te stellen voor erfgoedverenigingen in de Mechelse regio. Concreet kunnen deze verenigingen de faciliteiten van het gebouw gebruiken voor hun eigen erfgoedactiviteiten en kunnen ze rekenen op inhoudelijke en logistieke steun vanwege de erfgoedcel.

Voor de realisering van tentoonstellingen maar ook veel

Hof van Busleyden

andere projecten in het Erfgoedcentrum, is hechte samenwerking met de stedelijke dienst musea evenwel onontbeerlijk gebleken.²

Deze nieuwe samenwerking met de stedelijke musea is niet zonder gevolgen gebleven. Zowel de logica van het Vlaamse erfgoedbeleid als van het nieuwe Mechelse Erfgoedcentrum maakten een integratie van het nieuwe Lamotcentrum in de Museum-as opportuun. De bedoeling is om de fysieke as doorheen de stad een vierde pijler te geven met het Erfgoedcentrum-Lamot.

Het klinkt misschien gek, maar het feit dat het Erfgoedcentrum nooit een klassiek museum kan of mag worden, opent meteen ook perspectieven voor een fundamentele herinterpretatie van zowel het concept als de publiekspresentatie van de drie stedelijke musea. Verschillende denkpistes worden momenteel onderzocht waarbij zowel thematische onderverdelingen en/of verschillende methodes in publiekswerking als bouwstenen voor de vier aparte pijlers zouden kunnen dienen. Het streefdoel is om te komen tot een harmonieuze integratie van het Erfgoedcentrum in de museale as. Uiteindelijk zal de samenwerking tussen de verschillende partners de basis vormen van het unieke profiel van een veelkoppig Mechels 'stadsmuseum'.

Een nog ruimer samenwerkingsspoor overkoepelt eigenlijk deze Museumas. Daarmee zijn we meteen terug bij ons vertrekpunt: het inclusieve, integrerende karakter van het erfgoeddecreet uit 2004.³ Binnen het Mechelse stadsorganigram, vormen de diensten archeologie en stadsarchief samen met de musea en de erfgoedcel de afdeling erfgoedontwikkeling. Het Lamotgebouw moet

de komende jaren ook voor de diensten archeologie en het stadsarchief de faciliteiten bieden voor een systematische publiekswerking, zodat de ambities van een almaar meer geïntegreerde erfgoedontwikkeling op basis van onderlinge samenwerking in dit gebouw concreet worden gemaakt.

- 1 Zie respectievelijk: Mandy Nauwelaerts (ed.), *De toekomst van het verleden / The Future of the Past, reflecties over geschiedenis, stedelijkheid en musea*, Antwerpen, 2000; Letty Ranshuysen, *Een nieuw stadsmuseum voor Gent. Voorstellen vanuit het beoogde publiek*, Gent: Gent Cultuurstad, 2003
- 2 Deze samenwerking kreeg in 2005-2006 o.a. vorm in tentoonstellingen als *Dames met Klasse. Margareta van York en Margareta van Oostenrijk* (17 september – 18 december 2005); *Welgevormd. Mechelse beeldhouwers in Europa (1780 – 1850)* (18 februari – 23 april 2006); *Stad[s]gezichten. Wouters>Fabre* (24 juni – 3 september 2006) en *Jean-Paul Laenen in Lamot* (30 september – 10 december 2006).
- 3 Het binnen het erfgoeddecreet opgerichte Vlaamse steunpunt (Culturele Biografie Vlaanderen) ondersteunt naast de erfgoedcellen en de musea expliciet ook de archiefinstellingen, de bewaarbibliotheken en de documentatiecentra.

Schepenhuis

Ontdek de andere kleuren van Delft

VVV wordt Delft Marketing

In Delft heeft de aloude VVV plaatsgemaakt voor 'Delft Marketing'. Directeur Jeroen Beelen maakt er geen geheim van dat de profilering en de promotie van Delft wat hem betreft nu prima zijn geregeld. Drie 'kernwaarden' staan centraal: Delfts Blauw, Oranje en Vermeer.

Via de websites www.Delft.nl en www.Delft.com communiceert 'Delft Marketing' relevante informatie naar de publieksgroep toeristen. Dat Delft de toeristen nog meer te bieden heeft, blijkt wel uit het motto op de website met een kleurenbalkje: 'Ontdek de andere kleuren van Delft'. De gemeente bedient met dezelfde website de andere twee publieksgroepen, inwoners en bedrijven. Eenmaal in Delft kunnen toeristen terecht bij het TIP (= Toeristen Informatie Punt) voor enkele verkoopproducten (4 verschillende wandelingen, enkele fiets- en wandelroutes en een aantal arrangementen). Voornamelijk echter wordt er heel veel gratis informatie aan de man gebracht. Er werken drie parttime medewerkers en het TIP is zeven dagen per week geopend. Een bewuste keuze, vertelt Jeroen Beelen, die de toeristische winkelfunctie met het uitgebreide assortiment liever aan de bestaande vrije markt overlaat.

In marketingtermen vormt het trio Delfts Blauw, Oranje en Vermeer samen het USP (= unique selling point) van Delft. Ruim drie jaar geleden vroeg Jeroen Beelen zich af in welk opzicht Delft zich onderscheidt van de rest van Nederland en de wereld. Ogenschijnlijk vereenvoudigde hij het toeristische product Delft tot dit trio. Op de website wordt duidelijk dat deze kernwaarden in werkelijkheid elk voor zich het topje van een ijsberg zijn.

Via Delfts Blauw bijvoorbeeld kom je bij verschillende bedrijven terecht, die allemaal iets met dit eeuwenoude aardewerk te maken hebben. Het meest beroemde is 'De Porceleyne Fles', de langstoverlevende van de ontelbare Delftse aardewerkfabrieken. Het had weinig gescheeld of die was ook ten onder gegaan. Dankzij de doortastendheid van de fameuze directeur Ilja van Haaren, uitgeroepen tot zakenvrouw van het jaar 2002, werd de fabriek getransformeerd tot een culturele attractie en keramisch kennis centrum. Vorig jaar sloot de Porceleyne Fles weer af met winst.

Via de buttons Oranje en Vermeer vindt de website bezoeker de andere kernwaarden van Delft uitgewerkt. Daarin vanzelfsprekend veel aandacht voor de monumenten, de musea, de geschiedenis en de kunst waaraan Delft zo rijk is.

De gemeente financiert 'Delft Marketing' voor vier diensten/producten: imago-marketing, TIP, regie en monitoring. Zij doet dit met name omdat het bedrijfsleven daar geen geld voor over heeft. Publieke middelen behoren aan publieke taken te worden besteed, zegt Jeroen Beelen. 'Delft Marketing' levert deze diensten op grond van

Jacobus Trijsburg,
Directeur
Gelders Erfgoed

Willem van Oranje

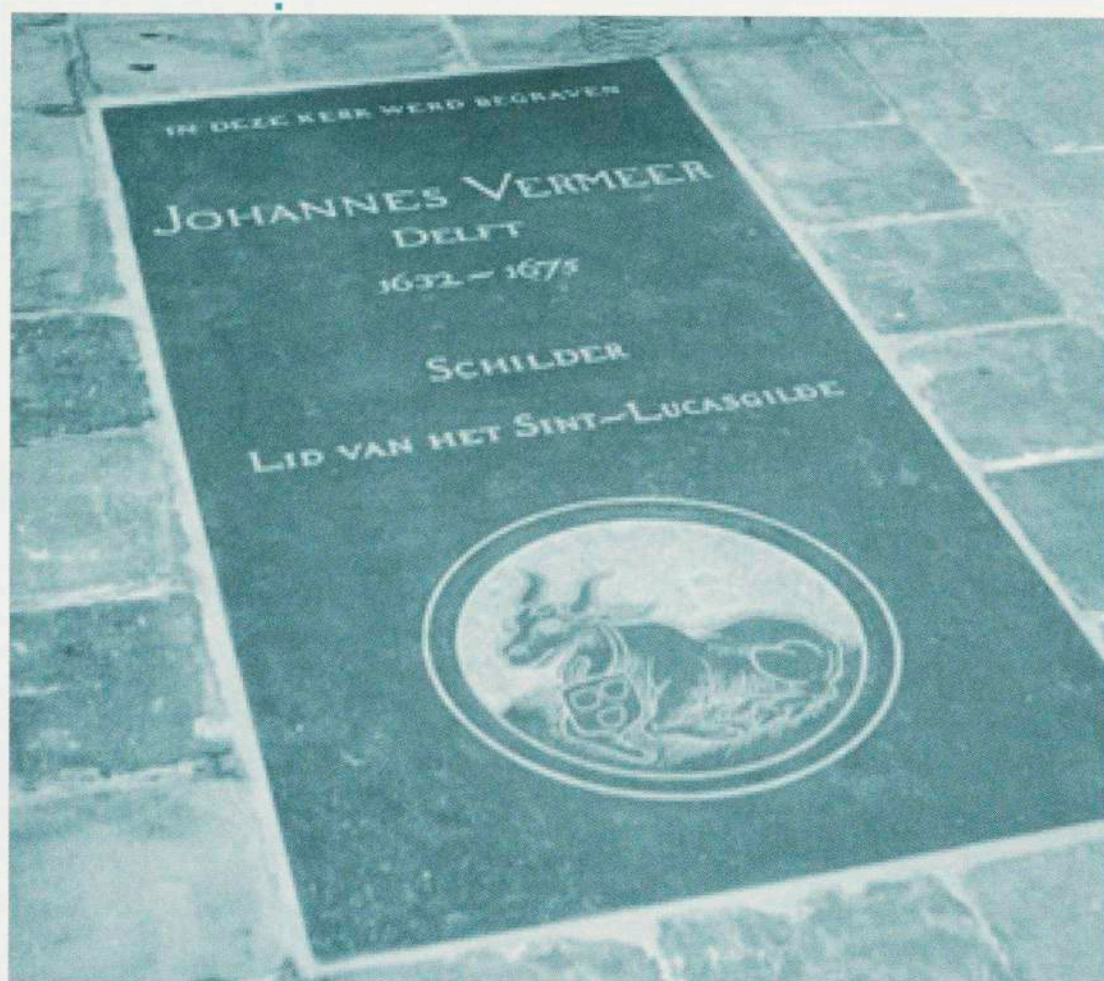
Oranjejaar in Delft

prestatie-afspraken, die scherp zijn geformuleerd in een 'service level agreement'. De eerste twee diensten/producten kwamen hierbij ter sprake.

Monitoring is zoveel als bewijzen dat de overeengekomen prestaties daadwerkelijk zijn geleverd, alsmede een permanente registratie van de wensen van bezoekers van de website en van het TIP. Onder regie verstaat Beelen het bijeen brengen van partners om te komen tot een integraal aanbod dat zich goed laat vermarkten. Als voorbeeld haalt hij het jubileumjaar van Koningin Beatrix aan.

Het nieuwe graf
van J. Vermeer
foto: Mariet Bos
Foto en Vorm

- Toen hebben de Delftse musea goed samengewerkt en fors uitgepakt. Dat resulteerde in tentoonstellingen, arrangementen, wandelingen, folders en een rijkgevulde TIP-website. 'Delft Marketing' zou veel meer voor de toeristische branche kunnen betekenen, maar daar blijken de commerciële bedrijven moeizaam van te overtuigen. Jeroen Beelen besteedt tijd, aandacht en energie aan het informeren en motiveren van de horecasector, waarvoor een platform is opgericht. Het ziet ernaar uit

dat het idee om samen een horecadomein op de website in te richten, wat meer draagvlak krijgt.

Het is voor individuele ondernemers ook nog mogelijk te participeren in advertenties, arrangementen en in deelname aan beurspresentaties. Dat is lekker concreet: je betaalt en krijgt er iets voor terug. Als het niets opbrengt, stop je ermee.

Jeroen Beelen verlangt niet terug naar de oude VW-tijd met een bestuur dat benoemd werd door de leden en afkomstig afkomstig was uit ondernemingen en uit toeristische attracties – waaronder de musea, voor wie de VW een soort belangenorganisatie was. Een organisatie die zich moest waarmaken onder het wakend oog van de gemeente, zowel ambtenaren, portefeuillehouder als raadsleden.

Hij kan nu over een kleine slagvaardige organisatie van bijna 5 fte, beschikken en over een prima bestuur van uitsluitend externe deskundigen, die – hoewel liefdewerk oud papier – zich buitengewoon betrokken en professioneel opstellen, met portefeuilles op het terrein van marketing, toerisme, communicatie, financiën onder leiding van een vakbekwaam bestuurder als voorzitter. Zij vormen de Raad van Toezicht en Jeroen Beelen is in zijn eentje Raad van Bestuur. Het woord samenwerking heeft dankzij deze cultuuromslag meer inhoud en betekenis gekregen en sorteert duidelijk meer effect.

De profielkeuze voor Delfts Blauw, Oranje en Vermeer heeft – hoewel het een beperkt palet lijkt – voor een veelkeurig Delft gezorgd.

HOLLAND GALLERY MUSEUM GIFTS

GROOTHANDEL VOOR UW MUSEUMWINKEL PRODUCTEN

Sinds 1990 ervaring in ontwerp en productie van uw eigen museale winkel artikelen!

Hugo de Vriespark 4
6741 CM Lunteren
Postbus 103
6740 AC Lunteren
T 0318 487971
F 0318 487998

info@museumgifts.nl
www.museumgifts.nl

Graag bespreken wij in uw museumwinkel alle mogelijkheden voor exclusieve eigen producten.

Wij verzorgen passe-partouts voor etsen, prenten en ansichtkaarten en verpakken in folie winkelklaar.

MUSEALE GESCHENKEN OP NIVEAU!

BEKERS • BOEKENLEGGERS • BOUWPLATEN • CD-ANSICHTKAARTEN • FRIES KERFSNEE AARDEWERK • GEËMAILLEERDE TEGELS
GLAZEN • KAARSEN • LINIALEN • MAGNETEN • NOTITIEBOEKJES • ONDERZETTERS EN PLACEMATS • PUZZELKAARTEN
PAPERWEIGHTS • PARAPLU'S MET DECOR OP BINNENDOEK • SCREENSAVERS • SLEUTELHANGERS • STOKSTOELTJES
TEGELS HANDBESCHILDERD • TULP DECOR PORSELEIN • VINGERHOEDEN • EN OP VERZOEK DOEN WIJ NOG VEEL MEER!

In één grote klap een grote koepel

Hoge verwachtingen, grote ambities

In de winter van 2005 opende de staatssecretaris voor Cultuur en Media Medy van der Laan het Nieuw Land Erfgoedcentrum in Lelystad. Niet alleen maar een spraakmakend nieuw museumgebouw – een soort slurf op pootjes –, maar het onderkomen van een Openbaar Lichaam, waarin archief-, depot- en museumfunctie verenigd zijn. In de eerste tien maanden van 2005, na de opening, bezochten 30.000 bezoekers het museum en nog eens 10.000 de andere activiteiten, symposia en cursussen. Het streven is 70.000 bezoekers per jaar.

De verwachtingen zijn hoog; de ambities groot. Het gehele complex is het resultaat van maatschappelijk en politiek samenwerkingsdenken en -doen. Onder de vlag van 'het verhaal van land naar water en weer naar land' schaarden zich vier instellingen die fuseerden: het Nieuw Land Poldermuseum, het provinciale Archeologisch Depot, het Rijksarchief in Flevoland en het Sociaal Historisch Centrum voor Flevoland. De collecties die worden beheerd, zijn archieven (onder andere van de aangesloten gemeenten Urk, Dronten, Lelystad, Zeewolde, provincie Flevoland en het Waterschap Zuiderzeeland), archeologische vondsten, de museumcollectie en de boekencollectie en documentatie van de voormalige Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders en de Dienst der Zuiderzeewerken. Het erfgoedcentrum verricht zelf archeologisch en historisch onderzoek, maar doet dit ook in samenwerking met derden. Ook biedt het derden gelegenheid voor het doen van onderzoek middels studiecentrum, bibliotheek en archief.

Sinds 2004 was Ralph Keuning directeur. Daarvoor was hij van 1992 tot 2004 ondermeer hoofd communicatie en hoofd sector publiek en presentaties van het Kröller-Müller Museum in Otterlo. Onlangs verliet hij het Erfgoedcentrum om directeur te worden van Museum de Fundatie te Heino en Zwolle. Museumpeil interviewde hem over de samenwerking binnen het Erfgoedcentrum. Is het geworden wat ervan verwacht werd? Wat zijn de ervaringen tot nu toe en wat kunnen andere instellingen daarvan leren?

Fusie

Nieuw Land Erfgoedcentrum is een goed voorbeeld van het samenwerken onder een dak van meerdere disciplines.

Is er bedrijfsmatig een 'win-win-situatie' ontstaan?

Keuning schildert de achtergronden van de fusie. Ik ben daar gekomen toen de ideevorming al achter de rug was, in maart 2004. Ik was de eerste werknemer van de nieuwe organisatie. Een paar maanden later zijn alle medewerkers van de fuserende instellingen op de payroll

gekomen. Er speelden een paar processen. De belangrijkste daarvan was het beleid van de overheid betreffende de oprichting van regionaal historische centra (RHC's), waarin (rijks)archieven samengaan met lokale en regionale erfgoedinstellingen. Gekoppeld aan Flevoland betekende dat een samengaan van het archief met het museum, het Studiecentrum, het archeologisch depot, enkele gemeentelijke archieven en het archief van het waterschap. Je kunt wel zeggen dat het Erfgoedcentrum daarmee ineens in één grote klap een grote koepel had gecreëerd.

Is huisvesting bijvoorbeeld een argument geweest voor samengaan?

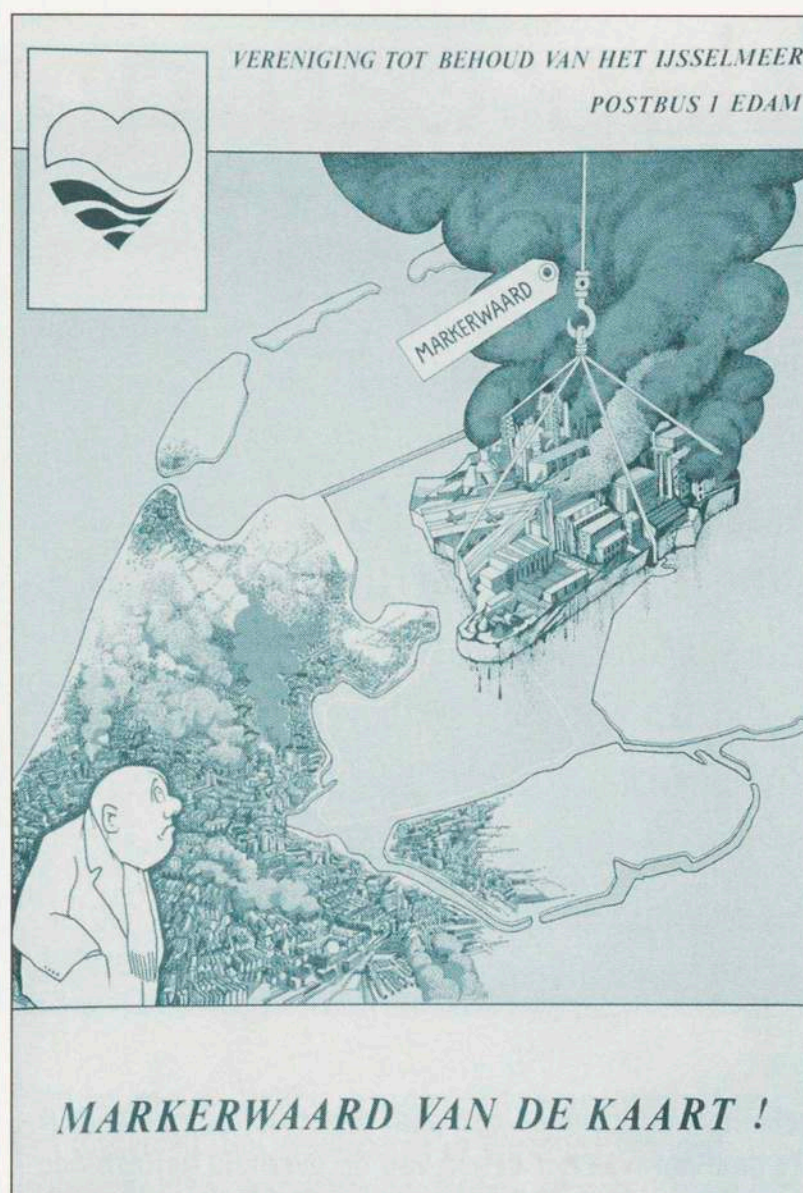
Keuning antwoordt ontkennend. Dat zijn deelproblemen. Van belang was om een efficiëncyslag te maken, waardoor we onze activiteiten gebundeld konden professionaliseren en het publieksbereik minder versnipperd konden aanpakken. De provincie was in deze de grote gangmaker, zowel financieel als organisatorisch. Het interessante en unieke van het Erfgoedcentrum is de breedte van de instelling: er zijn weinig RHC's in Nederland met zo'n bandbreedte van museum via collecties, archieven, studiecentrum naar wetenschap. We kunnen ineens het hele verhaal van onze provincie op heel veel verschillende niveaus vertellen.

We zoeken de knop van de actualiteit

Is het samengaan misschien ook makkelijker doordat de relatief jonge fuserende instellingen wat minder door het verleden belast zijn?

Misschien, maar een van onze partners, het Sociaal Historisch Centrum, is al opgericht in 1935. Het zit hem, naast de relatieve jeugd van de provincie Flevoland en de relatief kleine fusiepartners, toch vooral in de gevoelde noodzaak om de krachten te bundelen als je het verhaal van de poldergeschiedenis nationaal wilt kunnen vertellen. Natuurlijk is een fusie altijd ingewikkeld, dat heeft met verschillende bedrijfsculturen te maken. Maar

Jan Sparreboom,
Museumconsulent
Museum & Historisch
Perspectief
Noord-Holland

wat we hebben gedaan, is dat we ons direct op de producten hebben gericht. We hebben snel een beleidsplan geschreven waarin we een hele range van producten, vanuit alle disciplines, hebben gedefinieerd. En dat zijn we gaan doen.

We werken thematisch, wat betekent dat rondom een bepaald onderwerp iedereen binnen het centrum een paar pareltjes aan het snoer kan rijgen. Er kwam bijvoorbeeld een symposium over het thema 'Natuurbouw', met een expositie in het museum, met een publicatie en met een educatief project. Het thema verenigt de disciplines, werkt creatief en houdt de verkokering tegen. Doen we dat niet, dan zijn we de eerste vijf jaar alleen maar bezig met de werkstructuren. We zijn dingen gaan doen die het publiek leuk vindt, dat is onze toetssteen. En we zoeken de knop van de actualiteit. Dat betekent nogal wat. Onderzoek staat binnen de nieuwe organisatie niet op zichzelf, maar is verbonden aan bijvoorbeeld exposities. Dat betekent misschien het einde van dat vuistdikke boek, maar daarvoor in de plaats komt een artikel of een congresbundel en een tentoonstelling waarmee we het centrum op de kaart zetten.

Raakten de medewerkers zelf uiteindelijk wel bevlogen van die werkwijze?

Ja zeker. Alleen, als je publieksbereik als norm hanteert, ga je wel iets anders om met zomaar een leuk idee. 250 Mensen op een symposium vinden we dan een groot succes, evenals het feit dat je de landelijke pers haalt. Het erfgoedcentrum beweegt zich tussen Flevolandse thema's, maar dat is zo'n breed palet dat je gerust kunt spreken van 'inpolderend' Nederland. Het geeft dus ook de kans om erfgoed met de nationale actualiteit te verbinden; misschien ligt daar wel een nieuw soort taak van Nieuw Land: het initiëren van maatschappelijke discussies over de toekomst van Nederland in het licht van zeespiegelstijging en klimaatverandering.

Je bent eigenlijk je eigen thermometer, je neemt het waar als iets aanslaat. Dus leggen we bijvoorbeeld een in de polder opgegraven scheepswrak neer, omdat we daarbij ook aandacht kunnen vragen voor het veranderende landschap van Nederland, de opwarming van de aarde, of de plannen voor inpolderingen van gedeelten van de Noordzee. Spannende thema's die het centrum tot een ander soort speler maken.

Hoe meten jullie successen?

Ja goh, natuurlijk ook met bezoekerscijfers van het museum, van het studiecentrum en het archief. Maar ook door te kijken welke producten we realiseren en welk succes ze hebben. Of er aandacht is van de media, hoe een symposium bezocht is, maar ook hoe de samenstelling van de deelnemers daaraan is. Ook het kunnen aangaan van allianties is voor ons een succesfactor. Dichtbij, met collega-organisaties aan de Lelystadse kust (Bataviawerf bijvoorbeeld), maar ook verder, zoals met de Universiteit Groningen op archeologisch gebied en promotieonderzoek en een veelbelovende nieuwe samenwerking met de Technische Universiteit Delft. Dat zijn heel belangrijke dingen: Nieuw Land niet alleen als expertiseorganisatie, maar ook als netwerkorganisatie. Uit onze omgevingsanalyse blijkt dat het er goed uit ziet en dat er nog veel meer in het vat zit: dat geeft je bestaansrecht. Verenigd op regionaal niveau word je ook een speler op nationaal niveau.

Er is ook veel personeel.

Ja, daar hebben we interessante discussies over gehad met het bestuur. Je zou natuurlijk graag willen zeggen dat je een kenniscentrum bent over de inpolderingsgeschiedenis. Nieuw Land als hoeder van de geschiedenis van de grootste inpoldering ter wereld. Maar dat kun je gewoon niet volhouden als je bedenkt hoeveel denkkracht universiteiten genereren op dit gebied. Toch: wil je kenniscentrum zijn, met name op het snijvlak van publiek en inhoud, dan kunnen wij dat weer veel beter. Maar dan zul je je moeten liëren aan universiteiten. En dat is ons eigenlijk heel goed aan het lukken.

Er wordt alom in Nederland verzucht dat er in de musea zo weinig plaats is voor onderzoek. Nieuw Land, museum of onderzoekscentrum, is daarop een uitzondering.

Hoe lastig het marketingtechnisch ook is om mensen ertoe te brengen om een erfgoedcentrum te bezoeken, de naam is wel juist en dat maken we ook wel waar. In het Angelsaksische is het trouwens al heel normaal om naar een 'heritage centre' te gaan.

De nieuwe huiskamer en de tijd-capsule

Waren er ook verwachtingen bij de provinciale overheid wat betreft de receptie van kennis van het verleden onder de eigen bevolking?

Er wordt naar gestreefd om het Erfgoedcentrum 'de cultuurhistorische huiskamer van Flevoland' te laten zijn. Vooral in het aanbod voor scholen blijkt dit concept – ken je eigen geschiedenis en voel je thuis – een succes. Nieuw Land is geen provinciaal Erfgoedhuis, zoals die in andere provincies momenteel wel functioneren, met consulenten en dergelijke. We zitten in Flevoland in een

vrij dunne museale infrastructuur, dus ook als wij wel consultants zouden hebben, dan hadden ze niet veel werk. Dat is duidelijk een andere tak van sport.

Hoe groot is de collectie?

Enige kilometers archief, de museale collectie is niet verschrikkelijk omvangrijk. De meeste objecten behoren tot de archeologische collectie artefacten. Deze behoeven ook museale objectbeschrijving en presentatie. Maar belangrijker: eigenlijk is er nog een vertaalslag nodig om die collectie begrijpelijk te maken. Daarom laten wij Cornelis Lely het verhaal over de inpolderingen ook zelf vertellen. Daarom presenteren wij de scheepsinventaris bij het scheepswrak. Er zitten in de collectie heel mooie stukken. Scheepsarcheologie in Nederland is voor 80% een Flevolands fenomeen, daarbij kan je de hele context laten zien: een tijdcapsule. We hebben daarbij ook dankbaar gebruik gemaakt van kennis van onze Lelystadse burens (RACM Lelystad).

Neem bijvoorbeeld ook het thema 'Natuurbouw'. Twee wetenschappers van Nieuw Land hebben dit thema uitgewerkt. Ook het netwerk rondom Staatsbosbeheer en landschapsorganisaties waren erbij betrokken. Uiteindelijk leidt het tot een fototentoonstelling, een boekje en een symposium, waarbij de gehele organisatie in touw was.

En was dat ook de droom van de beleidsmakers, die werkwijze?

Nou, ik denk dat die beleidsmakers gewoon een vitaal instituut wilden waar de geschiedenis zou kunnen worden beleefd, dat populair zou worden en bruisend, met een groot bereik, dat is goed gelukt.

Collectie en publiek

Flevoland heeft met de site www.flevolandbovenwater.nl een interessant instrument; over thema's en collecties is er van alles te raadplegen en ontsloten.

Staat de gehele collectie van Nieuw Land er al op?

Er is nog wel meer. De site heeft in de aanvangsfase een belangrijke voortrekkersrol gespeeld in het verenigen van diverse clubs. Het was eigenlijk ons eerste huis. Het wordt nu steeds meer de site van het erfgoedcentrum.

Hoe reageert het publiek?

We meten dat met de MuseumMonitor. Men reageert goed, positief, vindt het aanbod verrassend en informatief. Vooral de combinatie van stevige inhoud en educatieve presentaties wordt gewaardeerd. Er worden wel een paar kritische kanttekeningen gemaakt; die gaan voornamelijk over de techniek in de presentatie die ons wel eens in de steek laat. De meeste bezoekers behoren tot de publieksgroep die we ook willen bereiken, maar de klassieke museumbezoeker – en daar zijn er 1,5 miljoen van – komt hier wat minder. Misschien heeft dat ook te maken met de standplaats. De klassieke museumbezoeker zal niet zomaar een dagje Lelystad gaan doen. We proberen ze in een landelijk pr-offensief samen met de Bataviawerf en de Outlet-shops wel over te halen te komen. We hebben landelijke publiciteit gehaald met de Markerwaard-tentoonstelling, ook dat zou deze groep meer over de streep kunnen trekken.

We trokken in 2005 40.000 bezoekers in 10 maanden, te

onderscheiden in ongeveer 30.000 'museumbezoekers' en 10.000 bezoekers van bijzondere activiteiten, symposia, ontvangsten en dergelijke. Daarnaast nog circa 1000 bezoekers aan het Studiecentrum, wat ik vrij veel vind. Als je vraagt met welke instelling ik het Erfgoedcentrum zou willen vergelijken – benchmark – denk ik niet zozeer aan CODA in Apeldoorn, maar eerder aan het NAI te Rotterdam. Ik voelde grote tevredenheid toen ik de neerslag zag van alle ontwerpen in het kader van de Markerwaard-tentoonstelling.¹ Als het Erfgoedcentrum het heel goed gaat doen en ooit de rol op zich zou kunnen nemen op het gebied van ruimtelijke ordening en landschapsarchitectuur zoals het NAI die voor architectuur speelt, dan zou dat heel interessant zijn.

Hoe zie je de toekomst?

Vind ik moeilijk te beantwoorden. Dat is na mij, met een nieuwe directeur. Er is een periode geweest waarin plannen in concrete daden zijn omgezet. Ik had de mazzel ze te mogen uitvoeren. Het hele idee van Nieuw Land als huis voor de grote infrastructurele en waterbouwkundige werken van Nederland in de 21ste eeuw spreekt me aan. Je kan er donder op zeggen dat er nog hele grote dingen op dit gebied gaan gebeuren. Nederland zal er over 50 jaar heel anders uitzien.

¹ In tegenstelling tot de andere delen van het IJsselmeer is het Markermeer, na het leggen van een ringdijk, nooit ingepolderd en bebouwd. Hoe dat zo gekomen is, toonde de tentoonstelling 'Die groote leegte'. Honderdvijftig jaar toekomst van het Markermeer, van 24 september 2006 tot en met 22 april 2007 in Nieuw Land Erfgoedcentrum in Lelystad.

Bezoekers bij een opgegraven beurtschip uit ca. 1600
©Nieuw Land
Erfgoedcentrum
Lelystad

Strategische allianties

Succesfactoren en risico's

Jacobus Trijsburg,
directeur
Gelders Erfgoed

Sari Wahyuni promoveerde in 2003 aan de Universiteit van Groningen op een proefschrift gewijd aan strategische allianties. Ze onderzocht en vergeleek strategische allianties van een aantal firma's van internationale naam en faam en trok haar conclusies. De redactie van Museumpeil zag wel iets in een handreiking aan musea die willen starten met samenwerking, maar geen weet hebben van de valkuilen die men kan tegenkomen, wat de sleutel tot succes is en waar de kans op falen het grootst is. In de persberichten rondom haar promotie wemelt het van vergelijkingen met het huwelijk. Dat zegt iets over de toegankelijkheid van haar onderzoek en maakt dat de verwachtingen hoog gespannen zijn.

Rendement – financieel of maatschappelijk

Sari Wahyuni kon worden geïnterviewd tijdens een recent werkbezoek aan Nederland met een groep studenten van de Indonesische Universiteit uit Jakarta, waarvoor zij nu een PhD-programma ontwikkelt. De hoop dat haar proefschrift van belang kon zijn voor samenwerking op een ander terrein en niveau dan die van beursgenoteerde internationale bedrijven, werd bewaarheid. Niet de schaal, noch de aard of het commerciële belang van bedrijven zijn determinerend voor succes of falen van strategische allianties. Onverschillig de grootte, de reden van bestaan of de afhankelijkheid van financiële middelen, ontmoet elke alliantie onderweg naar een groter rendement – financieel of maatschappelijk – hindernissen van dezelfde soort. Wij hebben het dan wel over horizontale allianties van partners van gelijkwaardig niveau en met gelijksoortige doelstellingen.

Sari Wahyuni bij
Minangkabau Palace,
Sumatra

Fasering

Sari Wahyuni stelt op grond van haar onderzoek dat de soms moeizaam bevochten samenwerking – het resultaat van onderhandelen en compromissen – op termijn verdampt als er onvoldoende communicatie is. In de eerste fase veronderstellen partners dat hun samengaan synergie zal opleveren. Als die overtuiging er van twee kanten is, ben je een hele stap verder. Is die overtuiging er niet, dan loopt het samengaan daarop stuk. Het zoeken van een partner is op synergie gericht. Lijkt de partner gevonden, dan is het zaak gemeenschappelijke doelen te formuleren. Als die doelen niet helder geformuleerd kunnen worden, niet op wederzijds inzicht en een gemeenschappelijk belang zijn gebaseerd, gaat het eveneens mis. Veronderstel dat je zo ver komt dat de partners elkaar bewust hebben geselecteerd en gemeenschappelijk geformuleerde doelen op papier hebben gezet, dan kom je terecht in de operationele fase.

Conflictstof

Sari Wahyuni beschouwt die fase als de meest cruciale: *The proof of the pudding is in the eating*. Maar al te vaak is er tevoren te weinig nagedacht over de manier waarop de samenwerking in stand kan blijven. Er wordt door het management relatief veel tijd en energie gestoken in het realiseren van een strategische alliantie. Er is aandacht voor de selectie van een partner, voor gemeenschappelijke doelen, maar is de samenwerking eenmaal beklonken, dan moet men op operationeel niveau maar zien hoe men zich redt. Fout! In de operationele fase ervaren mensen de dagelijkse samenwerking met partners uit een andere cultuur, een andere organisatie en met een andere handelwijze. Men moet daarbij leren omgaan met conflicten die zich kunnen voordoen binnen de alliantie, veranderingen in betrokkenheid hierbij, het uitwisselingsproces tussen de partners, wijzigingen in het werkklimaat en de gevolgde strategie. De operationele fase kan beschouwd worden

als de kritische fase binnen de ontwikkeling van de alliantie. Deze fase is erg kwetsbaar en bepalend voor de continuïteit. Een succesvolle sturing in dit stadium is bepalend voor de continuïteit van de relatie.

Partners dragen voortdurend bij aan de samenwerking. Partners koesteren bepaalde verwachtingen van de bijdrage van de ander. Vroeg of laat valt die bijdrage tegen. Vroeg of laat meent men of ontdekt men dat de partner in verhouding minder bijdraagt aan de samenwerking dan de eigen onderneming. Het conflict is geboren. De enige manier om dit groeiend ongenoegen de baas te blijven en onder controle te houden is via communicatie. Wat als de voordelen in financiële zin in hoofdzaak bij de ander terechtkomen? Wat als het behalen van de doelstellingen op conto van de partner worden geschreven? Wat als het succes niet wordt gedeeld? Wat als de afhankelijkheid eenzijdig blijkt te zijn en de weg terug voorgoed is geblokkeerd? Het sleutelwoord was, is en blijft communicatie. Het is als in een huwelijk; je moet voortdurend blijven praten.

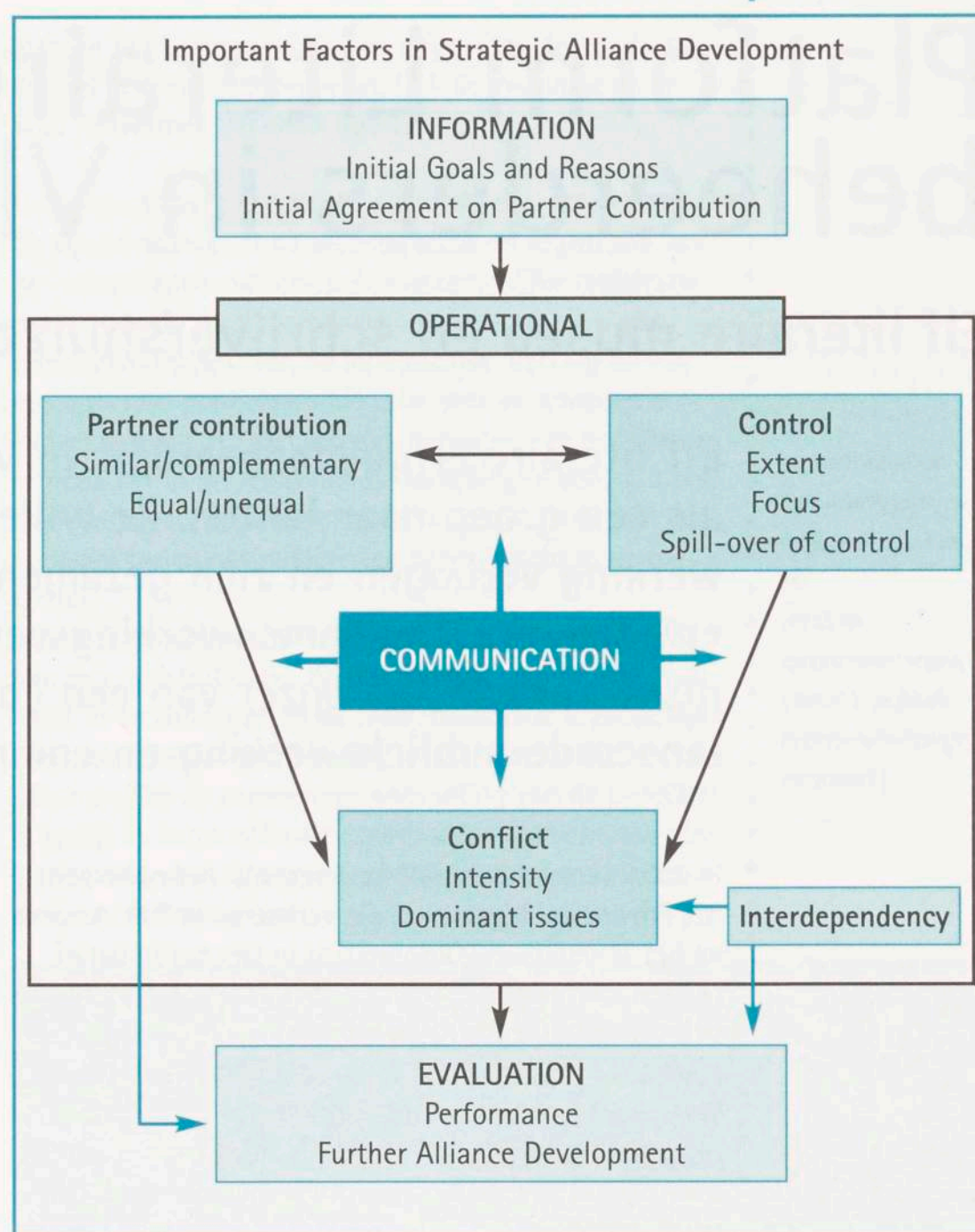
Om haar zienswijze te verduidelijken neemt Sari Wahyuni hier de pen en schetst de verschillende fasen van een strategische alliantie: Formation Phase/Operation Phase/Evaluation Phase om vervolgens binnen de meest kritieke operationele fase een driehoek te tekenen met op de punten: Contribution/Control/Conflict en in het centrum van de driehoek Communication, de essentiële voorwaarde om een strategische alliantie in stand te houden.

Communicatie

De uitkomsten van het onderzoek van Sari Wahyuni benadrukken het belang van een actieve communicatie tijdens elk stadium van de alliantie. Communicatie is een vorm van interactie met drie functionele aspecten: het bereiken van wederzijds begrip, actieve coördinatie en socialisering van individuen. Om succes te boeken door middel van communicatie dienen de betrokken managers zich bewust te zijn van het feit dat er een specifieke aanpak nodig is binnen de drie 'werelden': de objectieve, de sociale en de subjectieve. Hierbij is het noodzakelijk dat de managers een vertrouwensbasis opbouwen, zich realiseren dat culturele barrières geslecht moeten worden en het onderhandelingsproces met hun partners op een juiste wijze begeleiden. Met deze drie aspecten zal de communicatie gediend zijn en de ontwikkeling van de alliantie positief beïnvloed worden.

Publieke opinie

Op dit punt maakte Sari Wahyuni als vanzelf de overstap van de wereld van internationale strategische allianties naar de wereld van de musea. Zij blijkt enorm veel gezien en doorzien te hebben, waar zij ook was: in Nederland, Schotland, Engeland en Hongkong. Waar het succes van een ISA (International Strategic Alliance) gemeten wordt aan omzet en winst, benadrukt zij dat het slagen van samenwerking op museaal vlak zichtbaar en meetbaar wordt via publieksonderzoek. Immers voor musea is het publiek een stakeholder van wezenlijk belang en de publieke opinie cruciaal om het welslagen vast te stellen. Musea moeten elke kans aangrijpen om publiek deelgenoot te maken van het proces van hun ontwikkeling.

Als voorbeeld meldt zij dat men in Hongkong rondom enkele musea een attractieve omgeving heeft gecreëerd, waar veel te zien en te beleven valt, ook voor kinderen. Zij meent dat het heel belangrijk is om de kwaliteit van de omgeving van musea op een creatieve wijze in te vullen. Zij beschrijft een indrukwekkend klank- en lichtspel in combinatie met een waterkunstwerk, waar heel veel mensen op af komen, een staaltje van technisch kunnen op een hoog artistiek niveau. Dit bedenkt en creëert een museum niet in zijn eentje, daar is samenwerking van velen voor nodig.

Onbekende kwaliteit

Uiteindelijk kan elk museum, groot of klein, niet zonder samenwerking. De onderlinge afhankelijkheid is daarvoor te groot. Denk aan samenwerking met de VVV, neem de touringcarbedrijven als partner serieus. Maak werk van sponsorschap en partnerships. Breng mogelijk belanghebbende partijen bij elkaar, maak daarvoor een trust en ontdek nieuwe mogelijkheden om elkaar te versterken en publiek te bereiken met de kwaliteit die men in huis heeft, maar die zo vaak ten onrechte onbekend en dus onbemind is.

Een heldere afronding van een prettig gesprek.

Platform Literaire Erfgoedbeheerders in Vlaanderen

Elf literaire musea en schrijvershuizen bundelen de krachten

Nathalie Fransen,
conservator Provinciaal
Museum Emile Verhaeren
en
An Labis,
projectmedewerker
Platform Literaire
Erfgoedbeheerders in
Vlaanderen

Elf literaire erfgoedbeheerders in Vlaanderen treden sinds ruim een jaar als één groep naar buiten. Ze willen daarmee de kwaliteit van hun werking verhogen en zich gezamenlijk positioneren binnen het brede erfgoedveld. Het samenwerkingsverband beoogt een permanente kennisoverdracht, de opzet van een collectieve registratie en een uitgebalanceerde publiekswerking en communicatie.

In 2004 namen het AMVC-Letterenhuis¹ in Antwerpen, het Provinciaal Museum Emile Verhaeren in Sint-Amands en het Timmermans-Opsomerhuis in Lier het initiatief om een overleg te starten rond de specifieke problematiek van literaire musea en schrijvershuizen. De museumconsulenten van de provincies Antwerpen en West-Vlaanderen waren vanaf het begin bij de kennismakingsrondes betrokken. Om de structuur en de inhoud van het overleg concreter te kunnen invullen, diende het Emile Verhaerengenootschap, beheerder van het gelijknamige museum, in hetzelfde jaar een subsidieaanvraag in bij de Vlaamse Gemeenschap voor het onderzoeksproject *De collectie-inventarisatie en -registratie in schrijvershuizen; een onderzoek naar de specifieke noden van literair erfgoed bij de objectinventarisatie en -registratie*. Uit dit onderzoek kwam een hele reeks gelijkenissen, maar ook belangrijke verschillen naar voren tussen de bestudeerde literaire erfgoedcentra. De resultaten vormden de basis van nieuwe overlegmomenten met een ruimere groep vertegenwoordigers. Expertise werd uitgewisseld en de inhoud en de meerwaarde van een samenwerkingsverband werden afgewogen. De vergaderingen waren verhelderend en inspirerend. Ze leidden niet alleen tot een diepere kennis van het reilen en zeilen van de collega-instellingen, maar ook tot een dieper inzicht in elkaars sterkten en zwaktes. De formele bevestiging van de intentie tot samenwerken volgde in december 2005, toen deze verklaring door elf literaire erfgoedbewaarders ondertekend werd. Het Platform Literaire Erfgoedbeheerders in Vlaanderen was geboren.

Intentieverklaring

Het Platform voorziet een samenwerking op verschillende vlakken. Voorop staat een permanente kennisoverdracht, waardoor de partners informatie en expertise aan elkaar kunnen doorgeven. Hierbij gaat het ten eerste over het behoud en beheer van de collecties, waarbij het opzetten van een collectieve registratie de eerste stap vormt. Daarnaast beoogt het op termijn een gezamenlijke en evenwichtige publiekswerking en educatieve werking. Het Platform staat in de eerste plaats ten dienste van het literaire erfgoedveld dat musea, archieven en schrij-

vershuizen omvat. Daarnaast wil het de dialoog aangaan met de literaire wereld van nu. Schrijvers (zowel opkomend talent als gevestigde namen), literaire genootschappen, openbare bibliotheken, organisaties als Stichting Lezen en het Fonds voor de Letteren en evenementen zoals de Boekenbeurs, zijn immers nu al bezig met het literaire erfgoed van morgen. Ze sluiten zich niet letterlijk aan bij het Platform, maar worden aangesproken als externe actoren in het literaire landschap, als één van de bruggen naar het brede publiek. Met dat publiek zijn we bij de derde partner aanbeland: museumbezoekers en literatuurliehebbers, wetenschappelijke vorsers en studenten, de onderwijswereld, (kunst)historisch geïnteresseerden. Kortom, iedereen die begaan is met het literaire erfgoed dat Vlaanderen rijk is. Het opnieuw vertrouwd maken met 'literair erfgoed' en de bijhorende begrippen als 'schrijvershuis', 'literair museum' en 'literair archief' behoort dan ook tot de opzet van het samenwerkingsverband.

Het Platform bestaat op dit ogenblik uit elf literaire musea en schrijvershuizen, die alle aan de hand van het aanwezige erfgoed in hun instelling refereren aan het leven en werk van Vlaamse schrijvers en dit openbaar maken door een (al dan niet permanente) presentatie in een museale opstelling, toegankelijk voor het publiek. De leden van het Platform zijn AMVC-Letterenhuis (Antwerpen), Cyriel Verschaeve museum (Alveringem), Guido Gezelle museum (Brugge), Herman Teirlinck huis (Beersel), Literair Museum Hasselt, Louis Paul Boon module – Stedelijk Museum Aalst, Maurice Maeterlinck kabinet – Museum Arnold Vander Haeghen (Gent), Provinciaal Museum Emile Verhaeren (Sint-Amands), René de Clercq museum (Deerlijk), Provinciaal Museum Stijn Streuvels 'Het Lijsternest' (Ingooigem) en Timmermans-Opsomerhuis (Lier). De museumconsulenten van Antwerpen, West-Vlaanderen en Limburg zijn nauw betrokken bij de werking van het platform.

Het Platform: een 'eenheid van verscheidenheid'

Hun gemeenschappelijke zorg voor literair erfgoed bracht de platformpartners bijeen. Maar het was al snel

duidelijk dat er ook heel wat onderlinge verschillen tussen de literaire musea en schrijvershuizen vast te stellen zijn. De voornaamste verschillen zijn te linken aan twee factoren: de wettelijke bestaanstructuur en de aard van de collecties.

Wat hun wettelijke structuur betreft, ressorteren de partnerinstellingen onder uiteenlopende besturen. Er zijn kleinere privé-initiatieven naast stedelijke instellingen, erkende instellingen naast instellingen die op vrijwilligerswerk draaien en instellingen met relatief veel, weinig of geen middelen. Deze verscheidenheid brengt vanzelfsprekend een variëteit aan infrastructuur, middelen en personeel met zich mee. Binnen het Platform zijn op dit ogenblik slechts twee instellingen officieel erkend: het Timmermans-Opsomerhuis als museum en het AMVC-Letterenhuis als cultureel thema-archief voor het literaire erfgoed.

Een ander gegeven zijn de grote verschillen tussen de *literaire collecties*. Het erfgoed dat de respectievelijke instellingen onder hun hoede hebben, is heel heterogeen: archiefmateriaal, museale objecten, meubilair, documentatie, boeken, paraferalia, tot zelfs onroerend goed (het schrijvershuis zelf). Deze veelzijdigheid vereist een specifieke aanpak en dat geldt vooral voor de integrale registratie van de collectieonderdelen.

Maar hoe groot de verschillen op bepaalde vlakken ook zijn, de gemeenschappelijke kenmerken zoals de beperkte uitstraling en het kleinschalige karakter van heel wat schrijvershuizen versterkten de drang tot samenwerking. Het Platform kan een overkoepelende rol spelen door een aantal gemeenschappelijke doelstellingen voorop te stellen en op die manier de krachten te bundelen, zonder daarbij afbreuk te doen aan de eigenheid van de afzonderlijke literaire collecties. Zo kan bijvoorbeeld een gezamenlijk gecoördineerde publiekswerking de draagkracht van kleine literaire tentoonstellingen en publieksactiviteiten vergroten en de aantrekkingskracht op een jong publiek stimuleren.

Media-aandacht en concrete projecten

Een eerste publieksmoment over literair erfgoed, dat tot stand kwam parallel met het ontstaan van het Platform, was de presentatie van het themanummer van het tijdschrift *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen* over literaire musea en schrijvershuizen door journalist Jos Verniest.² De live-uitzending vond plaats op zondag 26 juni 2005 in het programma Herwig Verhoveert op radiozender Klara en werd gekoppeld aan een debat over de problematiek en uitdagingen van het literaire erfgoed. Tijdens het geanimeerde debat in het AMVC-Letterenhuis kregen naast de auteur van het nummer ook schrijfster Kristien Hemmerechts en Leen Van Dijck, directeur van het Letterenhuis, het woord.

Naast het proces van sensibilisering werd het in 2006 tijd voor meer concreet werk. Op 13 juni werd op een persconferentie een drie jaar durend project aangekondigd waarvoor het Emile Verhaerengenootschap in het kader van het Erfgoeddecreet een projectaanvraag indiende bij de Vlaamse Gemeenschap. De respons van de Vlaamse overheid over het project *Platform Literaire Erfgoedbeheerders in Vlaanderen* was positief, wat

meteen het belang van literair erfgoed en de aandacht die het verdient, onderstreept. Ook de Provincie en de Stad Antwerpen verlenen hun steun.

Het project bevat een heel traject van concrete stappen. De eerste daarvan is de inventarisatie en registratie van de verschillende collecties. Een gezamenlijke registratie moet de basis vormen voor de volgende stappen van professionalisering van de inhoudelijke werking en van een optimale publiekswerking. De zeer verscheiden collecties moeten in kaart worden gebracht, om het literair erfgoed dat in de verschillende instellingen berust, zichtbaar te maken. Zo krijgen de partners zelf, maar ook de onderzoeker en het publiek een beter inzicht in de collecties.

Om deze eerste stap te realiseren, bouwen de partners aan een registratieplan dat rekening houdt met de diversiteit in de collecties en de reeds bestaande afzonderlijke registratie-initiatieven. Hierbij wordt onderzocht hoe een gezamenlijke en eenvormige ontsluiting van de collecties mogelijk is. Internationale standaarden staan alvast centraal, onder andere om toekomstige samenwerkingsvormen niet uit te sluiten.

AMVC-Letterenhuis
Foto: Joris Luyten

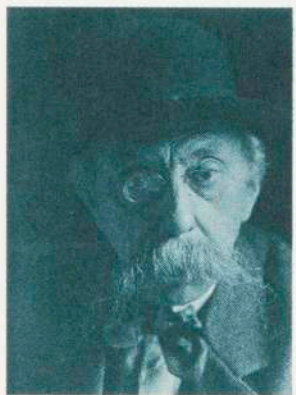
In essentie

Het Platform Literaire Erfgoedbeheerders in Vlaanderen is een uniek samenwerkingsverband in het Nederlandse taalgebied. Voor het eerst hebben bewaarders van literair erfgoed de handen in elkaar geslagen. Het is een versterking als groep, om ook elk apart beter uit de verf te komen. De groep als geheel schenkt elke literaire erfgoedbeheerder een duidelijk profiel, een gemeenschappelijke noemer, het gevoel ergens bij te horen. Ondertussen verbeteren ze in dialoog hun eigen werking, zodat ze toegankelijker worden voor een verbredend én verdiepend publiek. Bij deze vernieuwende aanpak kan niet alleen het literaire, maar ook het erfgoedlandschap alleen maar baat hebben.

1 AMVC staat voor Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven

2 Verniest, Jos: Literaire musea en schrijvershuizen. Geen dag zonder regel, in: OKV, vol. 43, nr. 2 (2005).

Over vergeten en herontdekken...

Wat je altijd moet doen, is alles goed onthouden. Voor je het weet is het weg. En als jij het dan hebt onthouden, en alle anderen zijn het vergeten, maakt dat jou heel bijzonder.

De dingen die we vergeten, liggen tussen ons in. De daken liggen vol met ballen. De kelders steken vol met sokken die in de wasmachine verdwenen zijn. De straten krioelen van de puzzelstukjes die ontbreken in puzzels van 500 of van 1000 stukjes. Voor je neus liggen ze. Voor het oprapen.¹

De dingen die we vergeten, liggen tussen ons in: niet op straat, maar in musea en archieven. En wie de tijd neemt om ze daar te zoeken, maakt zichzelf heel bijzonder.

Vergeten gebeurt gewoon. Maar dat hoeft niet slecht te zijn. Vergeten is ook de voorbode van herontdekken. En herontdekken is heerlijk omdat elke ontdekking de basis kan zijn voor een nieuw verhaal. Het is de belangrijkste reden waarom ik graag rond dwaal in musea en archieven. Ze bewaren oude verhalen en leveren zo grondstof voor nieuwe.

Meestal verzint een schrijver zijn verhalen niet helemaal zelf, maar baseert hij zich op andere, die hij dan naar goeddunken aanpast. Dat kunnen anekdotes zijn van vrienden en kennissen, maar ook verhalen uit het verleden. Belangrijk is dat het verhaal in kwestie vrijwel vergeten geraakt moet zijn.

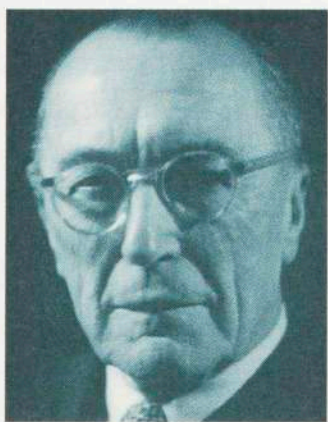
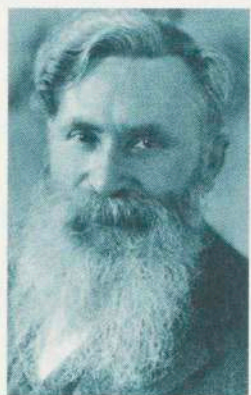
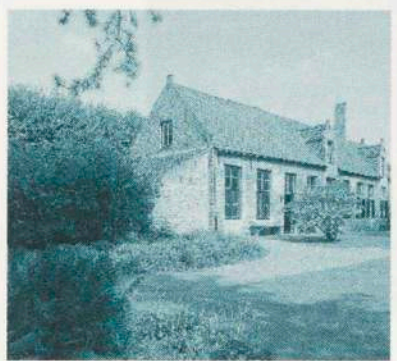
Het herontdekken van het verleden gebeurt makkelijker met de hulp van een verhaal. Als dat gefictionaliseerd is,

is dat niet erg, want verhalen roepen andere verhalen op. Conscience's succes heeft tientallen historici verplicht om uit te leggen wat er precies gebeurd is, daar op de Groeningenkouter: ik ken beide versies, ik weet dat de historische versie de enige juiste is, maar zonder Conscience zou ik ze nooit gekend hebben. Maakt Dan Brown in *De Da Vinci Code* een amalgaam van fictie en werkelijkheid? Dan verschijnt er onmiddellijk een ander boek, dat precies uitlegt wat er wel en niet waar gebeurd is. Zo zorgt de fictie voor een betere kennis van de werkelijkheid. Tot die opnieuw vergeten wordt, tot er weer een nieuw verhaal ze laat herontdekken en een nieuwe historicus dat verhaal toetst op zijn werkelijkheidswaarde.

Archieven vervullen hierin een dubbele rol: ze vormen de basis van fictie, en ze corrigeren die fictie tegelijkertijd. Ze inspireren schrijvers en wijzen hen nadien terecht, waardoor ze andere schrijvers inspireren, tot iedereen het verhaal kent en het weer vergeten kan worden, tot het weer zodanig vergeten is dat een schrijver het interessant genoeg vindt om het op te rakelen... Dankzij archieven, en dankzij de literatuur, kunnen we het ons veroorloven om te vergeten. En om uit te kijken naar de dag waarop iemand, na een bezoek aan het Letterenhuis, ons triomfantelijk wijst op de puzzelstukjes die ontbreken in puzzels van 500 of 1000 stukjes. Voor onze neus lagen ze. Voor het oprapen.

¹ Naegels, Tom: *Hoe ik vergeten raakte*.

De Eenhoorn, 2001.

Het Guido Gezelle-museum te Brugge

Het Guido Gezellemuseum is een typisch voorbeeld van literaire musea en schrijvershuizen in Vlaanderen. Gelegen buiten het toeristisch centrum van de stad, vind je in het relatief kleine geboortehuis verzorgde en zeer getrouwe replica's van de autografen van Gezelle¹, alsook allerhande objecten die je inzicht geven in de schrijver en zijn tijd. Zo lijkt het mischien alsof literaire musea en schrijversmusea niet veel spectaculairs in zich hebben, maar ze weten toch een hele leef- en denkwereld op te roepen.

Het Guido Gezellemuseum werd in 1999 geheel vernieuwd, naar aanleiding van het herdenkingsjaar van het overlijden van de dichter. Dat jaar betekende ook een keerpunt in de museale werking. Van dan af kwam het museum uitdrukkelijker naar buiten door tijdelijke tentoonstellingen en andere evenementen te organiseren, vaak in samenwerking met andere initiatieven. Onvergetelijk is bijvoorbeeld de dag dat zowat duizend jongeren hun eerste verzen

kwamen voordragen in de Stadshallen, een initiatief in samenwerking met Jeugd en Poëzie.

Met het vrijkomen van de conciërgerie van het museum heeft het museum ook bewust gekozen voor nieuwe accenten, zoals de relatie tussen tekst en beeldende kunst. Dit gebeurt voornamelijk aan de hand van tijdelijke tentoonstellingen. Samenwerking op het vlak van grafiek, kalligrafie en fotografie zijn daarbij het meest voor de hand liggend maar ook beeldhouwers, schilders en videokunstenaars dragen bij tot een ruime interpretatie van het thema. Maar het blijft moeilijk om als literaire museum of schrijvershuis in Vlaanderen bekendheid te krijgen bij het brede publiek en bij de subsidiërende overheid. Toen onder impuls van het Emile Verhaerenmuseum en onder begeleiding van het AMVC-Letterenhuis in Antwerpen een overleg werd gestart tussen de literaire musea en schrijvershuizen in Vlaanderen om aan deze bekendheid te timmeren sloot het Gezellemuseum daar dan ook graag bij aan. Een dracht maakt immers macht. Het

gegeven dat het – op het AMVC na – allemaal klein behuisde musea zijn, éénmanszaken voor wat het beheer en de werking betreft, met bescheiden financiële middelen en een beperkt aantal bezoekers, versterkt alvast het gevoel van samenhang.

Willy Le Loup, conservator

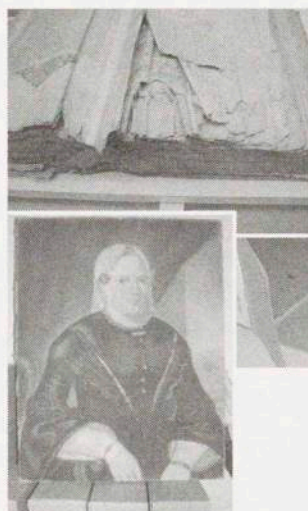
1 De originelen worden in de kluis van de Biekerbibliotheek bewaard.

Het Guido
Gezellemuseum

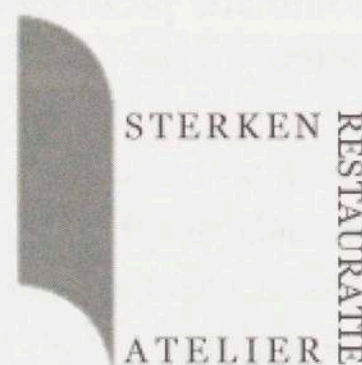

Restauratie atelier Sterken BV

Atelier voor restauratie en conservering
van papier en perkament

- Brieven & Archieven
- Boeken & Banden
- Prenten & Grafiek
- Kaarten & Wandkaarten
- Charters & Zegels

DocumentenWacht is een service van Restauratie atelier Sterken BV en gericht op schade preventie.

DocumentenWacht
calamiteitenservice, zorg en beheer

DocumentenWacht is de officiële partner van Isotron Nederland BV voor gammabestraling voor de gehele Culturele en Administratieve sector in de Benelux en Duitsland.

Engelanderholt 3, 7361 CZ Beekbergen
T. 055-5423147 F. 055-5430614

E. info@sterken.nl Meer informatie op: www.sterken.nl

Van AMVC tot Betje Wolff

Het Platform Literaire Erfgoedbeheerders in Vlaanderen biedt ons een voorbeeld van een samenwerking die van onderaf is geïnitieerd. De behoefte aan meedenkers bij het ontsluiten en onder publieke aandacht brengen van een voornamelijk statisch gedeelte van het vlaamstalig erfgoed, zoals de schrijvershuizen en literaire musea in hun beheer hebben, leidde ertoe dat enkelen van hen samen naar grote broer het AMVC-Letterenhuis stapten en daar hun pleidooi in vruchtbare aarde zagen vallen.¹ De projectsubsidie die de Vlaamse Gemeenschap vervolgens toezegde aan dit samenwerkingsverband tilde het Platform van de grond.

De vraag rijst of ook in Nederland behoefte leeft aan overleg over de specifieke problematiek van literaire musea en schrijvershuizen. Sommige van deze musea beheren veeleer een museale dan een literaire collectie, bijvoorbeeld Armando en Jan Cremer

Museum i.o., andere zijn meer schrijvershuis dan 'literair' museum, zoals het Comenius en Van Dale Museum, weer andere zijn wellicht meer documentair centrum, denk aan het A.M. de Jongmuseum. Het merendeel van deze musea echter collectioneert in museale zin en zou gebaat zijn bij een collectieve (wijze van) registratie en een collectieve promotie. Het betreft immers bij al deze collecties niet alleen handschriften en gedrukte uitgaven, maar ook objecten die gerelateerd zijn aan de betreffende schrijvers.

Navraag bij diverse van deze musea leerde ons dat er bottom-up wel degelijk het gevoel heerste dat een ruggesteuntje in deze zin welkom zou zijn, maar tegelijkertijd dat er bij grote broer het Letterkundig Museum in Den Haag weinig behoefte aan is. Misschien is het voor de vele Nederlandse literaire musea en schrijvershuizen een idee om 'en petit comité' bij de burens aan te schuiven en de resultaten van de Vlaamse samenwerkende literaire erfgoedbeheerders te wegen indachtig hun eigen aandachtspunten?

In willekeurige volgorde een greep uit de Nederlandse literaire musea en schrijvershuizen: Anne de Vriesmuseum in Rolde, A.M. de Jongmuseum in Nieuw-Vossemeer, Dick Brunahuis in Utrecht, Multatuli Museum in Amsterdam, Louis Couperus Museum in Den Haag, Nederlands Letterkundig Museum in Den Haag, Johanna van Buren Museum in Hellendoorn, Museum Betje Wolff in Midden-Beemster, Corrie ten Boom Museum in Haarlem, Anne Frankhuis in Amsterdam, Stripmuseum in Groningen, Theo Thijssen Museum in Amsterdam, Dickens Museum in Bronckhorst, Reve Museum i.o. in Den Haag, Comenius Museum in Naarden, Spinozahuis in Rijnsburg, Bilderdijk Museum in Amsterdam en Muiderslot in Muiden.

Redactie Museumpeil

¹ Zie artikel Platform Literaire Erfgoedbeheerders in Vlaanderen

Museum Magazijn

Uw partner voor de museumwinkel

Assortiments- en inrichtingsadvies

Custommade producten in kleine aantallen

Museale producten uit binnen- en buitenland, zoals: Replica glas, tinnen replica's, historisch speelgoed en koelkastmagneten met afbeeldingen van kunst.

Zie ook onze site op internet:

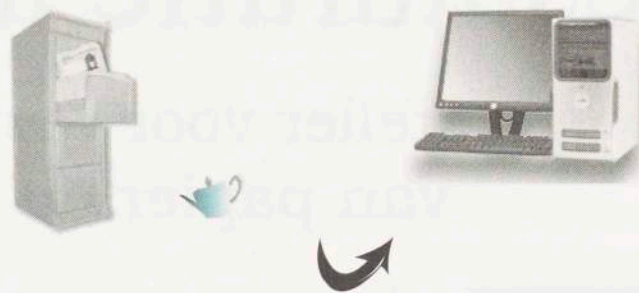
www.museumbv.nl

E-mail: info@museumbv.nl

Of bezoek ons kantoor/showroom:
Hendrik Jacobszstraat 14
1075 PD Amsterdam (nabij Vondelpark)
Tel. 020 4711 723 fax 020 4713 455

Recol Art

kunstdocumentatie

Hét adres voor professioneel collectiebeheer
Betrouwbaar - Gedegen - Efficiënt

- digitaal collectiebeheer
- beschrijvingen, conditierapporten, foto's
- advies
- onderzoek

Postbus 75148
1077 AC Amsterdam
Tel./Fax +31 (0)20 471 5285
info@recolart.nl
www.recolart.nl

Magie van de Veluwezoom verbindt

Een brede discussie over de toekomst van kunst en cultuur in de gemeente Renkum kan niet gevoerd worden zonder acht te slaan op de toonaangevende rol van de Veluwezoom als ontmoetingsplek van kunstenaars sinds de 19de eeuw. Dat bleek 26 januari jongstleden, toen dit verleden een sleutelrol speelde bij het cultuurdebat dat in het gemeentehuis te Oosterbeek met een brede afspiegeling van culturele instellingen uit de gemeenschap is gevoerd. Wat kan er over dit aspect van de culturele biografie van deze regio worden gemeld en hoe kan samenwerking dit fenomeen via het gemeentelijk cultuurbeleid perspectief bieden?

Vanaf circa 1840 kwamen vele schilders naar Oosterbeek, Wolfheze, Heelsum, Renkum en Doorwerth om daar de natuur en het landschap te ver-
eeuwigen, aanvankelijk in de realistische stijl van de 17de-eeuwse Nederlandse meesters, maar al spoedig – met de School van Barbizon als lichtend voorbeeld – om de directe sensatie van licht en lucht, frisheid en warmte in verf op het schilderslinnen vast te leggen. In de overkoepelende studie *Schildersdorpen in Nederland*

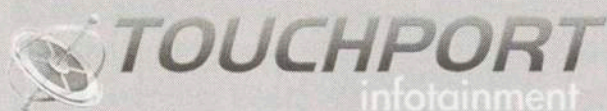
heeft Oosterbeek uiteraard een prominente plaats gekregen als oudste Nederlandse schilderddorp en een van de eerste echte 'kolonies' van Europa. Welbeschouwd heeft de regio zijn aantrekkingskracht op kunstenaars nooit verloren. Een kunstenaarsvereniging als 'Pictura Veluvensis' (1902-1935), exponent van de nabloe van de Haagse School, levert daarvan tastbare bewijzen.

De huidige organisatie van kunstenaars liet zich ook bij het debat horen. Men bracht naar voren dat in de gemeente een geschikte 'Kunstzaal' ontbreekt, waarin zij hun werk kunnen exposeren. Zowel de gemeente Renkum als het Museum Veluwezoom heeft een aardige kunstcollectie, de ene zichtbaar in het gemeentehuis, de ander in kasteel Doorwerth. Ook is er een particulier actief die zijn verzameling onder de naam Museum Oosterbeekse School presenteert. Daarnaast ontbeert de Vereniging Heemkunde Renkum een eigen centrum. Al deze wensen vormen tezamen een tamelijk explosief mengsel, dat met te krappe publieke middelen en overspannen verwachtingen gemakkelijk had kunnen leiden tot een 'ieder voor zich' verhaal. Maar het cultuurdebat leidde tot een verrassend unaniem akkoord ten gunste van samenwerking.

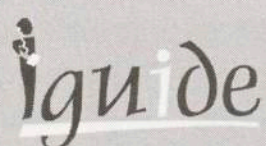
De gemeenteraad stelde in 2006 een cultuurvisie vast met een hoog ambitieniveau. De haalbaarheid zal moeten blijken uit een Plan van Aanpak. Het debat van 26 januari 2007 had tot doel de betrokken partijen te motiveren hieraan bij te dragen. De bijeenkomst moest de cultuurvisie verbinden met de uitwerking van het plan. Drie sprekers hielden een algemeen verhaal: Jan van Maasakkers, hoofd afdeling cultuur Provincie Gelderland, over samenwerken; Jacobus Trijsburg, directeur Gelders Erfgoed, over draagvlak en Joop Mols, EDU-Art, over cultuureducatie. Gespreksleider was Loek Sijbers, directeur van EDU-Art. Daarna volgde een discussieronde in vier groepen, gesplitst naar cultureel erfgoed, cultuureducatie, kunst Veluwezoom, toerisme/evenementen. Het geheel werd afgerond met een presentatie van de resultaten en een plenair debat daarover. Dit zou de wethouder van Cultuur voldoende stof voor een gedegen Plan van Aanpak moeten leveren.

Jacobus Trijsburg,
directeur Gelders Erfgoed

1 Saskia de Bodt e.a., *Magie van de Veluwezoom*, Arnhem, 2003

Uw Verhaal Leeft!
Wij ontsluiten digitaal het verhaal dat opgeborgen zit in uw tentoonstelling, monument, stads- of landschapsroute

Realisatie van multimedia en HD producties.
Scenario voor non linear storytelling.
Evocatieve interactieve verhalen op PDA

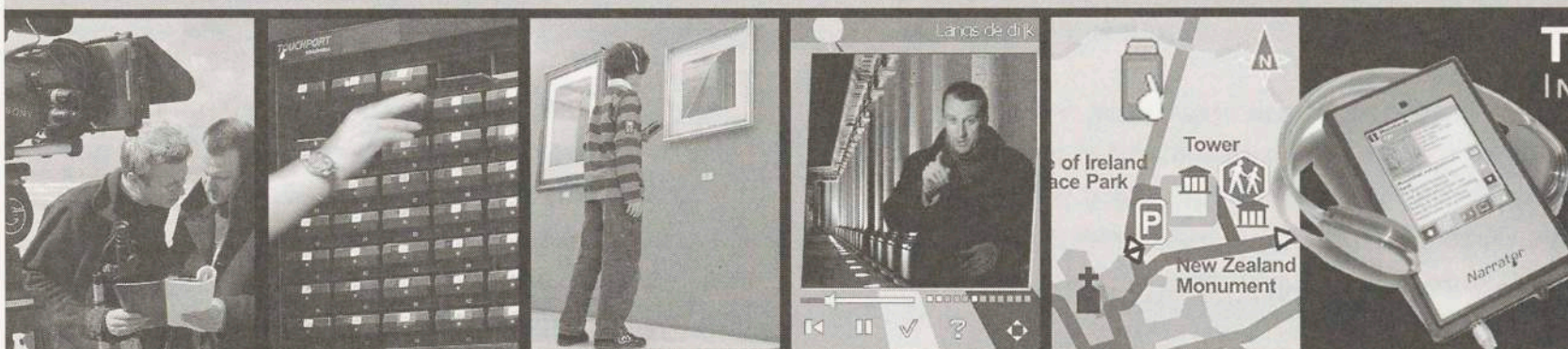

Multimediagids en cityguide voor Mobile 5 en PDA devices.

- Automatisch verhaalverloop met GPS, RFID en RTLS technologie;
- Real-time synchroon geluid met touchscreens of projectie;
- Trajecten voor gidsen, groepsbezoeken en onderwijs

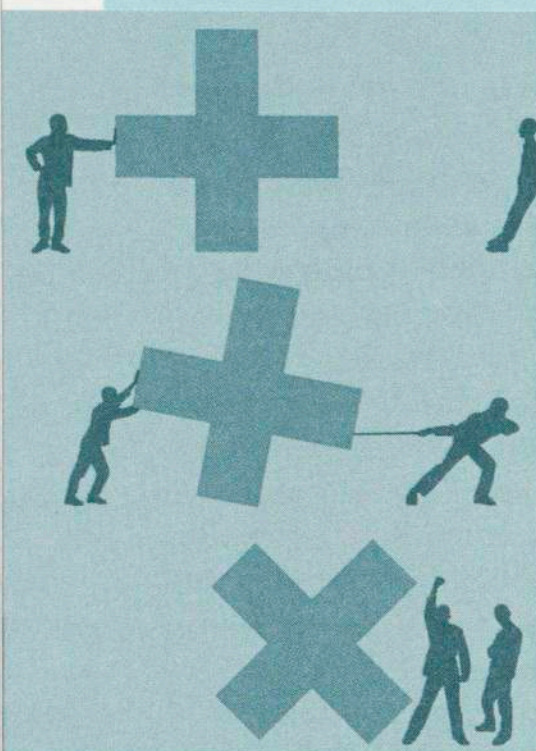
Web-based authoring en multimedia content management van de Narrator. Bezoekersbeheer

THE 8IGHTH DAY
INTERACTIVE MEDIA DESIGN

THE 8IGHTH DAY BVBA
+32 (0)5 951 12 18
www.D8D.COM
TOUCHPORT@D8D.COM
www.TOUCHPORT.BE

Leer eerst dansen voor je je aan de tango waagt.

Maak van die + een x!
samenwerken helpt.

De provincie Vlaams-Brabant wil in de nieuwe legislatuur inzetten op participatie en samenwerking. Bij de gemeentelijke en andere culturele actoren in de provincie leven bijvoorbeeld heel wat ideeën, plannen en noden rond streekgerichte werking. De provincie wil al de beschikbare expertise en inzichten centraal stellen bij het ontwikkelen van een beleid dat moet bijdragen tot regionale samenwerking en dynamische netwerking.

Daarom heeft de provincie aan het communicatieadviesbureau Link Inc een onderzoeksopdracht toegekend waarbij het culturele werkveld over dit thema wordt bevraagd. Op 15 december 2006 werden alle

actoren uitgenodigd op een startmoment.

Tijdens verschillende barometersessies werd gepeild naar hun vragen en opmerkingen in de domeinen waarop samenwerking het verschil kan maken: aanbod, communicatie en educatie. In een vierde barometersessie kwam vooral de praktische organisatie van zo'n samenwerking aan bod. Fred Dhont (directeur SoCiuS) deed tijdens die sessie de gevleugelde uitspraak: 'Je moet eerst leren dansen alvorens je aan de tango begint.' De aanwezigen waren het erover eens: voor je aan samenwerking en netwerking begint, denk je goed na over de meerwaarde en de positionering. Vragen als waarom en waartoe je samen gaat werken, zijn belangrijk. Er zijn immers verschillende factoren die de samenwerking kunnen bevorderen, maar ook kunnen belemmeren. Zelfkennis en kennis van je mogelijke partner(s) zijn essentieel. Je moet je eigen kwaliteiten, expertises en vooral zwaktes kennen, maar ook die van de anderen. Pas als je deze voldoende

kent, kan je de verwachtingen aan elkaar toetsen. Voor een geslaagde samenwerking is het belangrijk dat je als partners dezelfde verwachtingen koestert. En hoe gek het ook klinkt, gezond egoïsme blijkt vaak een goed uitgangspunt te zijn.

De ervaring van de deelnemers leerde dat een voorwaarde voor samenwerking, ook op projectbasis, de rolverdeling onder elkaar is. Samenwerking kan je beschouwen als een vorm van projectmanagement waarbij je vooraf de doelstellingen bepaalt en er nood is aan een coördinator.

Het is een open deur, maar toch benadrukken we dit: samenwerking is altijd een middel om iets te bereiken, geen doel op zich.

Wie interesse heeft in het onderzoek van de provincie Vlaams-Brabant, kan het resultaat terugvinden op www.vlaamsbrabant.be/cultuurregio.

Rebecca Schoeters,
museumconsulent provincie Vlaams-Brabant

Priatnov consult & training

Raad en daad op maat
met veel gevoel voor kleine musea

Priatnov is er voor praktische, concrete hulp en advies bij:

- veranderingen
- het maken van beleidsplannen, collectieplannen, marketingplannen
- personeelsproblemen
- kwaliteitszorg

Voor:

- het voorzitten van lastige vergaderingen
- vervanging ad interim
- individuele coaching

Contact: poradce@priatnov.nl

Priatnov is de onderneming van Kees Plaisier

www.priatnov.nl

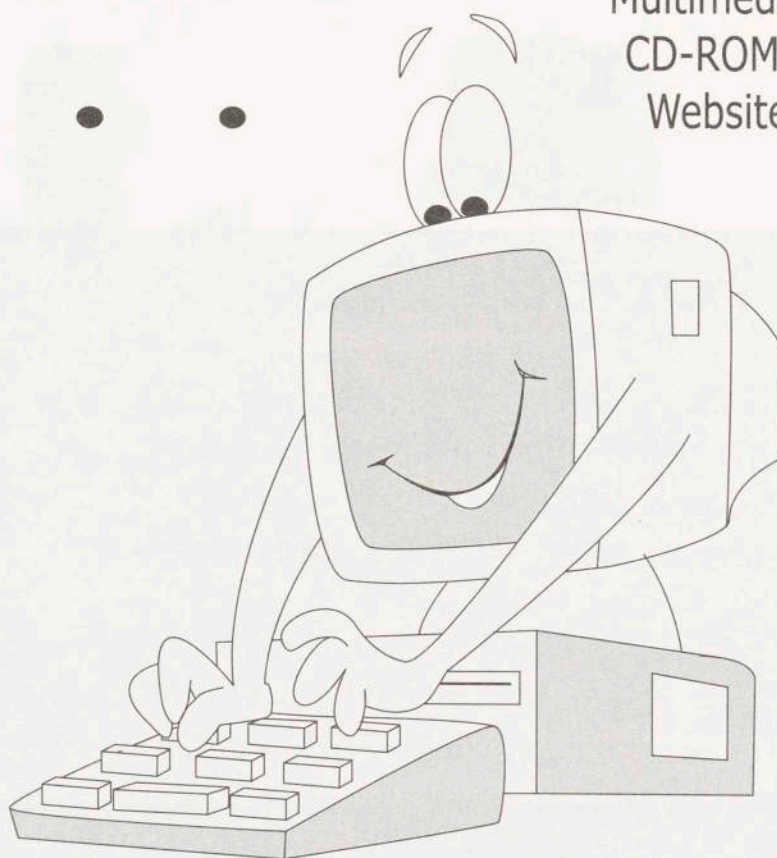
ELSAS PRODUCTIES

Informatieve en educatieve computerproducties

Multimedia

CD-ROM's

Websites

Slobeend 14
3435 VP Nieuwegein
tel. 030-6048495
GSM 06-51261810
e-mail: relsas@xs4all.nl

Stadsdepot Dordrecht

Onderzoek en actie ten behoeve van de Collectie Dordrecht

In Dordrecht werd in 2005 een voor Nederland uniek Stadsdepot opgeleverd, waar gemeentelijke erfgoedcollecties onder één dak worden beheerd. Voor buitenstaanders wellicht een logisch verschijnsel, maar voor de tot voor kort zo verzuilde wereld van erfgoedbeherende instellingen een fenomeen eerster klasse.

De duizenden objecten van het Dordrechts Museum, SIMON VAN GIJN - museum aan huis, het Stadsarchief en het Bureau Monumentenzorg en Archeologie huizen thans als Collectie Dordrecht bij elkaar in het Stadsdepot op een bedrijventerrein aan de rand van de stad. Reden voor Museumpeil om een gesprek te voeren met Charles Jeurgens, stadsarchivaris van Dordrecht (ChJ) en Suzanne Harleman, registrar van het Dordrechts Museum (SH).

Hoe zijn deze partijen eigenlijk tot elkaar gekomen?

ChJ: Toen ik hier kwam in 1999 was het al duidelijk dat het depot niet meer voldeed aan de nieuwste normen en bouwvoorschriften die voortvloeien uit de Archiefwet 1995 én we hadden een capaciteitsprobleem.

SH: Hetzelfde gold voor het museum: de depots die hier waren, voldeden helemaal niet. Maar men had ook een capaciteitsprobleem, vooral bij Simon van Gijn.

ChJ: Aanvankelijk was ieder voor zich plannen voor een eigen depot aan het maken. Tot de wethouder van cultuur suggereerde: kunnen jullie niet eens kijken of jullie niet samen iets kunnen doen. We hebben toen een groot onderzoek gedaan naar de voor- en nadelen van gezamenlijke huisvesting en de kosten op een rijtje gezet van de verschillende opties. In dezelfde tijd begonnen de ontwikkeling van de plannen van het Hofkwartier¹, waarin ook Bureau Archeologie en Monumentenzorg een speler werd. Daarvan was de huisvesting van de collectie helemaal rampzalig. Uiteindelijk is in 2001 besloten tot samenwerking tussen die vier partijen onder bepaalde voorwaarden: de collecties concentreren in één pand met duidelijke gescheiden verantwoordelijkheden daarin.

Het begon met de bedrijfsvoering, dat was de basisgedachte. En de winst is toch vooral gaan zitten in de collectie van de musea en van archeologie. Dankzij de Archiefwet is het voor het archief duidelijk waaraan het depot moet voldoen. De eisen omtrent zaken als klimaatbeheersing en brandwerendheid zijn erin beschreven. En dat is ook het uitgangspunt geworden voor het hele gebouw: kwaliteitsvergroting voor de hele collectie Dordrecht.

Doordat wij van al die deelplannen een groot plan maakten, is het draagvlak binnen de gemeente veel groter geworden en heeft de gemeente er flink geld in gestopt. Er is een bouwcommissie gevormd waarin alle instellingen vertegenwoordigd waren. Op basis van ieders individuele wensen is een overkoepelend Program-

ma van Eisen opgesteld voor het stedelijk ingenieursbureau. Gedurende het hele proces is die bouwcommissie verantwoordelijk gebleven voor de implementatie van de eisen. Ook daarin waren de archiefwet en regelgeving leidend. Het bood houvast bij iedereen, niet alleen bij instellingen maar ook bij architect en uitvoerders. Er is bovendien meer dan dat gebouw uit voortgevloeid, want het gebouw is een voorwaarde, maar daarmee ben je er niet. Tegelijk met de kredietaanvraag voor het gebouw hebben we meegenomen dat we tegelijkertijd onze collectie zó kunnen opschonen, registreren, maar ook digitaliseren, conserveren en zelfs restaureren, dat je aan het eind van de rit niet alleen een goed gebouw hebt, maar ook een gezonde collectie in dat gebouw. Dat vind ik nog het allerbelangrijkste. Die achterstanden zijn weggewerkt binnen het budget voor de nieuwe huisvesting: 3 ton voor digitalisering en 8 ton voor collectiebewerking. Verschillende projecten zijn daarmee gestart en nu zijn we in vierde, afrondende jaar. Dat is een van de extra's geweest boven alleen maar nieuwe huisvesting. SH: Alles van de collectie Van Gijn dat niet in het Museum aan huis stond opgesteld, was al tien jaar in dozen in een externe opslag. Die collectie was dus voor ons absoluut ontoegankelijk. Al tien jaar kenden we haar enkel via de collectieregistratie. Vanuit de financiering voor de gezamenlijke huisvesting hebben we dan anderhalf jaar lang met vijf behoudsmedewerkers alles uitgepakt, beschreven met o.a. conditierapporten, schoongemaakt en verhuisklaar gemaakt. Dat is voor ons een directe meerwaarde en winst geweest. Het had zó nooit het depot in gekund.

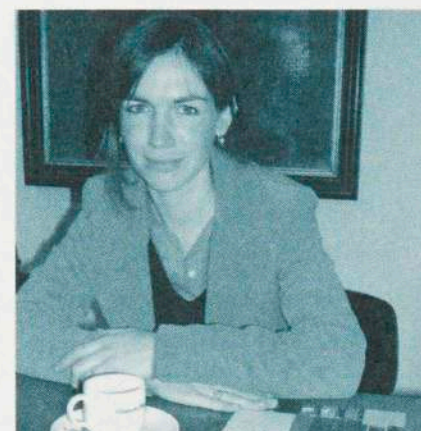
Bij de collectie van het Dordrechts Museum hoefde de inhaalslag niet zo groot te zijn. Toch moet je op een gegeven moment je capaciteitsbehoefte berekenen, dus alle objecten, zeker de schilderijen, moesten opgemeten. Het bleek een stukje controle op je registratie: we hebben heel wat velden aangepast en conditiebeschrijvingen en urgentiecodes toegevoegd. De tekeningencollecties zijn allemaal gefotografeerd en geregistreerd en in zuurvrije dozen gedaan. Op alle fronten van collectiebeheer, fysiek en administratief, hebben we inhaalslagen gemaakt.

ChJ: Iedereen heeft vanaf het begin onderschreven dat we, eenmaal in het nieuwe depot, moeten blijven uitgaan van het belang van de collectie en dat het geen opslagplaats moet worden. Dat betekent onder andere heel veel aandacht voor schoonmaak, ervoor zorgen dat er geen micro-organismen en schimmel binnenkomen.

Elly Pouwels,
Consulent conservering
Brabantse Museum-
stichting

Charles Jeurgens

Suzanne Harleman

Zo werd de collectie Van Gijn in een tent van 500 m³ met de zuurstofarme methode tegen insecten behandeld.

Zitten er nou nog andere voordelen aan deze gezamenlijke onderneming, andere dan vanuit het oogpunt van bedrijfsvoering?

SH: Wij komen er nu achter dat we objecten in de collectie hebben waar we als museum niet zoveel verstand van hebben. Zo zijn er bouwfragmenten en stenen, waarvoor we nu met Archeologie goede afspraken maken over hun overname van het beheer van deze deelcollectie. Deze blijft gewoon in hetzelfde gebouw, maar komt in een ander depot. Op die manier kijken we voortaan naar onze collectie. Wat kunnen we zelf en wat zou een andere instelling eigenlijk beter kunnen? Op die manier maak je gebruik van elkaars kennis.

ChJ: We gaan ook kennis delen rondom beheer. Vooral met het Bureau Archeologie en Monumentenzorg, dat onze nieuwe partner wordt in de organisatie i.o. DiEP, waarin we een aantal taken rond presentatie gaan onderbrengen. Na het bouwproces blijven de collectiebeheerders samen rond de tafel zitten. Er blijft nog zoveel te bespreken, onder andere over de klimaatvereisten voor de verschillende objecten.

De afdeling
schilderijen in het
nieuwe depot.

Zijn jullie ook elders wezen kijken?

ChJ: Bij CODA was nog niets te zien toen wij daaraan

toe waren. We hebben wel veel depots gezien die in die tijd net opgeleverd waren, zoals Rotterdam (Gemeente-archief); het Centraal Museum, Middelburg (Zeeuws Archief), maar ook buitenlandse voorbeelden. Voor het archief was het een heel belangrijke factor dat het depot buiten de stad geplaatst werd. Dat is natuurlijk een logistiek probleem. In Londen is daar ervaring mee (Kew) en daar hebben we gekeken hoe we dat moeten organiseren. We hebben daarom besloten dat we in elk geval een capaciteit van 10% in de binnenstad moeten houden, zodat de meest geraadpleegde stukken snel beschikbaar zijn.

SH: Grappig is wel dat we nu merken dat er veel andere musea zijn die samen depots willen bouwen, of daarover aan het nadenken zijn. Het Gouds Museum en het Archief Midden-Holland bijvoorbeeld. Die komen nu bij ons kijken hoe wij dat allemaal hebben gedaan. Er begint een besef te komen dat het kan.

Waren de instellingen bezig met plannen voor verbetering van depotruimte en kwamen daarna plannen voor een samengaan van de presentatiefunctie?

ChJ: Als onze plannen niet gekoppeld zouden zijn, was er weinig kans geweest op een adequaat beheersplan. Omdat je elkaar natuurlijk heel veel spreekt, merk je dat je dezelfde kwaliteitsproblemen hebt. Zeker bij het museum was dat acuut. We hebben natuurlijk verschillen in presentatiefunctie voor Archeologie, Monumentenzorg en Archief, maar ook voor de bundeling daarvan zijn nu plannen in ontwikkeling, maar dan in een aparte organisatie.¹

SH: Ik denk dat deze kwaliteit nooit zou zijn gerealiseerd als we niet waren samengegaan.

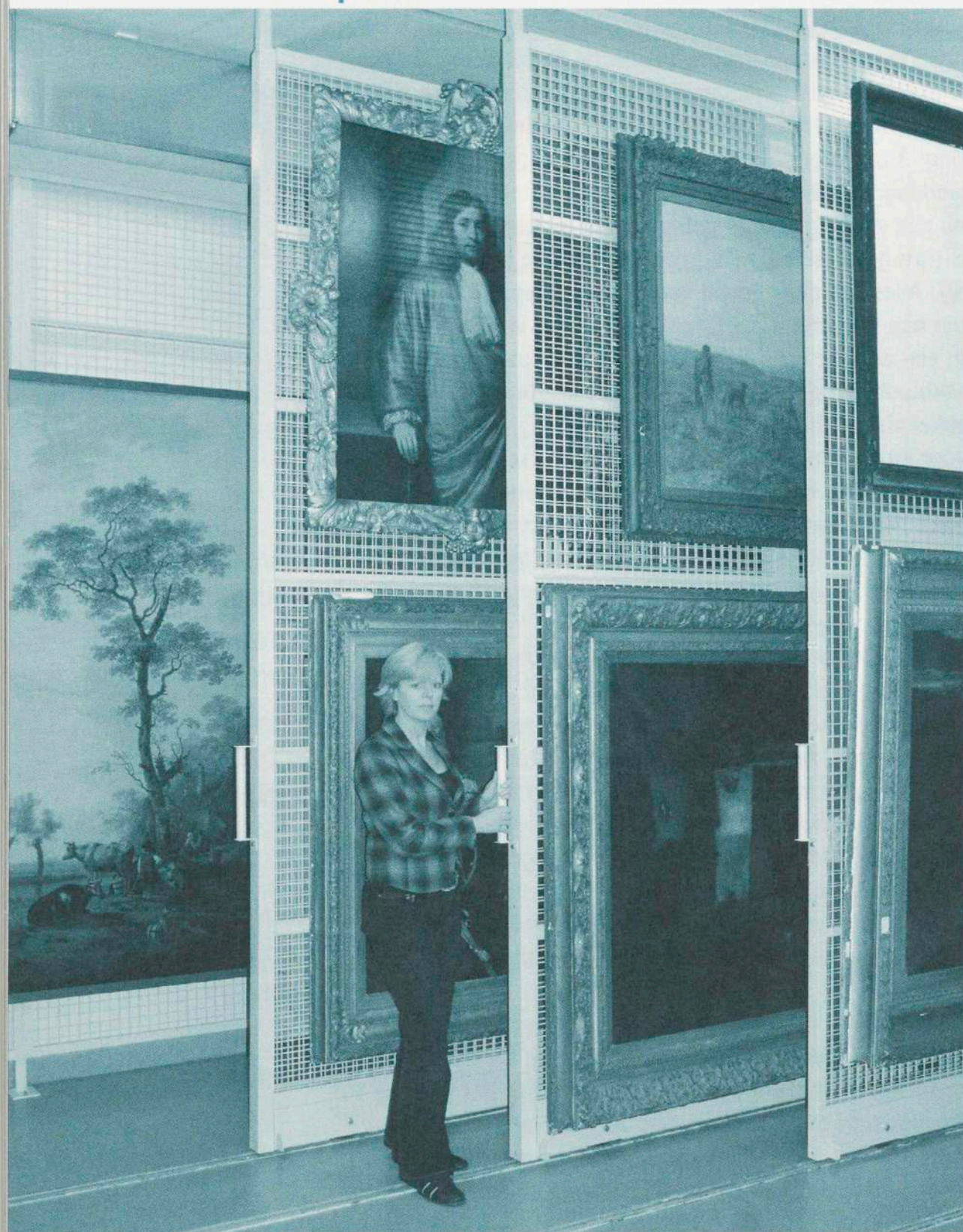
ChJ: Na dat verkennend onderzoek waren we er allemaal van overtuigd dat er voor iedereen voordelen aan zaten, zowel beheersmatig als in het delen van kennis. Het enige probleem is voor ons de afstand, maar dat hebben we organisatorisch opgelost door op tijd alle toegangen te digitaliseren en het aanvragen van stukken via internet te introduceren. En ik denk ook niet dat het in de binnenstad had gekund, de grond is er gewoon te duur. De belangstelling vanuit Burgemeester en Wethouders helpt wel natuurlijk. Zij zien beheer niet als enkel iets achter de schermen.

SH: Opeens is er sprake van een Collectie Dordrecht en dat hebben we in ons voorstel aan de Raad ook willen uitstralen. Het is niet alleen dat muurtje museum, dat muurtje archief of archeologie. We doen het toch vooral voor die stad.

Zijn er ook minpunten?

ChJ: We moeten nog een beetje wennen. Hoe ga je met zo'n gebouw om? Het is natuurlijk gigantisch groot (5500 m²) en je moet het zo organiseren dat je dat magazijn-op-afstand zo efficiënt mogelijk beheert. Er is ook een principiële keuze gemaakt dat alleen het beheer daar komt en niet allerlei raadpleeg- en andere activiteiten. Vanuit het archief wordt er door externen geen onderzoek gedaan, dat gebeurt nog steeds in de studiezaal.

SH: Dat geldt ook wel voor het museum. Als bijvoorbeeld een werk gerestaureerd moet worden komt het hierheen. Maar omdat schilderijen toch wat lastiger te hanteren zijn, is het wel zo dat wanneer kunsthistorici van andere

musea een deelcollectie willen zien, we naar de objecten in het depot gaan. Onder begeleiding worden de schilderijen bekeken. Maar dat is met schilderijen en meubelen natuurlijk toch anders dan met archieven die je toch veel meer moet bestuderen. Met afbeeldingen kun je al heel veel. Alleen als het echt niet anders kan nemen we iemand mee naar het depot.

En als je een tentoonstelling voorbereidt?

SH: Voor een selectie van tekeningen zijn we er vandaag bijvoorbeeld weer geweest. Soms is het handiger om daar alles te bekijken, naast elkaar te leggen. In het nieuwe depot hangt alles op kunstenaar, we kunnen een rek opentrekken en hebben dan alles in één overzicht bij elkaar hangen, dus dan kiezen we er soms voor om daar heen te gaan.

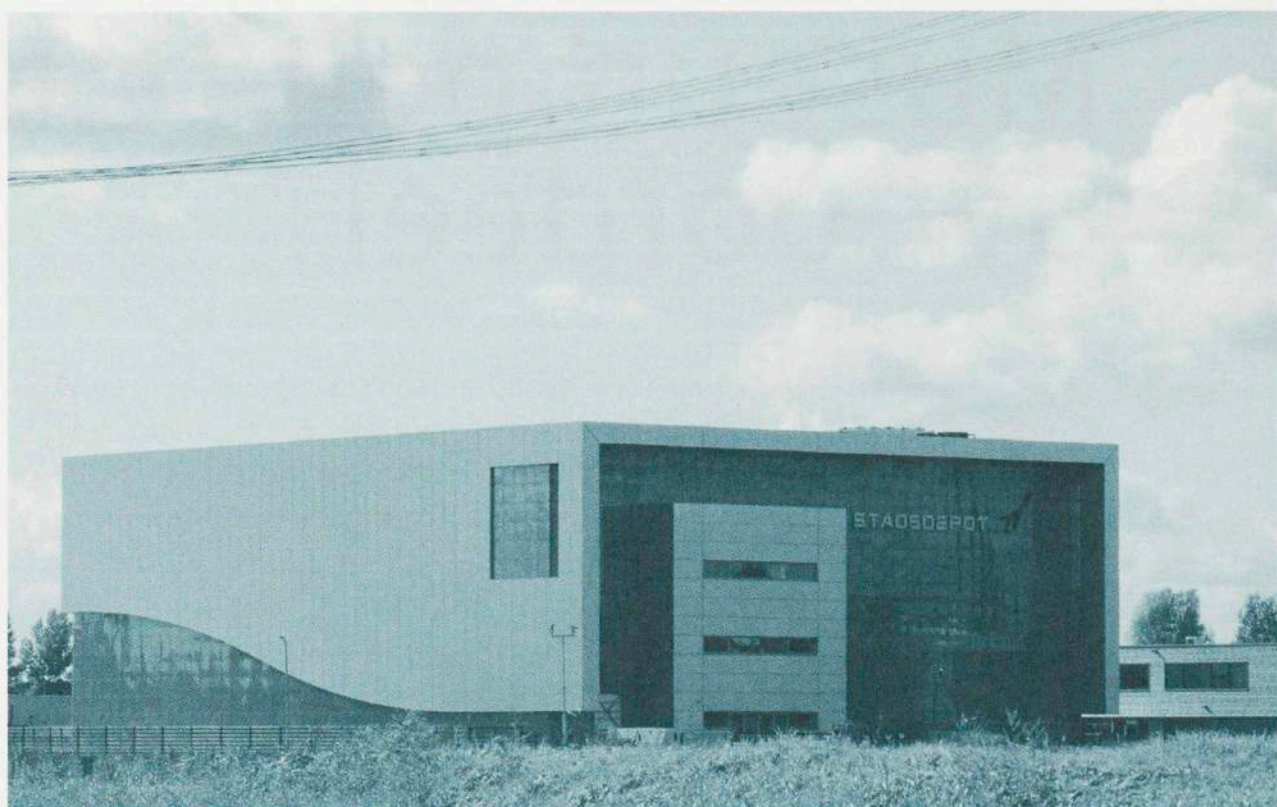
Gaat het bruikleenverkeer nu toenemen?

SH: Ja, zeker voor de collectie Van Gijn. Daar was amper bruikleenverkeer. Wat we zelf gaan doen, is tentoonstellingen maken. Een voorbeeld is 'Uit De Kast', waarbij we de depotcollectie van Van Gijn, die ons voorkomt als evenzoveel cadeautjes, gaan tonen in het huis. Het Dordrechts Museum had altijd al veel bruikleenverkeer vooral uit de A-collectie en die hangt voornamelijk hier, en wordt dus veel vanuit het museum geregeld. Wel zal de B-collectie nu meer getoond worden.

Hoe is de monitoring geregeld?

ChJ: Dat is een ander belangrijk punt: het is natuurlijk een hightech gebouw met veel monitoring, waar wij er zeker van willen zijn dat op het moment dat er iets fout gaat er ook meteen door de juiste mensen actie wordt ondernomen. De eindverantwoordelijkheid van de monitoring ligt nog steeds bij ons, en dat leidt tot nieuwe werkprocessen. Uiteindelijk moet alles wel geregeld worden via dat algemene gebouwbeheersysteem, dus je moet zorgen dat signalen daar terecht komen, waar ze horen, en dat de goede actie ondernomen wordt. En dat is anders dan voorheen. Nu moet je veel actiever zijn op signalen zodat er toch op tijd gehandeld wordt. Er moet ook een besef zijn bij iedereen van 'wat wordt er nou gemonitord?' Als het uitblazen van geconditioneerde lucht uitvalt, kan het lang duren voordat dat in het depot meetbaar wordt omdat de schil van het gebouw zo compact is dat het klimaat goed stabiel blijft. Maar dat betekent dat zo'n functie dagenlang buiten werking zou kunnen zijn. Als je niet ook in de machinekamer monitort, mis je een schakel.

ChJ: Waar we nu veel aandacht aan besteden is het calamiteitenplan. Dat is ook weer iets dat fundamenteel

anders is. Voorheen had ieder zijn eigen calamiteitenplan en contact met bijvoorbeeld een documentenwacht, maar het lijkt me uitermate onhandig als we straks drie beredderingsbedrijven voor de deur krijgen als er iets gebeurt. Dat gaan we dus gezamenlijk regelen. Ook regelen we dat er een crisisteam komt dat besluiten kan nemen die de instellingen overstijgen. Dat is toch iets dat nu pas geregeld kan worden.

SH: We zitten daar nu een paar maanden en we kunnen de werkprocessen veel beter bekijken en meteen aan de praktijk toetsen of dat calamiteitenplan ook klopt. Dat heeft gewoon even tijd nodig. We zijn ingehuisd en op orde en hebben nu tijd om het goed te doen en werkbaar te maken.

SH: Door de ingebruikname van dit gezamenlijk depot zijn werkprocessen beter beschreven, is de organisatie gestroomlijnd en dus professioneler geworden. We zijn ons allemaal bewuster geworden van onze verantwoordelijkheden ten opzichte van de collectie Dordrecht.

Meer details over het gebouw: www.dordrecht.nl

1 Binnen het Hofkwartier is een Regionaal Cultuurhistorisch Centrum in wording waarin het Stadsarchief en het Bureau Monumentenzorg en Archeologie in gezamenlijke presentaties hun collecties over het voetlicht brengen.

Het nieuwe
stadsdepot
Dordrecht

Museumkijkspel Spelenderwijs het museum ontdekken

Het museumkijkspel is een educatief spel voor kinderen vanaf 8 jaar. Ieder spel wordt per museum ontworpen en heeft goede sponsormogelijkheden. Het spel wordt o.a. toegepast bij het Kaasmuseum in Alkmaar en Museum Egmond in Egmond aan Zee. Info: Eftees Displays Tel: 0725063754

Museumpeil-peiling: uw oordeel

Rebecca Schoeters,
museumconsulent
provincie Vlaams-
Brabant

Museumpeil wil de museummedewerker in Nederland en Vlaanderen vanuit een praktijkgericht perspectief informeren over landelijke en provinciale ontwikkelingen in de museumsector. Maar slagen we hierin?

Om dit te achterhalen polsten we u vorig jaar via de Museumpeil-peiling over uw mening en verwachtingen. Er kwamen maar liefst 180 reacties. Wat leerden we hieruit?

Museumpeil is bij u duidelijk in goede handen. Niet alleen leest u het nummer (eerst de rubrieken die u interesseren, maar nog vaker wordt u verleid tot het lezen van meer dan de helft tot zelfs het volledige nummer), u speelt het nadien ook door aan gemiddeld 2 tot 4 geïnteresseerde collega's binnen uw museum. Hierna wordt het nummer veilig bewaard zodat u en uw collega's ernaar kunnen teruggrijpen als naslagwerk.

Wat u in het bijzonder positief vindt aan Museumpeil? Het feit dat het blad ook informatie aanreikt die in het dagelijks werk toepasbaar is, wordt fel geapprecieerd, hoewel we uw honger naar praktijkgerichte informatie nog niet voldoende stillen. U vraagt ons dan ook om nog meer praktisch toepasbare informatie en praktijkvoorbeelden op te nemen en hierbij in het bijzonder aandacht te schenken aan kleine(re) musea. De suggesties die u hiervoor gaf, leverden ons alvast een heel mooie lijst op van mogelijke onderwerpen voor de volgende nummers van Museumpeil. Waarvoor dank.

Ook in die toekomstige nummers zullen we zoals steeds trachten u op een overzichtelijke manier een grote verscheidenheid aan informatieve én leesbare artikelen aan te bieden. In een mooie verpakking uiteraard, want hieraan hecht u duidelijk – en terecht – evenveel belang.

En hoe zit het tot slot met de Nederlands-Vlaamse verbodering? Sinds 2004 is Museumpeil immers een vakblad geworden voor Nederlandse én Vlaamse museummedewerkers, een samenwerking waar de initiatiefnemers uiteraard 100% achter staan, maar het bleef tot nu toe koffiedik kijken hoe u deze ervaart. U ziet er duidelijk de voordelen van in en juicht deze toe. Deze reactie van een Oost-Vlaamse museummedewerker zegt het allemaal: 'We zijn al zo klein elk, beter samenwerken en leren van elkaar'.

De redactie is uiteraard heel blij met deze positieve balans die u opmaakt en wil graag de pluim op ieders hoed steken. In het bijzonder op die van de vele museummedewerkers en andere auteurs die telkens vrijwillig in de pen kruipen. Museumpeil is immers een blad dat enkel dankzij de inzet, input en samenwerking van velen tot stand kan komen.

Voortaan zal de redactie u ook vooraf informeren over de thema's van komende uitgaven, zodat u de mogelijkheid hebt om op eigen initiatief bijdragen aan te leveren.

Nieuws uit Nederland & Vlaanderen

Spectrum-vertaling officieel van start

Op uitnodiging van de Nederlandse Erfgoedinspectie kwam Nick Poole, de directeur van de Engelse MDA (voorheen uitgeschreven als Museum Documentation Association) op 1 en 2 maart naar Nederland en Vlaanderen om overeenkomsten te ondertekenen met Culturele Biografie Vlaanderen vzw en de (Nederlandse)

stichting Landelijk Contact van Museumconsulenten. Daarmee werd het officiële startschot gegeven voor de introductie van een Nederlandstalige versie van MDA's SPECTRUM. Culturele Biografie Vlaanderen vzw en

Landelijk Contact Museumconsulenten slaan immers de handen in elkaar om dit handboek te vertalen en gratis ter beschikking te stellen aan de Vlaamse en Nederlandse museumwereld.

Meer informatie over Spectrum en over de vertaling vind je op: <http://www.culturelebiografie.be/spectrum>

VGI Innovatieprijs 2007

Ook in 2007 zal de Vereniging voor Geschiedenis en Informatica (VGI) de meest vernieuwende Vlaamse of Nederlandse ICT-toepassing op het terrein van geschiedenis en cultuur belonen met de VGI Innovatieprijs. Deze prijs werd in 2003 door de VGI in het leven geroepen om waardering uit te spreken voor goede en innovatieve geschiedenistoepassingen en om aandacht te vestigen op het belang van toegankelijkheid van historische gegevens.

Het innovatieve hoeft niet persé te blijken uit gebruik van geavanceerde technologie, maar kan ook betrekking hebben op andere aspecten van toepassingen op het terrein van de geschiedenis, zoals:

- de manier waarop een bestaande doelgroep wordt bediend;
- de manier waarop met een bestaande doelgroep wordt gecommuniceerd;
- de manier waarop een nieuwe doelgroep wordt aangeboord;
- nieuwe, historisch-wetenschappelijke toepassingen die zijn bedacht voor bestaand ICT gereedschap;
- nieuw ICT gereedschap dat is ontwikkeld ten dienste van historisch onderzoek.

De VGI roept iedereen op om websites, applicaties of projecten aan te melden voor de innovatieprijs.

Een deskundige jury zal drie Vlaamse of Nederlandse toepassingen nomineren die naar de mening van de jury tot de meest vernieuwende van het jaar gerekend kunnen worden. Deze drie zullen op een speciale studiedag van de VGI in september worden gepresenteerd, waarna een winnaar gekozen wordt.

De winnaar krijgt een oorkonde, het recht om het speciale 'VGI ICT Innovatieprijs 2007'-vignet te gebruiken en diverse andere prijzen; ook wordt een persbericht op ruime schaal verspreid.

Aanmelden

Wie een toepassing wil voordragen voor de VGI Innovatieprijs 2007, kan een e-mail sturen naar Marcel Ras, marcel.ras@kb.nl. Vermeld in het bericht behalve naam, adres en telefoonnummer van de inzender, de naam van de toepassing, de URL (indien aanwezig) en een toelichting op het innovatieve aspect van de toepassing. De termijn voor de voordracht eindigt op 1 augustus 2007.

De winnaar van de VGI Innovatieprijs 2007 kan zich scharen in het illustere rijtje winnaars van de vorige edities:

2006: Teleblik, www.teleblik.nl

2005: Literair Gent, www.literair.gent.be

2004: Ename Expertisecentrum voor erfgoedontsluiting, www.enamecenter.org

2003: De schatkamer van het Gemeentearchief Amsterdam, www.gemeentearchief.amsterdam.nl/schatkamer/

Nieuws uit Vlaanderen

Draaiboek beleidsplanning voor musea

Voor de Vlaamse erkende musea wordt het een drukke tijd. Op 15 januari 2008 moeten zij in het kader van het Erfgoeddecreet immers een nieuw beleidsplan voor de periode 2009 tot 2014 indienen bij de Vlaamse Gemeenschap. Omdat beleidsplanning een heel proces inhoudt, hebben de provinciale museumconsulenten en het Steunpunt Culturele Biografie Vlaanderen vzw een brochure 'Draaiboek beleidsplanning voor musea' ontwikkeld om een eerste houvast bij dit proces te bieden.

De brochure werd geschreven voor alle musea die een langetermijnvisie uitwerken en daarom een beleidsplan opmaken. Er wordt antwoord gegeven op een aantal vragen voor zij die niet vertrouwd zijn met beleidsplanning. Voor ervaren planners kan het een nieuw licht werpen op de dingen of kan het een opfrissing zijn van een aantal gekende principes. In het draaiboek wordt rekening gehouden met alle stappen die genomen dienen te worden om te voldoen aan de bepalingen van het Erfgoeddecreet.

De publicatie is te downloaden op www.culturelebiografie.be.

Nieuw museumdepot geopend in Openluchtmuseum Bokrijk (Genk)

In april 2007 is een nagelnieuw museumdepot geopend in het Openluchtmuseum in het Provinciaal Domein Bokrijk in Genk. Het depot is bedoeld om ambachtelijke, huiselijke en industriële collectiestukken in onder te brengen. Het depot is een bouwtechnisch hoogstandje met een volledig steriele en klimatologisch gecontroleerde opslagruimte. Uniek in Vlaanderen is de in het depot geïntegreerde 'thermocel' voor het vernietigen van insecten door gecontroleerde temperatuurverhoging.

Lokaal Geheugen

Lokaal Geheugen is een project dat zich richt op lokale erfgoedbeheerders met een collectie, zoals heemkundige musea en heemkringen met een collectie. Het project is een initiatief van Heemkunde Vlaanderen vzw in samenwerking met de museumconsulenten en verantwoordelijken voor de historische sector binnen de provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie, Volkskunde Vlaanderen vzw, Vlaams Centrum voor Volkscultuur vzw en Culturele Biografie Vlaanderen vzw. Door middel van ontmoetingsdagen rond allerlei concrete onderwerpen, begeleiding en het aanreiken van praktische tips en informatie wordt ondersteuning aangeboden aan lokale collectiebeheerders. Daarnaast kan al wie vragen heeft over lokaal erfgoed, intussen ook terecht op de website www.helpdesklokaalerfgoed.be. Deze helpdesk kwam tot stand binnen de projecten Lokaal Geheugen en Pro Memorie, eveneens een samenwerkingproject van Heemkunde Vlaanderen vzw. Naast concrete informatie en eenvoudige tips vindt men er ook informatie over interessante cursussen en literatuur, weblinks naar belangrijke sites en organisaties en nieuwtjes over lokaal erfgoed.

Meer info over Lokaal Geheugen vind je op www.helpdesklokaalerfgoed.be of contacteer projectmedewerker Gregory Vercauteren (gregory.vercauteren@heemkunde-vlaanderen.be).

Museumconsulenten in Vlaanderen

OOST-VLAANDEREN

Anneke Lippens
T (+32) 09 267 72 52
E anneke.lippens@oost-vlaanderen.be
Mieke Van Doorselaer
T (+32) 09 267 72 85
E mieke.van.doorselaer@oost-vlaanderen.be
Provincie Oost-Vlaanderen, 9de directie – musea

WEST-VLAANDEREN

Reinoud Van Acker
T (+32) 050 40 35 70
E reinoud.van_acker@west-vlaanderen.be
Dienst Cultuur, Provinciehuis Boeverbos

ANTWERPEN

Inge Geysen
T (+32) 03 240 64 29
E inge.geysen@admin.provant.be
Dienst Algemeen Cultuurbeleid

LIMBURG

Anne Milkers
T (+32) 011 23 75 80
E amilkers@limburg.be

VLAAMS-BRABANT

Rebecca Schoeters
T (+32) 016 26 76 19
E rebecca.schoeters@vlaamsbrabant.be
Dienst Cultuur

VLAAMSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE

Peggy Voesterzoons
T (+32) 02 208 02 94
E peggy.voesterzoons@vgc.be
Erfgoedcel Brussel, Directie Cultuur

CULTURELE BIOGRAFIE VLAANDEREN VZW.

Leon Smets, consultant behoud en beheer
T (+32) 03 224 15 47
E leon.smets@culturelebiografie.be
Steven Leman, consultant ICT
T (+32) 03 224 15 44
E steven.leman@culturelebiografie.be
Hildegard Van Genechten,
consultant publiekswerking
T (+32) 03 224 15 48
E hildegard.vangenechten@culturelebiografie.be
Tine Verhaert, consultant musea
T (+32) 03 224 15 54
E tine.verhaert@culturelebiografie.be

Museumconsulenten in Nederland

GRONINGEN

Roeli Broekhuis
Museumhuis Groningen
T (+31) 050 313 00 52
E r.broekhuis@museumhuisgroningen.nl

FRIESLAND

Mirjam Pragt
Museumfederatie Fryslân
T (+31) 058 213 91 85
E mpragt@museumfederatiefryslan.nl

DRENTHE

Pim Witteveen
Drents Plateau
T (+31) 0592 30 59 34
E p.witteveen@drentsplateau.nl

OVERIJSSSEL

Girbe Buist
Stichting Kunst & Cultuur Overijssel
T (+31) 038 422 50 30
E kco@kco.nl

GELDERLAND

Jacobus Trijsburg
Stichting Gelders Erfgoed
T (+31) 0575 51 18 26
E j.trijsburg@gelderserfgoed.nl

UTRECHT

Marianne de Rijke
Stichting Erfgoedhuis Utrecht
T (+31) 030 234 38 80
E m.derijke@erfgoed-utrecht.nl

NOORD-HOLLAND

Birgitta Fijen
Stichting Museaal & Historisch
Perspectief Noord-Holland
T (+31) 023 531 91 39
E fijen@mhp-nh.nl

ZUID-HOLLAND

Judith Tegelaers
Stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland
T (+31) 015 215 43 50
E tegelaers@erfgoedhuis-zh.nl

ZEELAND

Leo Andriaanse
Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland
T (+31) 0118 67 08 70
E lcm.adriaanse@scezn.nl

NOORD-BRABANT

Jules Verschuuren
Brabantse Museumstichting
T (+31) 073 615 62 62
E info@erfgoedbrabant.nl

LIMBURG

Agnes Vugts
Centrum voor Amateurkunst Limburg
T (+31) 0475 39 92 74
E avugts@hkl limburg.nl

Bureau Landelijk Contact van Museumconsulenten
Postbus 1325, 5200 BJ 's-Hertogenbosch
T (+31) 073 615 62 73
F (+31) 073 615 62 63
E lcm@erfgoedbrabant.nl

"Onze collectieregistratie is goed op orde dankzij Adlib Museum. Daardoor kunnen de andere afdelingen in ons museum de informatie in Adlib ook gebruiken. Presentatie en educatie, conservering en restauratie hebben allemaal toegang tot dezelfde gegevens. Wel zo efficiënt".

adlib

Adlib Information Systems
Postbus 1436, 3600 BK Maarssen
Tel: +31(0)30 2411885
E-mail: sales@adlibsoft.com
Internet: www.adlibsoft.com

Adlib software is al decennia toonaangevend in informatie-, collectie-, kennismanagement en archiefbeheer. Adlib applicaties staan bekend om hun gebruiksgemak, overzichtelijkheid en flexibiliteit. Bel of e-mail voor meer informatie of voor een geheel vrijblijvende demonstratie.

Software voor musea, bibliotheken en archieven.